

DET FRANSKE SPROG

Særnummer

Introduktion til leksikalske og syntaktiske strukturer på fransk og dansk

Red. Hanne Korzen

Foreløbig version, september 2004.

FORORD

Denne *Introduktion til leksikalske og syntaktiske strukturer på fransk og dansk*, der udkommer som et særnummer af *DET FRANSKE SPROG*¹, er en pædagogisk præsentation af nogle af vores grundidéer. I modsætning til de øvrige numre i serien henvender dette særnummer sig da også i første række til de studerende.

Den er skrevet med henblik på undervisningen i fransk ved Handelshøjskolen i København, og der henvises derfor jævnligt til og bruges eksempler fra *Moderne fransk grammatik*², som vi benytter som lærebog her.

Som det ses, indeholder introduktionen ingen bibliografi. Der henvises her til de udførlige bibliografier i de bind af *DET FRANSKE SPROG*, der bygges på (jf. fodnote 1.). I enkelte tilfælde har det dog været nødvendigt at tilføje nogle referencer. De angives i så fald som fodnoter til teksten.

Det gælder for de fleste af afsnittene, at der først startes med en generel beskrivelse af emnet, hvorefter det gennemgås i detaljer. Derved forekommer der gentagelser; men det er helt tilsigtet. Det er min overbevisning, at stoffet bliver mere overskueligt på denne måde. Og det er meningen at introduktionen skal kunne bruges til selvstudium.

¹ *DET FRANSKE SPROG* er en del af det større projekt, "Lingvistik og fremmedsprog", der blev igangsat af Statens Humanistiske Forskningsråd i 1993. Der blev i den forbindelse nedsat en række arbejdsgrupper inden for nogle af de vigtigste fremmedsprog i Danmark (engelsk, tysk, fransk, russisk og italiensk). Den franske arbejdsgruppe, der kom til at bestå af Michael Herslund (projektleder), Hanne Korzen, Henning Nølke og Finn Sørensen, har indtil videre produceret følgende 9 bind, som startede med at udkomme i 1996 : Kapitel I. Grundlag. Red. Michael Herslund. Kapitel II. Konsistens. Red. Michael Herslund. Kapitel III. Valens og transitivitet. Red. Michael Herslund. Kapitel IV. Diatese. Red. Michael Herslund. Kapitel V. Modifikation. Red. Henning Nølke. Kapitel VI. Nominalsyntaxmet. Red. Michael Herslund. Kapitel VIII, I. Den komplekse prædikation. Red. Michael Herslund & Hanne Korzen. Kapitel VIII, II. Den komplekse prædikation II. Red. Michael Herslund & Hanne Korzen. Kapitel IX. Topologi 1. Red. Henning Nølke & Hanne Korzen. Til grund for nærværende "Introduktion" ligger kapitlerne I., III. og V, samt (i mindre grad) VIII, I.

² Jens Rasmussen & Lilian Stage: *Moderne fransk grammatik*. 4. udgave. Schønberg 1993.

Jeg takker mine kolleger Anne Dueholm, Birgitte Friis og Lilian Stage for omhyggeligt at have læst det første udkast til introduktionen igennem og derved at have sparet mig for ikke så få trykfejl og uklarheder.

Der er udarbejdet en del øvelser til bogen. Disse kan fås ved henvendelse til hko.first@cbs.dk

Det er meningen, at introduktionen løbende skal revideres. Redaktøren vil derfor være taknemmelig for at blive gjort opmærksom på evt. fejl og mangler.

Dalgas Have, september 2004

på gruppens vegne Hanne Korzen

INDHOLDSFORTEGNELSE

Forord 1

Indholdsfortegnelse 3

Introduktion til leksikalske strukturer i dansk og fransk

0. Indledning 6

1. Abstrakte og konkrete ord 7

2. Verber 7

3. Substantiver 13

Introduktion til syntaktisk analyse

0. Generelle bemærkninger om analysen 23

0.1 Primære og ikke-primære sætningsled 23

0.2 Overblik over nogle typiske ledtyper; opdelingskriterier 24

1. Præsentation af valensanalysen 26

1.0 Oversigt over kapitlet 26

1.1 Begrebet valens 26

1.2 Transitivitet 28

1.3 Subjekt, objekt og den tredje slags valensled (adjektet) 29

1.4 Foreløbig opsummering af konstruktionstyperne 33

1.5 Enkle og ”komplekse” sætninger. En foreløbig præsentation af valensledenes konstituentter 36

1.6 Valensled og ikke-valensled 38

2. De enkelte valensled 41

2.1 Subjekt 41

2.1.1 Generel karakteristik 41

2.1.2 Egenskaber 42

2.1.3 Betydningsindhold 49

- 2.1.4 Konstituenter 52

- 2.2 Objekt 53
 - 2.2.1 Generel karakteristik 53
 - 2.2.2 Egenskaber 54
 - 2.2.3 Betydningsindhold 63
 - 2.2.4 Nogle analyseproblemer 65
 - 2.2.5 Konstituenter 68

- 2.3 Den tredje slags valensled (adjektet) 69
 - 2.3.1 Generel karakteristik 69
 - 2.3.2 Lokativ 77
 - 2.3.3 Dativobjekt 87
 - 2.3.4 Præpositionsobjekt 99
 - 2.3.5 Subjekts- og objektsprædikativ 111

- 3. Ikke-valensled 126**
 - 3.1 Frie prædikativer 126
 - 3.1.1 Generelle aspekter 126
 - 3.1.2 Frit prædikativ til subjektet på fransk 132
 - 3.1.3 De to typer af FPS'er 139
 - 3.1.4 Frit prædikativ til subjektet på dansk i korte træk 140
 - 3.1.5 Generel sammenligning af dansk og fransk: lidt sprogtypologi 142
 - 3.1.6 Tilføjelse om udviklingen på dansk 144

 - 3.2 Fri dativ 145

 - 3.3 Adverbialer 146
 - 3.3.1 Generelt 146
 - 3.3.2 Verbaladverbialer 148
 - 3.3.3 Frie adverbialer 155
 - 3.3.4 Sætningsadverbialer 161

3.3.5 Konnektoradverbialer 163

Introduktion til leksikalske strukturer i dansk og fransk ³

0. Indledning

Man siger ofte, at hvert sprog ser på verden på sin egen måde. De, der taler sproget, strukturerer således den samme "objektive, materielle virkelighed" på en helt speciel og særegen måde. Det lægger man jo ikke mærke til, når man taler og skriver sit eget sprog; men man kan ikke undgå at blive opmærksom på det, når man studerer et andet sprog eller (ikke mindst!) prøver at oversætte fra et sprog til et andet. Det er kun i få heldige tilfælde, man uden videre kan tage et ord fra det ene sprog og erstatte det med et ord fra det andet sprog og så fremdeles (*faire du mot à mot*, som man siger på fransk).

Forsøger man at oversætte til (eller for den sags skyld også *fra*) fransk ud fra en sådan "mot à mot-metode", kommer man næsten med det samme galt af sted. For franske og danske ord betyder sjældent helt det samme. Det, vi kalder de to sprogs **leksikon** er nemlig opbygget efter forskellige principper.

Man kan undre sig over, at det er sådan - hvis det var kinesisk, vi snakkede om, så ventede man det jo. Men dansk og fransk er i et verdensperspektiv ret nært beslægtede sprog - de tilhører begge den indoeuropæiske sprogæt: fransk som et romansk sprog er efterkommer efter det latin, som romerne indførte i Gallien i århundrederne omkring Kristi fødsel. Dansk som et germansk sprog er efterkommer efter et germansk ursprog, som vi ikke kender direkte, men som var en nær søster til latin. De lever begge i den samme vesteuropæiske kulturkreds, hvor de begge har øst af de samme græsk-latinske kilder for at forny deres ordforråd, og de har begge leveret låneord til det andet. Vi er jo mest vant til at se på de franske låneord i dansk. Det er velkendt, at ord som *frisør*, *salon*, *ballon*, *chance* og *kasserolle* er franske låneord. Men faktisk er der ikke så få ord i fransk af dansk - eller i hvert fald gammelnordisk - oprindelse: *bord* 'kant', jf. da. *(om)bord*, *havre* 'havn', jf. da. *havn*, *vague* 'bølge', jf. da. *vove*, *équipe* 'hold', jf. da. *skib*, *hommard* 'hummer', jf. da. *hummer* etc. De fleste af disse ord stammer fra den tid, hvor vikinger slog sig ned i Normandiet (900-t.), og siden har strømmen mest været den anden vej, især i det 18. og 19. århundrede.

Sprogenes forskellige oprindelse - hhv. romansk og germansk - har alligevel gjort, at de er blevet forskellige i den måde, de har indrettet deres leksikon på. De anskuer verden ud fra en lidt forskellig synsvinkel. Det er bl.a. det, der gør oversættelse så svær. Men hvis man først har gjort sig visse overordnede principper klart, bliver det hele straks meget nemmere. I det følgende vil vi illustrere

³ En stor del af dette afsnit er næsten identisk med Michael Herslund: "Hvad er fransk". I: Stage, Lilian (red.): *En alternativ introduktion for franskstuderende*. Copenhagen Workinpapers 2, 1999: 7-11.

nogle af disse overordnede principper og diskutere forholdet mellem de to hovedordklasser: verber og substantiver på de to sprog.

1. Abstrakte og konkrete ord

Når man skal diskutere ords betydningsindhold, kan man som overordnet ramme forestille sig en "abstraktionsskala" som den, der er repræsenteret i (1):

Til venstre på skalaen ligger ord med en meget generel, og derfor abstrakt, polysem (= flertydig) betydning, som har brug for megen præcisering fra konteksten for at blive forstået. Et typisk eksempel på en sådan generel størrelse er det danske verbum *tage*, som helt skifter betydning, når man ændrer dets objekt:

- (2)
- a. *Marianne tog bussen.*
 - b. *Marianne tog pengene fra køkkenskuffen.*
 - c. *Marianne tog en hovedpinepille.*
 - d. *Marianne tog en lur.*
 - e. *Marianne tog billetten.*
 - f. *Marianne tog en rask beslutning.*

Til højre på skalaen ligger ord med meget præcist, monosemt (= entydigt) indhold. Et typiske eksempel på en sådan entydig størrelse er det danske verbum *abdicere*, som altid har den helt præcise betydning: "frasige sig en værdighed; spec. frasige sig tronen" (jf. *Nudansk Ordbog: abdicere*).

De fleste ord vil ligge et sted mellem disse to ekstremer.

2. Verber

Når man skal sammenligne verberne på dansk og fransk, er et oplagt sted at begynde fænomenet '**bevægelse/retning**' (eller det statiske modstykke til bevægelse, '**position**'). Ikke blot er bevægelsesverber centrale i de fleste sprogs leksikon; men fænomenet indgår også som en del af mange andre verbers betydning. Og en af de største udfordringer ved oversættelsen mellem dansk og fransk ligger netop i dette område.

Lad os begynde med en meget simpel fransk sætning som:

(3) *La lampe est sur la table.*

Hvordan skal den oversættes til dansk?

- (4) a. **Lampen er på bordet.*
 b. *Lampen står/ligger på bordet.*⁴

Enhver kan se, at (4)a. er dårlig og lyder "oversat", derfor stjernen, mens (4)b. er den naturlige løsning. Fransk bruger altså et enkelt verbum, *être*, som ikke specificerer den position, subjektet indtager, kun dets placering, hvorimod det danske verbum specificerer positionen, dvs. man må vælge *stå* eller *ligge*. Det kan man ikke komme uden om, jf. forskellen mellem fransk og dansk i følgende:

(5) *Où voulez-vous que je me mette?*
Hvor skal jeg stå/sidde/ligge?

Hvor fransk bare spørger 'hvor skal jeg placere mig?', spørger dansk 'hvor skal jeg placere mig i en given position?'

På samme måde er det med udtryk for bevægelse til eller fra et sted. På fransk er det bevægelsens **retning**, der tæller, ikke dens art, som for eksempel i verbet *sortir* 'bevæge sig ud'. Men her skal dansk specificere både bevægelsens og positionens art eller **måde**, dvs. man skal vælge mellem mange forskellige verber (*køre, sejle, løbe, danse ...*):

(6) *La voiture sort du garage.*
Le navire sort du port.
Le sang lui sortait de la bouche.

Bilen kører ud af garagen.
Skibet sejler ud af havnen.
Blodet løb ud af munden på ham/hende.

⁴Modsætningen mellem *ligge/lægge, stå/stille* og *sætte* er meget kompliceret at gøre nøjagtigt rede for og ekstremt vanskelig at håndtere for en udlænding der skal lære dansk: *Læg avisen på bordet. Stil glasset på bordet. Sæt tallerkenen på bordet. Læg pakken på bordet. Stil pakken hen foran vinduet. Sæt stegen i ovnen* etc.

Konstruktionerne i (6) er intransitive (dvs. konstruktioner uden objekt). Men forholdet er det samme i transitive konstruktioner (dvs. konstruktioner med objekt). Også her udtrykkes på fransk kun retningen, mens dansk er nødt til at specificere måden:

(7) *Pierre a sorti la voiture du garage.*

Pierre a monté la valise.

Pierre a rentré la voiture.

Pierre a rentré les marchandises

Per kørte vognen ud af garagen.

Per bar kufferten op.

Per kørte vognen ind i garagen.

Per bar/slæbte varerne ind.

(8) *mettre qc. sur la table*

mettre qc. au four

mettre qn. au lit

stille/sætte/lægge ngt. på bordet

sætte ngt. i ovnen

lægge ng. i seng

Dansk bruger altså meget konkrete og præcise verber, der er tilpasset de tilknyttede led (subjektet i de intransitive konstruktioner og objekterne i de transitive), hvorimod fransk bruger nogle helt generelle og abstrakte verber, der passer til stort set alle typer af subjekter/objekter.

De mest brugte af disse abstrakte franske verber er retningsverberne *aller/venir, arriver/partir* (der er intransitive) og *entrer/sortir, monter/descendre* (der kan bruges både transitivt og intransitivt). Hertil kommer nogle ret abstrakte transitive verber som fx *quitter* 'forlade' *gagner/atteindre* 'nå til' eller *traverser* 'krydse', der også bruges meget til at danne retningsudtryk, sådan som det vil blive illustreret om et øjeblik.

De danske verber udtrykker altså **måde**, men normalt ikke retning⁵. Hvis man vil have retningen med, må man bruge forskellige adverbier eller præpositioner:

⁵Dansk har enkelte eksempler på leksikalisering af RETNING uden MÅDE: *(an)komme, tage afsted, drage, passere* (lånt fra fransk!). Men dette er undtagelsen. Normalt udtrykker de danske verbalrødder ikke RETNING.

- (9) *Køre **ind** i skolegården.*
*Kravle **over** på den anden side af gaden.*
*Svømme **over** Kanalen.*
*Løbe **ud af** værelset.*
 etc.

Og hvis man vil absolut vil undgå at nævne bevægemåden (i de tilfælde hvor denne er helt irrelevant), må man udelade verbet og nøjes med et adverbium:

- (10) *Hvor vil De **hen**?*
 - *Jeg vil **ud**?*
 - ***Ud!***

jf. fransk:

- (11) *Où voulez-vous **aller**?*
 - *Je veux **sortir**.*
 - ***Sortez!***

De franske verber udtrykker derimod **retning**, men ikke måde⁶. Hvis man vil have måden med, må man benytte sig af forskellige former for adverbielle tilføjelser som regel i form af præpositionsgrupper eller gérondif. Svarende til de danske eksempler i (9) har man således:

- (12) *Entrer dans la cour de l'école **en voiture/à bicyclette** etc.*
*Gagner l'autre côté de la rue **en rampant**.*
*Traverser la Manche **à la nage**.*
*Sortir de la pièce/quitter la pièce **en courant**.*

Fransk har med andre ord relativt abstrakte verber, som blot beskriver en placering eller en bevægelses retning, men ikke deres specifikke udformning. Dansk har derimod konkrete verber, som specificerer bevægelsers og positioners natur og måde.

⁶Fransk har også bevægelsesverber der leksikalisere MÅDE: *nager, glisser, rouler, ramper: La petite a déjà appris à nager*. Men disse kan normalt ikke i sig selv bruges til at udtrykke retning. (Se dog 2.3.2, der omhandler LOK, om fænomenet "afledt valens").

Hvad der gælder for retningsverber, gælder også for mange andre typer af verber, fx verber, der betegner, at man skaber, ændrer eller ødelægger genstande. Igen interesserer **fransk** sig primært for **resultatet** ('målet' man er nået til), mens **dansk** er bundet til at udtrykke **måden**, det er foregået på. Dansk er så konkret at vi må skifte verbum, når vi skifter telefon:

(13) *dreje/trykke/taste et nummer*

Men på fransk bliver man ved med at ringe op ved at:

(14) *composer un numéro*

På fransk kan man:

(15) *faire un trou dans le mur*

På dansk må vi derimod normalt præcisere måden, det er foregået på, også selv om det fremgår af situationen (fx hvis man står med et bor eller en hammer i hånden):

(16) *bore / slå et hul i væggen*

Ganske vist har man på dansk det abstrakte verbum *lave*. Men det er i de fleste tilfælde ikke det heldigste valg, og det bruges langt mindre end det franske *faire*: *lave et hul i væggen* risikerer således at virke "oversat" ligesom (4)a. (**Lampen er på bordet*). På samme måde ville *lave* også virke "oversat" i et tilfælde som det følgende:

(17) *Maman m'a fait une jolie robe*⁷.

der mest naturligt må oversættes ved:

(18) *Mor har syet en flot kjole til mig.*

⁷Når det drejer sig om den "neutrale", mest brugte fremgangsmåde, nemlig det at 'fremstille et klædningsstykke af stof ved hjælp af nål og tråd' foretrækker fransk altså det abstrakte verbum *faire* frem for *coudre*. Ved mere usædvanlige fremgangsmåder kan man på fransk også udtrykke måden: *Maman m'a tricoté une robe* jf. *Mor har strikket en kjole til mig.*

Hvis man på fransk har brug for at præcisere måden i tilfælde svarende til det danske eksempel i (16), gør man det ligesom i forbindelse med retningsverberne ved hjælp af et adverbialt led, der udtrykker redskabet:

(17) *faire un trou dans le mur avec une chignole/avec un marteau etc.*

Men det interessante er, at sproget altså ikke tvinger os til at udtrykke måden, sådan som det normalt er tilfældet på dansk.

Denne "tvungne" mådesangivelse kan faktisk siges at berige dansk (såvel som de andre germanske sprog). For denne fokuseren på måden bevirker også, at vi har en slagkraftig (og ekstremt hyppigt brugt) konstruktionstype, der betegner, at nogen / noget kommer i en ny tilstand som resultat af en given aktivitet (dvs. en given *måde* at gerere sig på). Dette ses fx i: *Per hamrede kedlen flad*. Overgang fra en tilstand til en anden kan betragtes som en særlig form for abstrakt bevægelse ('kedlen går fra sin oprindelige form til en flad form'). Sådanne konstruktioner kan oversættes til fransk ved hjælp af de samme strategier som de konkrete bevægelsesudtryk. Ligesom man har *traverser la Manche à la nage*⁸, hvor verbet kun betegner, at nogen kommer over på den anden side, og hvor måden altså må specificeres ved et adverbialt led, så har man også *aplatir qc à coups de marteau*, hvor verbet kun betegner at noget sættes i en flad tilstand, og hvor måden derfor må specificeres ved et adverbialt led, hvis man parout skal have måden med. Dette problem tages op i 2.3.5, der omhandler subjekts- og objektsprædikativet.

Lad os til sidst se på det franske "ødelæggelses-verbum" *casser*, som har den noget vage betydning af 'mettre en morceau, par choc, par pression ou par traction' (jf. *Dictionnaire de français*). Det kan forbindes med så forskellige objekter som:

(18) *casser* *un fil*
 une branche
 une vitre
 un verre
 une noix

På dansk må man her vælge forskellige verber, alt efter objektets form:

(19) *knække en tråd*
 brække en gren
 smadre en rude

⁸ Jf. (12) ovenfor.

knuse et glas

knække en nød

Hvis vi nu ser på den abstraktionsskala, der er opført under (1), kan vi konkludere, at de franske verber, der typisk er meget abstrakte, må siges at befinde sig i venstre side af skalaen. På fransk udtrykker verberne primært **retningen** eller **resultatet**, hvorimod måden enten er helt underforstået eller udtrykkes ved hjælp af adverbierle led. De danske verber, der typisk er meget konkrete, må derimod siges at befinde sig i højre side af skalaen. De danske verber kan normalt ikke komme uden om at udtrykke **måde**. De udtrykker som regel ikke i sig selv retning; men denne kan man så få frem ved hjælp af passende adverbier eller præpositioner.

Ud fra ovenstående beskrivelse af verberne kunne man måske fristes til at tro, at fransk helt generelt er mere abstrakt end dansk. At dette dog ikke er tilfældet, vil fremgå af det følgende.

3. Substantiver

For at illustrere forholdet mellem substantiverne på de to sprog vil vi igen begynde med en uskyldigt udseende sætning som fx:

(20) *Vi må have rensset det tæppe.*

Denne sætning er uoversættelig uden nærmere kontekst, for til det danske ord *tæppe* svarer der en hel serie af franske ord, alt efter om det drejer sig om et *sengetæppe*: *un couvre-lit/une couverture*, et *persisk tæppe*: *un tapis*, et *væg-til-væg-tæppe*: *une moquette*, et *lille gulvtæppe/en forligger*: *une carpe*, et *teatertæppe*: *un rideau*, et *vægtæppe*: *une tapisserie* for nu at nævne de mest almindelige. På spørgsmålet: "Hvad hedder *tæppe* på fransk?" er det chokerende svar altså, at "Det hedder igenting!". Fransk har simpelthen ikke noget generelt ord svarende til det danske *tæppe*, som kan bruges om en hel række 'genstande', der har til formål at 'dække' på en eller anden måde. Franske substantiver har det generelt sådan, at de er meget mere specificerede end danske. På dansk nøjes man tit med et lidt vagt "overbegreb", som så kan specificeres ved sammensætning (*sengetæppe*, *gulvtæppe* ...). Selve den kendsgerning at det er **sammensætninger**, hvor roden *-tæppe* går igen, viser at dansk regner de forskellige størrelser som undertyper af det samme generelle overbegreb. Men pointen er, at man slet ikke behøver at specificere: man klarer sig med et overordnet ord, som siger noget om objektets **funktion**, hvor fransk har serier af ord som ikke nødvendigvis ligner hinanden, men som mere går på objektets **udformning**.

Lad os se på endnu et eksempel og undersøge, hvordan det danske ord *bane*, som kan indgå i sammensætninger som *fodboldbane*, *golfbane*, *tennisbane*, *skøjtebane* etc., oversættes til fransk. En

bane er for en dansker et 'sted, hvor forskellige sportskonkurrencer el. lign. udføres', altså et sted, der udfylder en bestemt **funktion**. Men for en franskmand er der ingen lighed mellem en golf-, en tennis- eller en skøjtebane, hvorfor – eller sikkert snarere fordi! – de hedder noget forskelligt. For en dansker er de tre ting fysisk lige så forskellige; men her vejer det åbenbart tungere, at der kan isoleres en fælles funktion, som så kan – men ikke nødvendigvis skal – præciseres ved en sammensætning, der angiver, hvilken undergruppe der er tale om. Vi kan jo bare nøjes med at sige *banen*, hvis undergruppen tydeligt fremgår af konteksten. I modsætning hertil ser det snarere ud til, at fransk leksikalisierer 'genstandens' **struktur** eller **opbygning**. Det abstrakte begreb "funktion" er altså ikke det, der i første række interesserer det franske sprog. Det er, hvordan genstanden ser ud, altså dens **konkrete, fysiske** udformning. En golf- eller fodboldbane er et mere eller mindre vel afgrænset område med græs. Til at betegne en sådan bane bruger fransk *terrain*, som så evt. kan specificeres, hvis det ikke fremgår af konteksten, hvilken form for *terrain* der er tale om i den givne situation: *terrain de golf / de foot*. En tennis- eller badmintonbane er et mindre, velafgrænset, eventuelt lukket eller indhegnet område. Til at betegne en sådan bane bruger fransk substantivet *un court (de tennis / de badminton)*. *Une piste* er noget helt tredje, nemlig noget med en fastlagt rute, man følger. Dette ord kan bruges såvel om en skøjte**bane** (*une piste de patinage*), en ride**bane** (*une piste d'équitation*) en landings**bane** (*piste d'atterrissage*) m.m. Men det vigtigste er at mærke sig, at fransk altså ikke har noget abstrakt overbegreb svarende til det danske *bane*. Fransk springer simpelthen dette abstrakte mellemniveau over og går direkte til den helt konkrete udformning.

Denne forskel på substantiverne på dansk og fransk er noget helt generelt og genfindes på en lang række af områder. I det følgende har vi opstillet nogle eksempler ordnet i betydningsgrupper (semantiske områder), og de er undertiden meget forskelligartede; men de giver en god idé om de to sprogs systemer. Disse eksempler kan regnes for et mini-leksikon, man kan lade sig inspirere af.

Bolig, inventar og omgivelser:

hule

jordhule, klippe-, dyre-, lege- ...

caverne – grotte – cabane – antre – tanière

gård

bondegård, skole- ...

ferme – métairie - cour

stald

kostald, heste- ...

étable – écurie

væg

skillevæg ...

mur – paroi – cloison

gulv

trægulv, sten- ...

plancher – parquet – sol

tæppe

gulvtæppe, væg-, senge- ...

tapis – moquette – tapisserie – couvre-lit

måtte

gulvmåtte, dør- ...

natte – paillason – tapis de sol

reol

bogreol, nips- ...

bibliothèque – étagère

vask

håndvask, køkken- ...

lavabo – évier

stol

spisestuestol, læne- ...

chaise – fauteuil

pude

hovedpude, sofa- ...

oreiller – coussin

bad

brusebad, kar- ...

douche – bain

skab

klædeskab, køkken- ...

armoire – placard

bord

spisebord, skrive- ...

table - bureau

ovn

bageovn, kakkel-, brænde-, smelte- ...

four – poêle – fourneau

have

prydhave, køkken-, frugt- ...

jardin – potager – verger

mark

kornmark, vin- ...

champ (de blé) – vignoble

sten

småsten, bro-, mur-, tag- ...

pierre – caillou – pavé – brique – tuile - ardoise

Forarbejdede objekter:

bane

golfbane, tennis-, skøjte- ...

terrain – court – piste

bil

personbil, last- ...

voiture – camion

ur

armbånds-ur, stand- ...

montre – horloge – pendule

klokke

kirkeklokke, dør-, bord-, cykel- ...

cloche – sonnette – clochette – timbre

bog

lommebog, notes-, tegne- ...

livre – calepin – portefeuille

ske

grydeske, spise-, hul- ...

louche – cuiller – écumoir

form

kage-, støbe- ...

forme – jadot – moule – coffrage

net

fiskenet, bagage-, hår-, vej- ...

filet – freloche – résille – réseau

nål

synål, knappe-, slipse- ...

aiguille – épingle

klud

gulvklud, støveklud, kar- ...

serpillière – chiffon – torchon

kiste

ligkiste, skat- ...

cercueil – bière – coffre

olie

madolie, smøre-, fyrings- ...

huile – pétrole – mazout

*pølse**spegepølse, blod- ...**saucisse – saucisson – boudin – andouille**bold**tennisbold, fod- ...**balle – ballon**kande**kaffekande, vand- ...**cafetière – arrosoir – pot – broc**vogn (jf. bil)**kampvogn, indkøbsvogn-, bagage-, gods-, tog- ...**char – caddie – chariot – fourgon – wagon – voiture**ring**fingerring, forlovelses-, gardin-, serviet- ...**bague – alliance – anneau – rond (de serviette)**sko**træsko, læder- ...**sabot – soulier – chaussure**kurv**brødkurv, papir-, indkøbs-, drue- ...**panier – corbeille – cabas – hotte**stang**jernstang, fiske-, brille-, plejl-, kanel- ...**barre – canne (à pêche) – branche – bielle – bâton**bæger**drikkebæger, aske-, ægge- ...**coupe – gobelet – cendrier – coquetier*

Planter:*nød**valnød, hassel-, jord- ...**noix – noisette – arachide – cacahuète**løg**hvidløg, pur-, skalotte- ...**oignon – ail – ciboulette – échalotte**lilje**påskelilje, pinse- ...**lys – jonquille – narcisse**rose**stokrose, bonde-, jule- ...**guimauve (rose trémière) – pivoine – ellébore noir***Dyr***musling**blåmusling, hjerte- ...**moule – praire**sneg**vinbjergsnegl, skov-, hav- ...**escargot – limace – bigorneau**høg**spurvehøg, due-, hede- ...**épervier – autour – busard**skade**husskade, skov- ...**pie - geai*

lus

hovedlus, flad-, blad- ...

pou – morpion – puceron

Funktioner og institutioner:

ret

byret, skifte- ...

tribunal – cour – chambre

præst

katolsk, protestantisk ...

prêtre – pasteur

sognepræst, hjælpe-, institutions- ...

curé – vicaire – aumônier

lærer

gymnasielærer, skole- ...

professeur – instituteur

dommer

fodbolddommer, rets- ...

arbitre – juge

smed

grovsmed, guld-, klein-, låse- ...

forgeron – orfèvre – serrurier

Legemsdele:

hår

hovedhår, krops- ...

cheveu – poil

skæg

overskæg, fuld-, fip- ...

moustache – barbe – barbiche

ben

kødben, fiske- ...

os – arrête – jambe

skæl

fiskeskæl, hår- ...

écaille – pellicule

Diverse fænomener:

flugt

...

fuite – évasion – fugue – exode

stråle

solstråle, vand- ...

rayon – jet – lance

størrelse

tøjstørrelse, sko- ...

taille – pointure

strøm

havstrøm, el- ...

torrent – courant

Hvis vi nu ser på den abstraktionsskala, der er opført under (1), kan vi konkludere, at de danske substantiver, der typisk er meget abstrakte, må siges at befinde sig i venstre side af skalaen. Derimod må de langt mere præcise og konkrete franske substantiver siges at befinde sig i højre side af skalaen. Forholdet er altså det modsatte af det, der gjaldt for verberne.

Der er, som det skulle være fremgået af ovenstående, uoverensstemmelse mellem de to sprog med hensyn til de to hovedordklasser, substantiver og verber. Men der er en slags komplementaritet mellem sprogene: **fransk ser verden som en række af abstrakte bevægelser og relationer mellem relativt præcist beskrevne objekter (i betydningen ”genstande”)**. **Dansk ser verden som en række præcist beskrevne bevægelser og relationer mellem relativt generelt beskrevne objekter (i betydningen ”genstande”)**.

Dette vil vi sammenfatte ved følgende figur:

(21) **Generel-Abstrakt**

Præcise-Konkret

sortir

køre/sejle ud

Fransk

Dansk

tæppe

couvre-lit/tapis

Dansk

Fransk

De to sprog ser altså verden ud fra forskellige synsvinkler, og når man først har gjort sig det klart, bliver oversættelse straks lidt mindre svær.

Introduktion til syntaktisk analyse

0. Generelle bemærkninger om analysen

0.1 Primære og ikke-primære sætningsled

En ganske almindelig sætning kan være en ret så kompliceret størrelse. Lad os engang betragte eksemplerne (1)-(3):

(1) [Le chien du fils de Pierre] a mangé [l'os que j'avais apporté].

1 2 3

(2) [Michel] croyait [avoir fait des progrès].

1 2 3

(3) [Le patron] croyait [que Michel avait fait des progrès].

1 2 3

Disse konstruktioner består alle - på det, vi kalder **det primære niveau**, - af 3 led, nemlig subjekt, verbal og objekt. De nævnte ledtyper hører til den klasse, vi kalder **primære sætningsled**, de dele, vi først må dele en konstruktion op i, når vi skal analysere den. Det er kun disse primære sætningsled, vi vil beskæftige os med her. Det valg har vi truffet dels af pladshensyn og dels af pædagogiske grunde, dvs. for overskuelighedens skyld. Det er bedst først at have dannet sig et overblik over de dele, en sætning umiddelbart kan deles op i, inden man begynder at gå ind i de ordgrupper (syntagmer)⁹, de primære sætningsled består af. Som man vil få at se nedenfor, er der 4-6 andre primære ledtyper alt efter, hvordan man tæller.

Skønt en *tilbundsgående* analyse af en sætning kræver, at man også går ind i de forskellige syntagmer og skiller dem ad, skal man under alle omstændigheder **først foretage den primære analyse**. En analyse er særlig "farlig"¹⁰, når nogle af de enkelte led er eller indeholder ledsætninger (= bisætninger). Det gør (1) og (3) ovenfor. Det forekommer da, at den utrænede sætningsanalytiker sætter alle de finitte (= personbøjede) verber på samme niveau. Men ledsætninger hedder netop, som de gør, fordi de er *led* i andre sætninger. Pak ikke en ledsætning op, når I befinder jer på det primære niveau. En ledsætning som den kompletivsætning ('at'-sætning), der findes i (3), er altså på 1. niveau

⁹ Man taler også i denne forbindelse om "konstituerter", dvs. "et ord eller en ordgruppe af en bestemt type, betragtet som udgørende (konstituerende) en enhed i en given sammenhæng" (Pedersen, Spang-Hanssen & Vikner: *Fransk grammatik*, udgivet på Akademisk Forlag 1980: p 7). Se endvidere 1.0 nedenfor.

¹⁰ Det viser de erfaringer, man gør sig, når man underviser.

objekt. Den skal på dette niveau betragtes som *én stor sammenhængende blok*. Ledsætningen i (1) er endnu dybere indlejret. Den er nemlig underordnet led (attributivled) i den substantivgruppe, der står som objekt.

0.2 Overblik over nogle typiske ledtyper; opdelingskriterier

Man kan inddele de primære sætningsled ud fra to parametre. Det ene vedrører selve leddets natur, og det andet vedrører dets grad af tilknytning til verbalet. Vi vil illustrere dette ved hjælp af 4 repræsentative ledtyper.

”Selve leddets natur” skal forstås sådan, at et givet sætningsled enten kan betegne en ”deltager” i verbaldramaet eller kan fungere som ”beskriver”. ”Deltager” skal tages i en meget vid betydning. Det er først og fremmest valensleddene, der betegner ”deltagere” (dvs. subjekt, objekt, dativobjekt etc., jf. 1. nedenfor); men også de sceniske adverbialer (dvs. de steds- og tidsadverbialer, der betegner den ”scene”, verbaldramaet udspiller sig på, fx: *A Paris, il s’amuse toujours comme un fou*, jf. 3.3.3 nedenfor) kan betragtes som ”deltagere”¹¹. Som ”beskriver” fungerer adverbialer, der – på forskellige niveauer - angiver ”måde”, noget der også skal tages i en vid betydning. Beskriverne kan naturligvis ikke tages selvstændigt ud. De beskriver jo ”egenskaber” ved det, de knytter sig til.

”Tilknytning til verbalet” er nok umiddelbart mere forståeligt. Der er to typer af led, der er knyttet til verbalet. Det drejer sig for det første om valensleddene, og for det andet om verbaladverbialerne (fx *Pierre marche lentement* jf. 3.3.2 nedenfor). Frie i forhold til verbalet er så for det første de nævnte sceniske adverbialer og for det andet sætningsadverbialerne, som udgør en talerkommentar til ytringen i sin helhed (fx *Malheureusement, Pierre n’était pas là* , jf. 3.3.4 nedenfor).

Forholdet mellem de fire repræsentative typer kan illustreres ved nedenstående skema:

¹¹ Faktisk kan årsagsadverbialerne også betragtes som en særlig form for ”deltagere”. De fungerer bare som ”deltagere” på et makroplan, hvor et sagforhold kan siges at have forårsaget et andet. Tidsadverbialer og årsagsadverbialer er begge, hvad man kalder ”frie adverbialer”. Førstnævnte kan bruges som svar på *quand*, og sidstnævnte kan bruges som svar på *pourquoi*, jf. 3.3.3 nedenfor.

	"natur"		
Verbaltilknytning		"Deltager"	"Beskriver"
Verbaltilknyttet		Valensled <i>Pierre a mangé la pomme</i>	Mådesadverbial <i>Pierre marche lentement</i>
Fri		Scenisk adverbial <i>A Paris, il s'amuse comme un fou</i>	Sætningsadverbial <i>Malheureusement, Pierre n'était pas là</i>

Da vores udgangspunkt er valensgrammatisk, vil vi i vores fremstilling stille valensleddene op i modsætning til alle de andre ledtyper, jf. overskrifterne: "Valensled" (2. nedenfor) og "Ikke-valensled" (3. nedenfor). Derfor har vi også markeret det øverste venstre felt i skemaet på en særlig måde. Man kunne måske også have forestillet sig en opdeling i "verbaltilknyttede led" vs. "ikke-verbaltilknyttede led". Men som det vil blive forklaret i 1. nedenfor, er valensled en helt speciel ledtype. Verbal + valensled udgør selve sætningens hjerte. Et givet verbum åbner plads til et bestemt antal valensled eller "aktanter" (1, 2 eller 3), som udfyldes af substantiviske led. Fx kan et verbum som *manger* konstrueres med et subjekt, der betegner 'en, der spiser' og et objekt, der betegner 'noget, der bliver spist':

(4) *Pierre mange la pomme.*

Man har ikke lært et verbum på det fremmede sprog, før man har lært dets valensskema (eller valensskemaer; mange verber kan jo konstrueres på flere måder). Når man har valgt, hvilket verbum man ønsker at lade indgå i en given sætning, har man dermed også valgt, hvordan denne sætnings kerne skal opbygges. Et valensled kan ofte være underforstået:

(4') *Pierre mange*

Men det vil i så fald altid kunne indsættes, idet det så at sige hører med til verbets betydning. Anderledes forholder det sig med mådesadverbialer. Man kan ikke komme uden om, at mådesadverbialet i (5) knytter sig tæt til verbalet:

(5) *Pierre marche lentement.*

Men det dikteres ikke af verbalet i samme forstand som valensleddene. Det skal ikke angives i en ordbog, at verbet *marcher partout* skal kombineres med et mådesadverbial. I nogle tilfælde kan et sådant adverbial slet ikke indsættes:

(6) *Le petit a déjà appris à marcher.*

Vi mener, at valensanalysen ikke blot er interessant ud fra et videnskabeligt synspunkt. Vi mener også, at den rent pædagogisk er den mest velegnede teori, idet den ansporer de studerende til at få lært verbernes konstruktion.

1. Præsentation af valensanalysen

1.0 Oversigt over kapitlet

Dette kapitel falder i 3 hovedafsnit:

I 1. vil vi præsentere nogle helt generelle principper. Her vil vi introducere begrebet "**valens**", diskutere begrebet "**transitivitet**", give en foreløbig, skematisk beskrivelse af **sætningsleddene** og deres **konstituent**er (dvs. de ord eller ordgrupper, de består af) og kort gøre rede for forskellen mellem **valensled** (dvs. led, der bestemmes af verbet) og "**ikke-valensled**" (led, der ikke bestemmes af verbet).

I 2. vil vi diskutere hvert enkelt valensleds egenskaber og vise en række typiske konstruktioner.

Og i 3. vil vi beskrive de forskellige former for ikke-valensled¹¹ (adverbialer, frie prædikativer og frie dativer).

1.1. Begrebet valens

Valensteorien bygger på den antagelse, at **verbalet** som **det centrale led** i sætningen bestemmer og disponerer over et bestemt antal pladser, som udfyldes af andre sætningsled. Når man har bestemt, hvilket verbum man ønsker at lade indgå i en given sætning, har man dermed også valgt, hvordan denne sætnings kerne skal opbygges.

Betegnelsen valens ('gyldighed') er lånt fra kemien, hvor det angiver atomers evne til at forbinde sig med andre atomer. Når vi anvender det om **verber**¹², tænker vi på verbernes evne til at **knytte**

¹¹ Man bruger tit betegnelsen "fri tilføjelse" om de led, der ikke er valensled. Men vi har her valgt at bruge "ikke-valensled" for i 3. at kunne sige, at grads- og mådesadverbialer godt kan hænge stærkt sammen med verbalet, selv om de ikke er valensled.

substantiviske led til sig. Ifølge valensteorien er en del af hvert verbums leksikalske beskrivelse et **valensskema** (evt. flere valensskemaer), som forudsiger præcist, hvilke sætningsled det pågældende verbum kan forbindes med. Når vi siger "evt. flere valensskemaer" sigter vi til, at en hel del verber kan konstrueres på mere end en måde.

De substantiviske led, et verbum kan knytte til sig, kaldes ofte **valensled** eller **aktanter**. Et verbum kan forbindes med en, to eller tre aktanter og betegnes så som hhv. "monovalent", "divalent" eller "trivalent".

Man kan billedligt beskrive sætningen som en slags "mini-drama", hvor verbalet altså bestemmer, hvad dramaet skal handle om, og hvor mange "aktører" der skal være med.

Monovalente verber

Monovalente verber er verber, der kun forbindes med en enkelt aktant. Denne aktant vil altid være sætningens subjekt:

- (1) *L'enfant dort.*
1

En 'sove-situation' er noget der foreligger når der er en aktør, der sover. Den involverer ingen andre aktører.

Divalente verber

Divalente verber er verber, der forbindes med to aktanter. Af disse vil den ene altid være sætningens subjekt. Den anden kan være sætningens direkte objekt, sådan som det ses i (2):

- (2) *L'enfant mange une pomme.*
1 2

Der foreligger en 'spisehandling', når der er en, der spiser, og noget, der bliver spist. Der er altså to aktører (i dette tilfælde 'barnet' og 'æblet'). Betegnelsen for det, der bliver spist, kan godt udelades:

- (3) *L'enfant mange.*

¹²Man taler også om substantivers og adjektivers valens. Men substantivgrupper og adjektivgrupper analyse tilhører ikke det primære niveau i sætningsanalysen. Derfor lader vi det ligge i denne omgang.

Her interesserer man sig kun for det spisende barn. Men betegnelsen for det der spises kan altid indsættes:

(4) *L'enfant mange quelque chose.*

En sådan indsættelse er ikke mulig i forbindelse med et monovalent verbum, som ikke har nogen plads til et objekt:

(5) **L'enfant dort quelque chose*¹³.

Trivalente verber

Trivalente verber er verber, der forbindes med tre aktanter. Den ene af disse er altid sætningens subjekt, den anden er sætningens direkte objekt, og den tredje kan fx være et dativobjekt som i:

(6) *Pierre donne un cadeau à Marie.*
 1 2 3

For at en 'give-handling' kan foreligge, må tre aktører være involveret: 1⁰ en giver 2⁰ en modtager 3⁰ noget, giver overdrager til modtager.

Betegnelsen for modtager og det, der gives væk, kan godt udelades, hvis det af konteksten fremgår, hvad der er tale om, fx i en kortspilsituation:

(7) *C'est Pierre qui donne.*

Men der er igen tale om underforståede led, som altid kan indsættes:

(8) *C'est Pierre qui donne les cartes aux autres joueurs.*

1.2. Transitivitet

Før vi går nærmere ind på de enkelte ledtyper og de forskellige typer af valensskemaer, der skal til for at beskrive de franske verber, er det nødvendigt at få slået fast, hvad vi mener med "transitiv"/"transitivitet". Et **transitivt verbum** er et verbum, der konstrueres med et **direkte objekt**,

¹³ I grammatiske fremstillinger bruges "*" til at angive, at en given konstruktion er uacceptabel.

sådan som fx *manger* i (2)-(4) og *donner* i (6)-(8). Når vi nedenfor skal se på de forskellige typer af sætningsled, vil det fremgå, at det direkte objekt, som vi herefter slet og ret vil betegne som "objektet", har en række egenskaber, som det ikke deler med nogen andre sætningsled, og som altså gør det til en helt speciel ledtype¹⁴.

1.3. *Subjekt, objekt og den tredje slags valensled (adjektet)*

Både de intransitive og de transitive konstruktioner kan indeholde et led, der står i et særligt forhold til subjektet (forkortet "S") i den intransitive konstruktion eller til objektet (forkortet "O") i den transitive. Disse led betegnes normalt: subjektsprædikat (forkortet "SP") objektsprædikat (forkortet "OP"), dativobjekt (forkortet "DAT"), lokativ (forkortet "LOK") eller præpositionsobjekt (forkortet "PO"). I vores teori regnes disse ledtyper som hørende til samme overkategori (nemlig hvad vi kalder "adjekt"¹⁵). Men vi vil af pædagogiske grunde anvende de traditionelle betegnelser her. Blot skal man huske, at der er tale om den samme grundtype, hvorfor det også undertiden kan være vanskeligt at trække helt præcise grænser mellem dem indbyrdes. Her vil vi præsentere dem ganske kort og vise, hvorved de ligner hinanden. I 2. nedenfor vil vi behandle dem hver for sig og gøre rede for hvert enkelt leds særlige karakteristika.

Intransitive konstruktioner

Lad os se på nogle få eksempler. Et intransitivt verbum som *rester* kan indgå i konstruktioner som de følgende:

(9) *Pierre est resté célibataire.*
S V SP

(10) [*Pauvre Paul! Pierre est le seul ami*] *qui lui reste.*
S DAT V

(11) *Pierre est resté à Paris. (Il y est resté)*
S V LOK

(9) indeholder subjekt + verbal + subjektsprædikat. Subjektsprædikatet betegner her en tilstand, som 'Pierre' er "forblevet i". (10) indeholder subjekt + verbal + dativobjekt. Her betegner dativobjektet

¹⁴ Vores definition af transitivitet adskiller sig fra den, der træffes i visse franske fremstillinger, hvor man opererer med et begreb, der kaldes "transitiv indirect" ('indirekte transitiv'). Det giver efter vores opfattelse en bedre indsigt i (og et bedre overblik over) de franske verber og de sætningsstrukturer, der er mulige, ikke at regne med et sådant begreb.

¹⁵ Termen er dannet parallelt med *subjekt* og *objekt* i overensstemmelse med reglerne for orddannelse på latin.

en person, som 'Pierre' (repræsenteret ved det relative pronomen *qui*) er "forblevet hos". (11) indeholder subjekt + verbal + lokativ. Lokativen betegner det sted, som 'Pierre' er "forblevet på". Man ser straks ligheden mellem de tre ledtyper, som alle enten i abstrakt eller i konkret forstand betegner en "placering" af subjektsreferenten¹⁶. Disse ledtyper udelukker gensidigt hinanden. Man må i en given sætning vælge, hvilken af dem man vil knytte til subjektet ved hjælp af *rester*.

Et intransitivt verber som *arrive* kan indgå i konstruktioner som de følgende:

(12) *Pierre est arrivé à Paris. (Il y est arrivé)*
S V LOK

(13) *Pierre est arrivé à convaincre sa femme. (Il y est arrivé)*
S V PO

(14) *Cet accident est arrivé à Pierre. (Cela lui est arrivé)*
S V DAT

(12) indeholder subjekt + verbal + lokativ. Lokativen betegner det sted, 'Pierre' er nået til. (13) indeholder subjekt + verbal + præpositionsobjekt. Dette præpositionsobjekt betegner et resultat, 'Pierre' er nået til. (14) indeholder subjekt + verbal + dativobjekt, og her betegner dativobjektet den person, som ulykken har ramt (dvs. i overført betydning det 'sted', ulykken 'slog ned' og 'befinder sig'). Igen er der tale om en form for abstrakt eller konkret placering af subjektsreferenten, og igen udelukker de tre ledtyper gensidigt hinanden¹⁷.

Verbet *rester* kan altså indgå i følgende kombinationer:

(15) a. S + V + SP
b. S + V + DAT
c. S + V + LOK

¹⁶ "Referenten" er den person eller genstand (i vid betydning) i den ydre verden, som den sproglige sætning refererer til (dvs. "peger på", eller "henviser til").

¹⁷ Angående analysen af *parler de qc à qn*, se 2.3.1. nedenfor.

Verbet *arriver* kan indgå i følgende kombinationer:

- (16) a. S + V + LOK
 b. S + V + PO
 c. S + V + DAT

Men det er som sagt vigtigt at mærke sig, at a., b. og c. gensidigt udelukker hinanden.

Transitive konstruktioner

Vi vil igen se på nogle repræsentative eksempler. Et transitivt verbum som *envoyer* kan indgå i konstruktioner som de følgende:

- (17) *Pierre a envoyé le paquet à Paris. (Il y a envoyé le p.)*
 S V O LOK

- (18) *Pierre a envoyé le paquet à Marie. (Il lui a envoyé le p.)*
 S V O DAT

(17) indeholder subjekt + verbal + objekt + lokativ. Lokativen betegner det sted, 'Pierre' har sendt pakken hen. (18) indeholder subjekt + verbal + objekt + dativobjekt. Dativobjektet betegner den person, som 'Pierre' har sendt pakken til. Som det ses, udtrykker såvel dativobjektet som lokativen et konkret eller abstrakt 'sted' hvor objektsreferenten 'placeres'.

Det transitive verbum *rendre* kan indgå i konstruktioner som de følgende:

- (19) *Pierre a rendu sa femme heureuse.*
 S V O OP

- (20) *Pierre a rendu l'argent à sa femme. (Il lui a rendu l'arg.)*
 S V O DAT

(19) indeholder subjekt + verbal + objekt + objektsprædikat. Objektsprædikatet betegner den tilstand, 'Pierre' har "sat sin kone i". (20) indeholder subjekt + verbal + objekt + dativobjekt. Dativobjektet betegner den person, 'Pierre' har givet pengene til. Igen er der tale om en form for abstrakt placering af objektsreferenten, som enten er blevet "sat i en eller anden tilstand" eller "overdraget til et eller andet individ".

Et transitivt verbum som *amener* kan indgå i konstruktioner som de følgende:

(21) *J'ai amené ma cousine au cinéma (y/là)*¹⁸

S V O LOK

(22) *J'ai amené la vache au taureau (lui)*¹⁹

S V O DAT

(23) *Cela a amené Pierre à cette décision (y)*²⁰

S V O PO

(21) indeholder subjekt + verbal + objekt + lokativ. Lokativen betegner det sted, som 'jeg' har ført min kusine til. (22) indeholder subjekt + verbal + objekt + dativobjekt. Dativobjektet betegner det individ (i dette tilfælde 'tyren'), som subjektreferenten har ført objektsreferenten (i dette tilfælde 'køen') til. (23) indeholder subjekt + verbal + objekt + præpositionsobjekt. Præpositionsobjektet betegner det, som nogle omstændigheder har "ført Pierre til" (her = den beslutning som de har fået ham til at tage). Her har vi hele skalaen repræsenteret fra det mest konkrete sted (lokativobjektet *au cinéma*) over det lidt mere abstrakte (dativobjektet *au taureau*, som betegner det individ, der 'får' objektsreferenten) og til det mest abstrakte (præpositionsobjektet *à cette décision*, der betegner en handling, som objektsreferenten er blevet 'drevet til'). Der er dog dybest set er tale om den samme relationstype. Og de tre ledtyper udelukker gensidigt hinanden. Opsummerer vi nu de transitive konstruktioner, er det altså fremgået, at verbet *envoyer* kan indgå i følgende kombinationer:

(24) a. S + V + O + LOK

b. S + V + O + DAT

at verbet *rendre* kan indgå i følgende kombinationer:

(25) a. S + V + O + OP

b. S + V + O + DAT

¹⁸*Je l'y ai amenée/Je l'ai amenée là.*

¹⁹*Je la lui ai amenée.*

²⁰*C'est cela qui l'y a amené.*

og endelig at verbet *amener* kan indgå i følgende kombinationer:

- (26) a. S + V + O + LOK
 b. S + V + O + DAT
 c. S + V + O + PO

Igen er det værd at mærke sig, at man i en given sætning må vælge mellem enten OP, DAT, PO eller LOK. De kan ikke forekomme samtidig.

1.4. Foreløbig opsummering af konstruktionstyperne

Ser vi nu på et udvalg af de konstruktioner der er præsenteret i (1)-(26), når vi frem til, at der er 10 typer, som vi vil fremstille skematisk, idet vi vil forsyne "den tredje slags valensled" = "adjektet" (dvs. SP, OP, DAT, LOK og PO) med en ramme.

Den monovalente konstruktion *L'enfant dort* (eks. (1)) kan skematisk fremstilles som:

Den divalente transitive konstruktion *L'enfant mange une pomme* (eks. (2)) kan skematisk fremstilles som:

Den divalente intransitive konstruktion *Pierre est resté célibataire* (eks. (9)) kan skematisk fremstilles som:

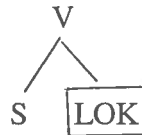
Den divalente intransitive konstruktion [...] *qui lui reste* (eks. (10)) vil vi skematisk fremstille som:

(d)

Den divalente intransitive konstruktion *Pierre est resté à Paris* (eks. (11)) vil vi skematisk fremstille som:

(e)

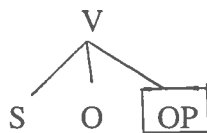
Den divalente intransitive konstruktion *Pierre est arrivé à convaincre sa femme* (eks. (13)) vil vi skematisk fremstille som:

(f)

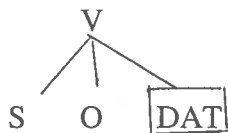
Den trivalente konstruktion²¹ *Pierre a rendu sa femme heureuse* (eks. (19)) vil vi skematisk fremstille som:

(g)

Den trivalente konstruktion *Pierre a rendu l'argent à sa femme* (eks. (20)) vil vi skematisk fremstille som:

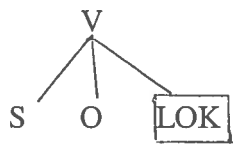
(h)

Den trivalente konstruktion *Pierre a envoyé le paquet à Paris* (eks. (17)) vil vi skematisk fremstille som:

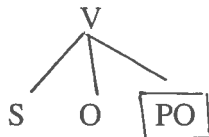
²¹Her er det ikke nødvendigt at præcisere transitiviteten, idet alle de trivalente konstruktioner er transitive.

(i)

Og endelig vil vi fremstille den trivalente konstruktion *Cela a amené Pierre à cette décision* (eks. (23)) skematisk som:

(j)

(a)-(j) repræsenterer alle de typer af valensled, et fransk verbum lader sig kombinere med. Disse er altså for det første de direkte tilknyttede led: subjektet og objektet, og for det andet den gruppe af sætningsled (i alt 5 typer), som vi med en fællesbetegnelse har kaldt "adjektet" eller "den tredje slags valensled", dvs. subjektspredikativ, objektspredikativ, dativobjekt, lokativ og præpositionsobjekt (m.a.o. de indrammede led i skemaerne). Disse 5 typer betegner alle en form for "placering" - enten af subjektreferenten eller af objektreferenten - nogle gange på et helt konkret plan og andre gange på et meget abstrakt plan. Der er dog dybest set tale om den samme grundtype, og som vi har set, kan mange verber vælge mellem den ene eller den anden af disse ledtyper. Hvis vi et øjeblik benytter os af fællesbetegnelsen, ses det at de 10 konstellationer der er repræsenteret i (a)-(j), kan koges ned til 4:

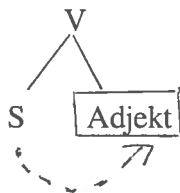
(A)

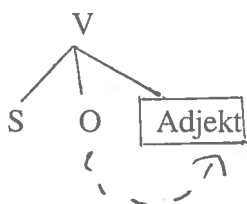
(B)

(C)

(D)

Men udtrykket "adjekt" indgår endnu ikke i nogen lærebøger, og vi vil derfor fortsætte med at bruge de traditionelle betegnelser i denne fremstilling. Det er imidlertid nyttigt at gøre sig de 5 ledtypers fællestræk klart. Så forstår man bedre dynamikken i en fransk sætningskerne.

De 7 ledtyper: subjekt, objekt, subjektsprædikativ, objektsprædikativ, dativobjekt, lokativobjekt og præpositionsobjekt vil som allerede nævnt blive taget op hver for sig i 2. nedenfor.

1.5. Enkle og "komplekse" sætninger. En foreløbig præsentation af valensleddenes konstituent

Vi har ovenfor fået præsenteret valensleddene som et sæt af elementære "byggesten", der kan kombineres ud fra bestemte regler. De eksempler, vi har anvendt til illustration, er meget enkle og umiddelbart overskuelige. Valensleddene består i de fleste af de angivne sætninger af et enkelt ord eller en meget simpel ordgruppe. Det drejer sig for det første om **substantivgrupper** (fx *une pomme, la vache*), **pronominer** (fx *il, la, lui, cela*) og **proprier** (fx *Pierre, Paul, Marie*). Og for det andet drejer det sig om enkelt opbyggede **præpositionsgrupper**²² (fx *à Marie, à Paris, à cette décision*).

Det er imidlertid værd lige fra starten at mærke sig, at lange og umiddelbart mindre overskuelige sætninger er dannet ud fra helt de samme grundprincipper. De er også bygget op ud fra de elementære "byggesten", vi har lært at kende i det foregående. Blot kan hver enkelt "byggesten" være en mere kompliceret størrelse. Hertil kommer at, sætningen kan være spækket med forskellige former for ikke-valensled, der beskriver de nærmere omstændigheder ved verbalhandlingen (fx måde, tid eller årsag). Disse ledtyper beskrives kort i 1.6. Her skal vi se nogle eksempler på mere "komplekse" valensled.

En udførlig beskrivelse af de konstituent (ord eller ordgrupper), valensleddene kan bestå af, følger i 2. Her gives blot nogle foreløbige illustrationer.

Substantivgrupper kan være meget lange og komplekse som i følgende (lettere karikerede eksempel):

²²Præpositionsgrupper består altid af et **præpositional** (i de angivne eksempler præpositionen *à*) + en **styrelse** (i de angivne eksempler (*Marie, Paris, cette décision*). Dativobjekter, lokativer og præpositionsobjekter består altid enten af præpositionsgrupper eller af pronominer som *lui* eller *y*, sådan som det vil blive nærmere præciseret i 2.

- (27) S[L'*homme dont la femme vient d'être enlevée par les deux types qui habitaient chez l'oncle de Micheline*]₁ a *envoyé* O[*une lettre*]₂ DAT[*au juge qui habite en face de la boulangerie où je faisais toujours mes courses à l'époque dont je t'ai parlé*]₃.

Men det hindrer naturligvis ikke, at der er tale om den samme enkle grundstruktur som i (18) (*Pierre a envoyé le paquet à Marie*). Hver indrammet blok udgør et enkelt sætningsled. Det gælder om først at lokalisere verbalet. Når det er *envoyer*, ved man, at man skal se efter et subjekt, et objekt og et tredje led. Men man skal endelig altid huske at **få hele blokken med**²³.

Det er også vigtigt at lægge mærke til, at valensled kan bestå af **ledsætninger** (= bisætninger) eller **infinitivgrupper**.

Vi vil først illustrere dette for subjektets vedkommende. I (28) er subjektet en infinitivgruppe og i (29) er det en *que* ('at')-sætning (en såkaldt **kompletivsætning**):

- (28) s[*Faire la cuisine*] *est amusant*.

- (29) s[*Que Pierre et Marie aient divorcé*] *n'est pas étonnant*.

Men disse sætningers grundstruktur er helt som den, vi så i eks. (9) (*Pierre est resté célibataire*). Alle tre sætninger indeholder et subjekt, et verbal og et subjektsprædikat.

Lad os dernæst se på objektet. Et divalent transitivt verbum som *regretter* kan indgå i konstruktioner som de følgende:

- (30) *Pierre regrette* o[*cette décision*].

- (31) *Pierre regrette* o[*de ne pas pouvoir assister à la fête*].

- (32) *Pierre regrette* o[*que Marie ne soit pas venue à la fête*].

I (30) er objektet en substantivgruppe, i (31) er det en infinitivgruppe, mens det i (32) er en kompletivsætning.

²³ Det er særlig almindeligt at relativsætninger overses ved analysen. Dem indeholder (27) flere af, fx: *dont la femme vient d'être enlevée par les deux types qui habitaient chez l'oncle de Micheline*. Denne relativsætning hører med til subjektet. Den fungerer som attributivt led i den ordgruppe, hvor *homme* er kerne.

For at illustrere dativobjektet kan vi tage udgangspunkt i eksempel (6), der indeholder det trivalente verbum *donner* (*Pierre donne un cadeau à Marie* → *Il lui donne un cadeau*). Dativobjektet består her af præpositionsgruppen *à Marie*, hvor *à* er præpositional og propriæt *Marie* er styrelse. Styrelsen kan imidlertid også være en uafhængig relativsætning:

(33) *Pierre donne ce cadeau* DAT[*à qui il veut*].

Her har *à qui il veut* helt den samme funktion som *à Marie*. I (33) indeholder dativobjektet en ledsætning, mens objektet er en substantivgruppe. Vælger vi et andet verbum end *donner*, fx *dire*, kan vi omvendt gøre objektet til en ledsætning:

(34) *Pierre a dit à Marie* O[*qu'il ne pouvait pas assister à la fête*].

Denne sætning, hvor objektet altså er en kompletivsætning, har helt samme grundstruktur som (35), hvor objektet er en substantivgruppe:

(35) *Pierre a dit la vérité à Marie*.

Begge kan ligesom (6) og (33) symboliseres ved formlen: S + V + O + DAT. Såvel *donner* som *dire* er trivalente verber, der som tredje led kan have et dativobjekt. Blot er det lidt forskellige størrelser, de kan have som objekt, sådan som det vil blive nærmere diskuteret i afsnit 2.

1.6. Valensled og ikke-valensled

Som nævnt i 1.5. indeholder en sætning ofte ud over verbal og valensled et eller flere **ikke-valensled**, dvs. led, som ikke bestemmes af verbalet, og som ikke angiver aktanter. Lidt groft kan man sige, at disse led beskriver forskellige "nærmere omstændigheder" ved verbalhandlingen. Disse "nærmere omstændigheder" kan være af mange forskellige typer og behandles derfor i et selvstændigt afsnit (3. nedenfor). Her skal blot gives en foreløbig illustration.

Den mest almindelige type blandt ikke-valensleddene er den meget brogede klasse af led, der kaldes **adverbialer**. Adverbialer kan fx udtrykke **tid** (jf. (36)) eller **sted** (jf. (37)):

(36) *L'enfant a mangé une pomme hier/ce matin/il y a une heure*.

(37) *L'enfant a mangé une pomme ici/à Paris/devant l'école*.

Sådanne tids- og stedsadverbialer kan jo knyttes til alle sætningstyper og kan ikke siges at hænge sammen med et bestemt verbums konstruktion. Hvis man betegner verbal + valensled som et "mini-drama", kan man sige at tids- og stedsadverbialerne betegner den "scene", dramaet udspilles på.

Adverbialer udtrykker også ofte **måde**:

(38) *Pierre court rapidement.*

Dette adverbial knytter sig til verbalet på samme måde, som et adjektiv kan knytte sig til et substantiv jf. *une course rapide*. Det hænger altså tæt sammen med verbalet i den givne sætning. Men man kan ikke sige, at det "hører med til verbet *courir*'s konstruktion". Man skal ikke i et leksikon angive, at *courir* kombineres med mådesadverbialer af en bestemt type. Derimod er det meget vigtigt at angive, at det i nogle tilfælde kan kombineres med et objekt, men fx ikke med et dativobjekt:

(39) *Pierre court le cent mètres.*

* *Pierre lui court.*

Nogle adverbialer angiver **årsag**:

(40) *Pierre est resté à Paris à cause de Marie.*

(41) *Pierre est resté célibataire à cause de Marie.*

Som vi har set ovenfor, er det nødvendigt i et leksikon at angive, at verbet *rester* er et intransitivt verbum, der kan kombineres med en lokativ (som i (40)), et subjektsprædikat (som i (41)) eller med et dativobjekt. Derimod skal det naturligvis ikke angives, at det kan kombineres med et årsagsadverbial. Årsagsadverbialer kan findes i alle sætningstyper og har ikke noget med verbets konstruktion at gøre.

En særlig gruppe af adverbialer er de såkaldte **sætningsadverbialer**, som siger noget om talers holdning:

(42) *L'enfant a peut-être mangé une poire.*

(43) *L'enfant a malheureusement mangé une pomme.*

(44) *Pierre avait heureusement dit la vérité à Marie.*

Sådanne sætningsadverbialer kan findes i alle mulige hovedsætninger.

Ligesom det er tilfældet med valensleddene, kan mange adverbialer bestå af hele ledsætninger. Tidsadverbialer kan bestå af tidsledsætninger som:

(45) *Pierre a dit la vérité à Marie **quand elle est rentrée.***

(46) *L'enfant a mangé la pomme **pendant que sa mère était absente.***

Og årsagsadverbialer kan bestå af årsagsledsætninger som:

(47) *Pierre est resté à Paris **parce que Marie était là.***

(48) ***Comme Marie refusait de l'épouser,** Pierre est resté célibataire.*

En anden type af frie tilføjelser er de **frie prædikativer**, som især knyttes til subjektet, men også kan knyttes til objektet. Disse led er langt mere hyppige på fransk end på dansk. Frie prædikativer beskriver typisk subjektsreferenten eller objektsreferenten i det øjeblik, verbalhandlingen foregår; men de kan også have en lang række andre betydningsnuancer (som vi skal høre nærmere om i 3.). I (49) beskrives subjektsreferenten, og som det ses, kan de frie prædikativer stå på forskellige pladser i sætningen:

- (49) a. ***Ivre-mort,** Dupont descendait le Boulevard des Italiens.*
 b. *Dupont descendait le Boulevard des Italiens, **ivre-mort.***
 c. *Dupont, **ivre-mort,** descendait le Boulevard des Italiens.*
 d. *Dupont est rentré **ivre.***

I (50) beskrives objektsreferenten:

(50) *Jean a bu son café **trop chaud.***

I modsætning til valensleddene: subjektspredikativ og objektpredikativ, som knyttes til subjekt eller objekt ved hjælp af bestemte verber - *être, devenir, rester*, etc. for subjektspredikativets vedkommende og *rendre* m.m. for objektpredikativets vedkommende (se herom i afsnit 2.) - tilsættes de frie prædikativer løst i alle mulige sætningstyper.

Lad os til sidst se ultrakort på den **frie dativ**. Et verbum som *fabriquer* er et divalent transitivt verbum:

(51) *Pierre a fabriqué une table.*

1 2

Der er ikke flere valensled end dem, der står i (51): En "fabrikere-handling" er noget der finder sted, når der er en, der 'fabrikerer', og noget han 'fabrikerer'. I nogle tilfælde kan man imidlertid i en sætning af denne type indskyde et led, der angiver af hensyn til hvem handlingen foregår:

(52) *Pierre a fabriqué une table pour/à Marie → Il lui a fabriqué une table.*

Et sådant led kaldes en fri dativ, som altså adskiller sig fra valensleddet "dativobjekt" ved ikke at høre med til verbets konstruktion. Typen vil sammen med de øvrige ikke-valensled blive behandlet i afnit 3.

2. De enkelte valensled

2.1 Subjekt

2.1.1 Generel karakteristik

Ifølge en god, gammel tommelfingerregel finder man frem til en sætnings subjekt ved at spørge: "Hvem eller hvad + verbal?". Med et sådant spørgsmål ønsker man at få oplyst, hvem eller hvad verbalsituationen 'gælder for' eller 'handler om'. At den nævnte fremgangsmåde faktisk har virket i praksis i mange generationer, tyder på, at den siger noget væsentligt om subjektfunktionen. Lad os prøve at præcisere, hvad det kan være for noget.

Lad os forestille os den verbalsituation, der udtrykkes ved: *manger*. Enhver sprogbruger forstår umiddelbart, hvilken form for aktivitet der udtrykkes ved dette verbum. Men *manger* udgør selvfølgelig ikke en sætning. Udvider man nu ordgruppen til også at omfatte et objekt: *manger une pomme*, præciseres indholdet. Men vi har stadig ikke nogen sætning, og det er naturligvis absurd at stille spørgsmålet, om indholdet er sandt eller falsk. Der er jo blot tale om en beskrivelse af en situationstype, en idé, der så at sige "svæver frit i luften". For at få **forankret** denne idé **i tid og realitet** må vi **tilkoble et subjekt**, der angiver, hvem den 'gælder for' i det givne tilfælde:

(1) a. *Pierre mange [une pomme].*

b. *Pierre et Paul mangent [une pomme].*

Vi har nu fået en sætning med finit (= personbøjet) verbal, der kongruerer med den størrelse, der er valgt som subjekt. Verbalhandlingen 'spise [et æble]' hævdes at gælde for 'Pierre' eller 'Pierre og Paul'. Og nu giver det god mening at spørge, om indholdet er sandt eller falsk. Ved tilkoblingen af et subjekt har vi fået skabt en **proposition**, dvs. en sproglig størrelse, der kan tilskrives en **sandhedsværdi**²⁴. Man kan udtrykke det sådan, at subjektet er "**det propositionskonstituerende led**", dvs. det led, der gør en sproglig forbindelse til en proposition.

2.1.2 Egenskaber

En lang række egenskaber ved subjektet (herefter forkortet "S") hænger sammen med den centrale rolle, det spiller for sætningsopbygningen. Vi vil her se på nogle af de vigtigste:

a) Kasus, b) Ledstilling, c) Kongruens, d) Imperativ e) Subjektet som "magnet", et afsnit, der igen deles op i 4 underpunkter, og endelig f) Refleksiver.

a. Kasus

I den udstrækning, man regner med kasusformer på fransk, dvs. i de bundne personlige pronomener og de relative pronomener, karakteriseres S ved kasus **nominativ**:

- (2) *Le petit garçon a renversé le grand vase bleu.*
Il a renversé le grand vase bleu.
Le petit garçon qui a renversé le grand vase bleu.

I mange grammatiske fremstillinger defineres subjektet da også som det led, der enten er eller kan udskiftes med et af pronomenerne *je, tu, il, elle, nous, vous, ils, elles*.

b. Ledstilling

På fransk står S, som jo betegner den størrelse, resten af sætningen fremstilles som 'gældende for', i de allerfleste tilfælde **foran verbalet**, og det, hvadenten S udfyldes af en substantivgruppe eller et bundet pronomener:

- (3) a. *Le petit garçon a cassé le grand vase bleu hier.*
 b. *Il a cassé le grand vase bleu hier.*

²⁴ Det er vigtigt her at præcisere, at der er tale om "proposition" i logisk forstand, noget, hvorom man kan sige, at det er sandt eller falsk. Når vi siger "proposition", taler vi altså om den semantiske (betydningsmæssige) side af sproget. Derimod bruger vi betegnelsen "sætning", når vi beskæftiger os med den syntaktiske side.

En flytning af S fra sin normale plads foran verbalet til den mere usædvanlige plads efter verbalet, noget, der gerne kaldes "inversion" eller "omvendt ordstilling", bruges til særlige formål, ikke mindst til at danne spørgsmål²⁵:

(4) *A-t-il cassé le vase bleu?*

Det er betegnende, at det netop er en flytning af det propositionskonstituerende led (dvs. det led, der bevirker, at en sproglig størrelse kan tilskrives en sandhedsværdi), der kan bruges til således at signalere, at der på en eller anden måde rokkes ved sandhedsværdien.

c. Kongruens

Vi har allerede berørt kongruensen. Da S betegner den størrelse, som verbalsituationen fremstilles som 'gældende for', er det forståeligt, at det er S, der bestemmer verbalets bøjning i person og tal:

(5) *J'ai* *une maison de campagne.*
Tu as "
Nous avons "
Pierre et Paul ont "
 etc.

En særlig kommentar må knyttes til typen:

(6) *Il passe un train toutes les demi-heures.*
 ” *vingt trains par jour.* (MFG: 143)

(7) *Il est arrivé une caisse de champagne.*
 ” *trois caisses de champagne.* (ib.)

Vi har her, hvad vi kalder et "foreløbigt (eller formelt) subjekt": *il*, som udfylder subjektsplassen foran verbalet, mens det "egentlige" (eller "logiske") subjekt - betegnelserne for 'togene' og

²⁵ Reglerne for inversion på fransk er komplicerede. De udgør et helt kapitel for sig. Det bemærkes dog straks, at inversion i en hovedsætning bruges meget mindre på fransk end på dansk. På dansk har vi inversion, når et andet led end S indleder sætningen. I følgende sætning er ledstillingen helt som på fransk: *Den lille dreng smadrede vasen i går.* Men så snart vi indleder sætningen med *i går*, får vi: *I går smadrede den lille dreng vasen.* På fransk bliver S i de fleste tilfælde stående på sin plads i et sådant tilfælde: *Hier, le petit garçon a cassé le vase.* Imidlertid kan fransk i modsætning til dansk have inversion i en ledsætning. (Se MFG: 332-340).

'kasserne med champagne' - står efter verbalet. (Strukturen er m.a.o. ganske som på dansk: *Der passerer et tog hver halve time / 20 tog om dagen. Der er kommet en kasse champagne / tre kasser champagne*). Det er her værd at mærke sig, at **verbalet** i et sådant tilfælde **kongruerer med det foreløbige subjekt**, som jo også står i nominativ ental og befinder sig foran verbalet. (Det kan mao. aldrig stå i flertal, selv om det egentlige subjekt er i flertal)²⁶.

d. Imperativ

Man siger ofte, at en fransk sætning **altid** har et **subjekt undtagen** i de tilfælde, hvor verbalet er i **imperativ**:

(8) *Chante/chantons/chantez!*

(9) *Finis/finissons/finissez [ce travail]!*

Men her er der jo heller ikke tale om nogen proposition i den forstand, vi har defineret det ovenfor (dvs. som en sproglig størrelse der kan tilskrives en sandhedsværdi)²⁷. Her *fortælles* der *ikke* noget om et forhold i verden, som kan betegnes som sandt eller falsk. Der gives blot en *ordre* vedrørende en bestemt form for handling, der ønskes udført. Og det er så op til den eller de tiltalte at udføre denne ordre. Derfor er det betegnende, at det netop er det propositionskonstituerende led, subjektet, der er underforstået i forbindelse med imperativ. Sætninger i imperativ er altså de eneste "ægte" sætninger, dvs. sætninger med finit (personbøjet) verbum, der ikke har noget udtrykt subjekt²⁸.

e. Subjektet som "magnet"

Subjektets propositionskonstituerende rolle som den størrelse, verbalsituationen fremstilles som 'handlende om', gør det til sætningens **syntaktiske "brændpunkt"**, der har en evne til at "suge" andre sætningsled til sig i den forstand, at de, medmindre særlige forhold gør sig gældende, fortolkes som

²⁶ (Se MFG: 236-37). Når man kun betragter fransk, kan dette synes selvfølgeligt (*il* er jo som sagt i ental). Men andre (nærliggende) sprog, hvor verbalet kongruerer i tal, kan opføre sig forskelligt. Således retter verbalkongruensen sig på tysk og engelsk efter det egentlige subjekt i tilfælde som: *Es liegen viele Schiffe im Hafen. There are several handsome guys in that pub.* (Begge eksempler er lånt fra Per Anker Jensen: *Principper for grammatisk analyse*. Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck: 60).

²⁷ Men der er altså tale om en **sætning**!

²⁸ Infinitte verbalgrupper (infinitivgrupper, præsens participiumgrupper og perfektum participiumgrupper) har heller ikke noget subjekt. Men de er jo heller ikke sætninger. Derimod er sætningens subjekt i de fleste tilfælde *logisk* subjekt for sådanne verbalgrupper. Se herom nedenfor.

Frit prædikativ

Frie prædikativer, som vil blive grundigt gennemgået i 3. nedenfor, er led, som er løst tilknyttet en substantivisk størrelse i sætningen. Frie prædikativer er ofte (men ikke altid!) spidsstillede og adskilt fra resten af sætningen ved et komma:

- (10) *Souriante et pleine d'espoir, elle rentra chez sa famille.* (MFG: 89)
- (11) *Comblée, heureuse, elle regardait avec amour son idole de l'enfance* (ib.: 186)
- (12) *Appuyée sur le mur, elle regardait les enfants jouer.*
- (13) *Enfant, elle vivait avec sa grand-mère.*

Som det ses, knytter alle disse frie prædikativer sig til S. I alle tilfældene er det 'elle', der er hhv. 'smilende og forhåbningsfuld', 'overvældet af lykke', 'lænet til muren' og 'barn'. Og det gælder for alle den slags led. De vil (hvis ikke særlige forhold gør sig gældende) altid "gå på" sætningens subjekt, som jo er fremstillet som den eller det, der bliver sagt noget om.

Frie prædikativer er langt mere almindelige på fransk end på dansk. Når vi danskere bruger dem, kommer vi ikke så sjældent galt af sted. I *Søndagspolitikens* sprogrubrik "Oh Danmark", som hver uge hænger uheldige sprogbrugere ud, er overtræderne af "**subjektsreglen**" da også blandt yndlingsofrene:

- (14) **DEREFTER FIK DE SYGEORLOV**
Nøgen, mishandlet og kvalt fandt politiet hende i det pæne parcelhus i Otterup (Fyns Amts Avis O.D. 18/9 1988)
- (15) **MAJET UD TIL LEJLIGHEDEN**
Garneret med persille og citron serverede Berit Nørgård fra Blokhus Turistbureau havvandskogte kartofler og rødspætter for borgmester Lars Dam Jensen og turistchef Uffe Kjærsgår (Vensyssel Tidende O.D. 16/1 1989)
- (16) **POLITIETS NYE KAMPUNIFORM?**
Lagt i håndjern og kun iført underbukser måtte tre betjente i går i Københavns Dommervagt bære en 35-årig mand fra Estland ind til stolen foran dommeren (Ekstra Bladet O.D. 3/3 1996)

Lagt i håndjern og kun iført underbukser måtte tre betjente i går i Københavns Dommervagt bære en 35-årig mand fra Estland ind til stolen foran dommeren (Ekstra Bladet O.D. 3/3 1996)

Gérondif

Verbalformen gérondif er i de allerfleste tilfælde knyttet til S²⁹, eller sagt på en anden måde: "Det logiske subjekt for le gérondif er normalt det samme som subjektet for sætningsverbalet" (MFG: 92):

- (17) *Il gagnait sa vie en jouant de la guitare* (MFG op. cit.)
- (18) *En prenant l'escabeau, vous atteindrez le rayon* (ib.)
- (19) *Ce matin, en lisant le Monde, j'ai appris que le chômage avait encore augmenté* (ib.)

Overholder man ikke "subjektsreglen", udsætter man sig undertiden for groteske fejlfortolkninger, sådan som det er tilfældet i et af de eksempler der er givet i bogen *La foire aux cancrés*³⁰:

- (20) *En rentrant de l'école à bicyclette, une vache m'a renversée.*

Dette eksempel er ledsaget af en tegning med en cyklende ko der vælter en skolepige.

Infinitivgrupper

I langt de fleste tilfælde er det logiske subjekt for en infinitivgruppe sætningens S³¹:

- (21) *Il souhaite trouver un poste comme chef de produit* (MFG: 80)³²
- (22) *Il estime avoir bien fait d'assister au congrès écologique* (ib.)

²⁹ Når gérondif en sjælden gang knytter sig til et andet led i sætningen, er det som regel til dativobjektet. Men som vi skal få at se nedenfor under gennemgangen af dativobjektet, deler dette da også træk med S.

³⁰ Denne bog, der er kommet i dansk oversættelse under navnet: *Koen har fire hjørner*, er en samling af groteske fejl fundet i franske skolestile.

³¹ Visse styrende verber konstrueres dog på en anden måde (sådan som det illustreres i MFG: 79-82). Det er navnlig dativobjektet, der i denne henseende kan konkurrere med S om at være det led infinitivgruppen "går på": *Jean a permis à Julie d'écrire tous les jours.*

³² (21) er egentlig en (nærmest obligatorisk) forkortelse for: 'Han ønsker, at han (selv) skal finde en stilling...'

- (23) *Nous espérons faire publier une brochure en français dans deux ou trois mois* (ib.)
- (24) *Elle regrettait de ne pas pouvoir assister à la réunion* (ib.:81)

Når hele sætningen fremstilles som 'handlende om S', er det naturligt at man bruger den "økonomiske" form infinitiv, som tillader os at "spare S væk" anden gang, det skulle være forekommet³³.

Adverbielle led

Forskellige former for adverbielle led har også et nært forhold til subjektet. I nær tilknytning til ovenstående kan nævnes de tilfælde, hvor en infinitivgruppe står som styrelse for en præposition, og hele præpositionsgruppen fungerer som forskellige former for adverbielle led (tid, hensigt etc.; se herom i 3. nedenfor). Også her er det logiske subjekt for infinitiven sætningens S, og det selv i de tilfælde, hvor et andet substantivisk led står nærmest det adverbielle led:

- (25) *Sophie a quitté Marie après l'avoir insultée.*
- (26) *Sophie a invité Marie pour agacer Gaston.*
- (27) *Sophie a quitté Marie sans dire au revoir.*

I alle tilfældene er det 'Sophie', der er ansvarlig for den handling, infinitiven betegner, selv om *Marie* ellers står nærmest. Men *Sophie* er altså sætningens S og fortolkes derfor som logisk subjekt for de indeholdte infinitivgrupper³⁴.

Også i forbindelse med sådanne konstruktioner sker det tit, at uheldige sprogbrugere hænges ud i de dertil indrettede sprogrubrikker for brud på "subjektsreglen":

³³ Når subjektet for det styrende verbal og det logiske subjekt for den styrede konstruktion ikke er identiske, kan man netop slet ikke bruge infinitivgruppen, men må erstatte den med en kompletivsætning: *Il souhaite que Pierre fasse son devoir. Il estime que Pierre a fait son devoir. Nous espérons que Pierre a fait son devoir. Elle regrettait que Pierre n'ait pas fait son devoir.* (Se MFG: 80-82 og 112-13).

³⁴ Når subjektet for det styrende verbal og det logiske subjekt for den styrede konstruktion ikke er identiske, må man ligesom i de ovenstående tilfælde bruge en "hel" ledsætning i stedet for præpositional + infinitivgruppe: *Sophie a quitté Marie après que celle-ci l'avait insultée. Sophie a invité Marie pour que celle-ci agace Gaston. Sophie a quitté Marie sans que celle-ci lui dise au revoir.*

(28) **HAN KAN NOK IKKE LI' SLAGTERE**

Først efter at have kvæstet to slagtere og flygtet flere hundrede meter, lykkedes det en skytte fra Falck at nedlægge en flere hundre kilo tung tyr i Tornemark på Sydsjælland (B.T. O.D. 7/1 1990)

(29) **NU KENDTE DEN JO SPJÆLDET INDEFRA**

Efter at have tilbragt seks måneder i fængsel har en appelret i Sydkorea frigivet en 33-årig kvinde, der bed tungen af en mand ... (Jyllandsposten 26/2 1989)

(30) **FREMMELIGE UNGER**

Ved at oprette halvdagspladser i byens børnehaver skal alle tosprogede børn mellem tre og fem have mulighed for at lære dansk (Informations "Hvad de dog siger" 1-2/3 1997)

Mange mådesadverbialer³⁵, siger også noget om subjektsreferenten, selv om de syntaktisk knytter sig til sætningen som helhed:

(31) *Méchamment, Sophie a pincé son petit cousin.*

(32) *Bêtement, Sophie n'a pas aidé Jacques.*

I (31) får vi at vide, at 'Sophie har nevet sin lille fætter', og at 'det var onskabsfuldt gjort af hende'. I (32) hører vi, at 'Sophie ikke har hjulpet Jacques', og at 'det var dumt gjort af hende'. Hvis man ønsker at udtrykke, at det var 'Jacques', der var dum, må man gøre 'ham' til subjekt:

(33) *Bêtement, Jacques ne s'est pas fait aider par Sophie.*

I (34)-(35) beskriver mådesadverbialet direkte verbalet; men subjektet rammes indirekte, for det betegner jo den, det hele 'drejer sig om':

(34) *Sophie regardait attentivement les acrobates.*

(35) *Sophie cache soigneusement les débris du grand vase bleu.*

³⁵ For en udførlig beskrivelse af mådesadverbialerne henvises til 3. nedenfor.

Ud fra (34) kan vi slutte, at 'Sophie' må være 'attentive', og ud fra (35) at 'hun' må være 'soigneuse' i de nævnte situationer.

f. Refleksiver

Det er betegnende, at der findes en særlig type af pronominer, som **kun kan knytte sig til S**, nemlig de såkaldte "refleksive pronominer":

(36) *La petite fille se cache derrière le grand vase bleu.*

(37) *La petite fille ne pense qu'à elle-même.*

Redegørelsen for refleksiver er i sig selv en kompliceret affære, som kræver en særskilt behandling (se MFG: 222-25)³⁶. Vi må her nøjes med at konstatere, at vi altså igen har et fænomen, der gælder specielt for subjektet. Der findes jo fx ikke en gruppe af pronominer som kun kan knytte sig til objektet.

2.1.3 Betydningsindhold

I den traditionelle grammatik beskrives subjektet tit som "den, der udfører handlingen". Dette passer da også på en stor del af de eksempler, man støder på. Hvis verbet i det hele taget har en **Agent-rolle** (som altså betegner "den, der gør noget"³⁷), er det helt naturligt S der får tildelt denne:

(38) *Pierre a tué Paul.*

(39) *Pierre a construit cette belle maison.*

I (38) og (39) tages der udgangspunkt i *Pierre* og siges noget om 'ham'. Hvis man nu ønsker at tage udgangspunkt i en af de andre aktanter, må man i reglen ty til særlige konstruktioner såsom passiv:

(40) *Paul a été tué [par Pierre].*

(Se herom nedenfor i 2.2 "Objektet" samt i MFG: 61-66). Eller ekstrapositionskonstruktion ("dislokering"):

³⁶ Bemærk dog straks at der er en vigtig forskel på dansk og fransk med hensyn til infinitivkonstruktioner. Det drejer sig om typen: *Hun bad ham hjælpe sig* vs. *Elle lui a demandé de l'aider*. (Se herom i MFG: 223).

³⁷ Se Michael Herslund & Bente Lihn Jensen (red.): *Sprog og sprogbeskrivelse*. Samfundslitteratur: 114.

(41) *Cette belle maison, c'est Pierre qui l'a construite/Pierre l'a construite.*

(Se herom i MFG: 345-46).

Men subjektet kan i det hele taget associeres med **forskellige semantiske roller** (dvs. spille forskellige roller i det lille "drama", sætningen udtrykker)³⁸, når verbet ikke har en Agent-rolle. Ved følelsesudtryk kan man undertiden vælge forskellige verber og således enten gøre den, der nærer følelsen ((42)a. og (43)a.) eller den/det, der fremkalder følelsen ((42)b. og (43)b.) til subjekt, alt efter hvad man ønsker at tage udgangspunkt i:

(42) a. *Pierre aime cette jolie maison.*
b. *Cette jolie maison plaît à Pierre.*

(43) a. *Pierre déteste la vanité de Paul.*
b. *La vanité de Paul déplaît à Pierre.*

Lad os nu se lidt nærmere på subjektets **rolle i sætningen som helhed**. Vi har allerede sagt, at verbalsituationen fremstilles som 'handlende om' subjektet. Og ofte er subjektet det første ord i sætningen, det man tager sit udgangspunkt i ("**temaet**"). Det har været tilfældet i en stor del af de eksempler, vi har givet i dette afsnit. Man vælger dog også tit at tage udgangspunkt i andre led, navnlig steds- eller tidsadverbialer:

(44) *A Paris, Pierre s'amuse toujours comme un fou.*

(45) *Le samedi, Pierre sort toujours avec Sophie.*

I sådanne tilfælde kan man sige, at inden for den ramme, der udstikkes af adverbialerne *à Paris* og *le samedi*, handler sætningerne om 'Pierre'.

Når nu subjektet typisk betegner det, man tager udgangspunkt i, er det ikke så overraskende, at det i de fleste tilfælde vil være **bestemt** (dvs. substantivgrupper med bestemt determinativ, propriér, personlige pronominer). Man vil jo have en tendens til først at ytre noget **velkendt** og dernæst komme med en ny oplysning. Når subjektet er ubestemt (og altså præsenterer noget nyt, der dukker på "på arenaen"),

³⁸ Se ovennævnte bog af Herslund og Lihn Jensen: 114-117.

foretrækker man meget ofte både på fransk og dansk en omskrivning med foreløbigt og egentligt subjekt:

(47) *Il est arrivé **une invitation** de Paris* (MFG: 237)

(48) *Der er kommet **en indbydelse** fra Paris.*

Eller en eller anden præsentationskonstruktion:

(49) *Il y a **un homme** qui vous demande.*

(50) *Der er **en mand** der spørger efter Dem.*

Hertil må dog føjes, at fransk er mere "tolerant" end dansk med hensyn til at indlede en sætning med et ubestemt subjekt. I fransk standardsprog står ubestemte substantivgrupper således ofte i spidsen af sætningen, når de betegner personer (jf. MFG: 237):

(51) ***Un homme** est venu me demander l'heure* (ib.)

(52) ***Des enfants** jouaient dans le parc* (ib.)

hvor vi på dansk vil foretrække:

(53) *Der kom **en mand** og spurgte om hvad klokken var.*

(54) *Der løb **nogle børn** og legede i parken.*

Til sidst vil vi på et helt abstrakt plan se på, hvilken **rolle** subjektet spiller **for fortolkningen af verbets betydning**. Her er det vigtigt at skelne mellem den transitive og den typiske intransitive konstruktion.

I den **transitive** konstruktion er det **ikke subjektet, men objektet, der bestemmer hvilken "handlingstype"** der er tale om, sådan som det vil blive gennemgået i detaljer i 2.2 nedenfor:

- (55) a. *Julie **a pris** le crayon.*
 b. *Julie **a pris** son médicament.*
 c. *Julie **a pris** le train.*

- (56) a. *Julie sort son chien tous les soirs.*
 b. *Julie sort sa voiture du garage.*
 c. *Julie a sorti le revolver de sa poche.*

Som det ses, bevirker en udskiftning af objektet i disse konstruktioner, at vi "skifter handlingstype". Subjektets rolle er derimod hele tiden blot at "sætte det hele i gang". Når vi får forelagt ordgruppen *prendre le train*, ved vi straks, hvilken "handlingstype" det drejer sig om.

Anderledes forholder det sig i **typiske intransitive konstruktioner** som:

- (57) a. *Le train sort du tunnel.*
 b. *Le clou sort du mur.*
 c. *Ce journal sort tous les jours.*
 d. *Jean sort souvent le soir.*
- (58) a. *Pierre tombe souvent.*
 b. *La neige tombe souvent.*
 c. *Le vent est tombé maintenant.*
 d. *Son anniversaire tombe un dimanche.*

Her har vi jo kun subjektet. Og ved sådanne typiske intransitive konstruktioner, bevirker en udskiftning af **subjektet** ofte, at vi "skifter handlingstype".

Subjektet er altså under alle omstændigheder det propositionskonstituerende led. I den transitive konstruktion fastlægger objektet "handlingstypen". I den typiske intransitive konstruktion fastlægger subjektet "handlingstypen" (samtidig med, at det altså også konstituerer propositionen). Her har det m.a.o. en dobbelt rolle at udføre.

2.1.4. Konstituenten

Vi har allerede i ovenstående eksempler set, at subjektet kan være **substantivgrupper** (*un homme, le train, ce journal, son anniversaire*, etc.), **proprier** (*Julie, Pierre, Sophie*, etc.) eller **pronominer** (*il, elle, celle-ci*, etc.). En særlig bemærkning fortjener **det upersonlige subjekt *il***, der fx forekommer i forbindelse med vejrudtryk:

- (58) *Il pleut/neige*, etc.

Her har vi ikke noget i virkelighedens verden, vi kan udpege som det verbalsituationen 'handler om'. Men da en fransk sætning jo skal have et subjekt (undtagen i forbindelse med imperativ), må vi bruge det upersonlige *il*.

Subjektet kan også være noget "verbalholdigt", dvs. en **kompletivsætning** eller en **infinitivgruppe**:

(59) *Faire la cuisine est amusant.*

(60) *Que Pierre et Marie aient divorcé n'est pas étonnant.*

Men i stedet for konstruktioner som (59) og (60) foretrækker man ofte at sætte **subjektet i ekstraposition** og genoptage det med et neutralt pronomen "inde i" sætningen (jf. MFG: 238):

(61) *Faire la cuisine, c'est amusant.*

(62) a. *Que Pierre et Marie aient divorcé, ce n'est pas étonnant.*

b. *Que Pierre et Marie aient divorcé, cela a étonné tout le monde.*

Eller også betjener man sig af konstruktioner med **foreløbigt og egentligt subjekt**, sådan at det tunge led som infinitivgruppen eller ledsætningen udgør, kommer om bag verbalet, hvor tunge led har det bedst i en fransk sætning:

(63) a. *Il est amusant de faire la cuisine.*

b. *C'est amusant de faire la cuisine.*

(64) a. *Ce n'est pas étonnant que Pierre et Marie aient divorcé.*

b. *Cela a étonné tout le monde que Pierre et Marie aient divorcé.* (jf. MFG: 235-37)

2.2 Objekt

2.2.1 Generel karakteristik

I 2.1 illustrerede vi subjektets vitale rolle for sætningsopbygningen. Det er subjektets tilstedeværelse, der gør, at vi overhovedet har en sætning. Her skal vi få at se, at objektet også spiller en fundamental rolle, blot på en anden måde.

I en transitiv sætning er objektet det led, der er **tættest tilknyttet verbalet**, sammen med hvilket det udgør en **enhed**, der betegner, hvilken **situationstype** der er tale om. Vi har allerede foregrebet dette forhold i 2.1.3, hvor vi så, at en udskiftning af objektet helt kunne ændre verbalsituationen:

- (1)
- a. *Julie a pris le crayon.*
 - b. *Julie a pris son médicament.*
 - c. *Julie a pris un steak.*
 - d. *Julie a pris un autre exemple.*
 - e. *Julie a pris le train.*
 - f. *Julie a pris l'autoroute.*
 - g. *Julie a pris rendez-vous chez le dentiste.*
 - h. *Julie a pris une décision importante.*
 - i. *Julie a pris la fuite.*
 - j. *Julie a pris de l'âge.*
 - k. *Julie a pris son courage à deux mains.*
- (2)
- a. *Julie porte son enfant dans ses bras.*
 - b. *Julie porte un corsage à fleurs.*
 - c. *Julie porte son nom.*
 - d. *Julie ne porte pas son âge.*
 - e. *Julie a porté plainte.*

Sætningerne i (1) og (2) betegner 'Julie' som involveret i helt forskellige situationer, der er beskrevet af verbal + objekt. Objektet er altså strengt nødvendigt for forståelsen af situationstypen. Verbal + objekt udgør en tæt sammenhørende gruppe, og det er med denne gruppe som helhed, at subjektet forbindes for at danne en proposition, noget der kunne illustreres ved:

(3) S + [V+O]

2.2.2 Egenskaber

En lang række egenskaber ved objektet (herefter forkortet "O") hænger direkte eller indirekte sammen med dets tætte tilknytning til verbalet. Vi vil her se på nogle af de vigtigste.

Kasus

I den udstrækning man regner med kasusformer på fransk, dvs. i de bundne personlige pronomener og de relative pronomener, karakteriseres O ved kasus **akkusativ**:

- (4) *Quelqu'un a renversé le grand vase bleu.*
La petite fille l'a renversé.
Le grand vase bleu que la petite fille a renversé ...

I mange grammatiske fremstillinger defineres objektet da også som det led, der enten er eller kan udskiftes med et akkusativpronomen: *le, la, les*³⁹.

For at være sikker på at have brugt den rigtige form af pronominet er det dog nødvendigt at være godt hjemme i verbernes konstruktion. I det typiske tilfælde svarer der ganske vist til en dansk konstruktion med objekt en fransk konstruktion med akkusativ. Men man kan komme ud for en hel del ubehagelige overraskelser. Således styrer fx nogle verber dativ i stedet for den akkusativ, man som dansker ville have forventet. Det gælder bl.a. et verbum som *nuire*, 'skade'. Den danske sætning (5) skal således oversættes til (6):

(5) *Det vil skade Pierre.*
Det vil skade ham.

(6) *Cela va nuire à Pierre.*
Cela va lui nuire.

(Disse verber vil blive behandlet i afsnittet om dativ i 2.3 nedenfor). En del "par" af næsten synonyme udtryk er særlig lumske, idet det ene medlem af parret tager den "berørte person" i akkusativ, mens det anden medlem tager omtalte person i dativ. Sådan et par udgør bl.a. *prier* og *demander*. Man har *prier quelqu'un de faire quelque chose*, men *demander à quelqu'un de faire quelque chose*. I forbindelse med *prier* står den, man beder om noget, altså som O, mens det, man beder om, står som præpositionsobjekt (*Je prie Pierre de le faire* → *Je le prie de le faire* → *Je l'en prie*). I forbindelse med *demander* står den, man beder om noget derimod som dativobjekt, og det, man beder om, står som O (*Je demande à Pierre de le faire*⁴⁰ → *Je lui demande de le faire* → *Je le lui demande*). Andre "lumske par" af denne type er:

³⁹ Pronominerne *me, te, se, nous, vous* kan ikke bruges i en sådan "udskiftningsprøve", da de jo kan være såvel dativ som akkusativ. - Et objekt med ubestemt artikel eller delingsartikel kan ikke udskiftes med et akkusativpronomen, men repræsenteres ved pronominet *en*: *Tu as trouvé des fautes?* - *Ah oui, j'en trouve toujours.* *Vous voyez une solution?* - *Non, je n'en vois pas* (MFG: 228). Ønsker man at foretage omtalte "udskiftningsprøve" i sådanne tilfælde, må man altså først ændre artiklen: *Tu as trouvé les fautes?* - *Ah oui, je les ai trouvées.*

⁴⁰ Det *de* der står ved infinitiven her, fungerer ikke som præpositional, men som infinitivmærke. Se herom i 2.2.4. nedenfor, hvor konstituenttyperne behandles.

Berørt person i akkausativ

*priver qn de qc*⁴¹
dépouiller qn de qc
 'berøve en ngt'

prévenir qn de qc
informer qn de qc
 'underrette/informere en om ngt'

doter qn de qc
 'udstyre en med ngt'

blâmer qn de/pour qc
 'dadle en for ngt'

Berørt person i dativ

prendre qc à qn
enlever qc à qn
voler qc à qn
ôter qc à qn
 'tage/stjæle ngt fra en'

apprendre qc à qn
annoncer qc à qn
 'meddele en ngt'

donner qc à qn
 'give en ngt'

reprocher qc à qn
 'bebrejde en ngt'

Hvis vi nu udskifter betegnelsen for den berørte person i alle disse tilfælde med et bundet personligt pronomen, fås konstruktionstyper som:

- (7) a. *Je l'ai prié de m'aider.*
 b. *Je lui ai demandé de m'aider.*
- (8) a. *On l'a privé/dépouillé de tout.*
 b. *On lui a tout pris/enlevé/volé/ôté.*
- (9) a. *Je l'ai prévenu/informé que tout était perdu.*
 b. *Je lui ai appris/annoncé que tout était perdu.*
- (10) a. *On l'avait doté d'un important matériel.*
 b. *On lui avait donné un important matériel.*

⁴¹ Forkortelser for hhv. *quelqu'un* og *quelque chose*.

- (11) a. *On l'a blâmé pour/d'avoir agi sans réfléchir.*
 b. *On lui a reproché d'avoir agi sans réfléchir.*

Disse konstruktionsforskelle mellem verberne har ikke blot betydning for de personlige pronominers form (dvs. kasus), men også i høj grad for passivdannelsen, som vil blive gennemgået nedenfor.

Ledstilling

På fransk står objektet altid **efter verbalet**, medmindre det da er et bundet personligt pronomen eller et relativt eller spørgende pronomen, som følger helt specielle regler (jf. MFG: 213-15, 250-53 og 257-58). Et "normalt" substantivisk objekt skal altid stå efter sit verbal:

- (12) *J'adore le parfum.*
*Je déteste le cinéma*⁴².

Hvis man ønsker at indlede sætningen med objektet, må man sætte det i ekstraposition og genoptage det med et akkusativpronomen inde ved verbalet:

- (13) *Ce parfum, je l'adore*⁴³.

Kongruens

O kongruerer aldrig med det finitte verbal kun med **perfektum participium** i forbindelse med sammensat tid. Kongruensen er ydermere begrænset til de tilfælde, hvor O står **foran verbalet**, dvs. når det udgøres af et af de ovennævnte pronominer, for hvilke der gælder særlige ledstillingsregler: de bundne personlige pronominer eller relative eller spørgende pronominer⁴⁴

- (14) *Cette lettre, c'est Michèle qui l'a écrite.*
Elle reproche à sa mère de l'avoir sacrifiée à sa carrière.

⁴² I talesproget høres konstruktioner som: *Le parfum j'adore. Le cinéma je déteste*. Men sådanne konstruktioner må aldrig skrives og bør slet ikke efterlignes af udlændinge, der ikke behersker fransk til fulde.

⁴³ Vi ser her igen, hvordan fransk ledstilling adskiller sig radikalt fra dansk. På dansk kan vi sagtens indlede med objektet, dvs. sætte det i "forfeltet", hvis vi ønsker at fremhæve det særligt: *Den parfume elsker jeg*. Herved inverteres subjektet, sådan som det er beskrevet i 2.1. note 2. (Ang. "forfelt" generelt, se Galberg Jacobsen & Skyum-Nielsen: *Dansk sprog. En grundbog*. Schönberg: 81-87).

⁴⁴ Som vi har set det ovenfor, er de bundne personlige pronominer og de relative pronominer de typer af pronominer, inden for hvilke der findes en kasusbøjning. De er altså særlig tydeligt "markerede" som objekter. - For en udførlig beskrivelse af alle de regler, der gælder for perfektum participiums kongruens, henvises der til MFG: 94-97, hvorfra også flere af eksemplerne er hentet.

- (15) *La lettre, **qu'elle avait déjà ouverte**, lui avait été adressée par l'Agence nationale pour l'emploi.*

*Il tenait à s'acquitter le plus vite possible des dettes **qu'il n'avait pas encore remboursées**.*

- (16) ***Quelles remarques avait-il faites au sujet de votre proposition?***

Verbets indflydelse på numerus

I 2.2.1 så vi, at O kunne have stor betydning for fortolkningen af verbalet, og at en udskiftning af O i nogle tilfælde helt kunne ændre verbalets betydning. Men indflydelsen går, som man kunne vente det, også den anden vej. Verbalet kan også "bestemme over" O. Der er således en række verber, der kræver at deres O skal være i flertal:

- (17) a. *Claudine compte **ses sous**.*
 b. *Claudine compte **son argent**.*

I (17)a. er substantivet bøjet i flertal (morfologisk pluralis), mens der i (17)b. er tale om et ubøjeligt substantiv med flertalsbetydning. Men det vigtige er, at det betegner en flerhed. Der kan kun finde en "tælle-handling" sted, hvis der er flere størrelser at tælle. Man kan ikke have fx:

- (18) **Claudine compte **sa fortune**.*

Andre verber af samme type som *compter* er fx *amasser*, *amonceler*, *grouper*, *classer*, *collectionner*, *recenser*.... Derimod har verbet i sådanne konstruktioner ingen indflydelse på subjektets numerus. I følgende eksempel kan S således være såvel ental som flertal, mens O **skal** være flertal. Det er jo V + O, der fastlægger "handlingstypen", som S derefter tilkobles:

- (19) a. *Pierre amoncelait **les bottes de paille** dans la grange.*
 b. *Pierre et Paul amoncelaient **les bottes de paille** dans la grange.*

I 2.1.3 så vi, at det i typiske **intransitive konstruktioner** (altså konstruktioner uden O) er S+V, der fastlægger "handlingstypen". Visse intransitive verber stiller da også samme krav til deres S, som transitive verber som *compter* gør det til deres O. Således kræver intransitive verber som *grouiller* og *fourmiller* ('vrimle', 'myldre'), at deres S skal betegne en flerhed:

- (20) ***La foule grouillait** sur la place*

(21) *Les guêpes fourmillent dans le jardin.*

Der kan ikke finde en "vrímle-handling" sted, hvis ikke der er flere individer, der deltager i den.

Passiv diatese

Et fundamentalt træk ved O er den rolle, det spiller i dannelsen af passiv. I mange grammatikker defineres O da også ligefrem som det led i aktivsætningen, der bliver til S i passivsætningen:

(22) *La police a arrêté le fraudeur fiscal → Le fraudeur fiscal a été arrêté [par la police].*

I aktivsætningen har S Agent-rollen ('den, der udfører handlingen'), og O har Patient-rollen ('den, handlingen rettes mod', 'den det går ud over'). Aktivsætningen i (22) fremstilles som handlende om *la police*. Den talende interesserer sig for, hvad 'politiet' har gjort. I passivsætningen fjernes eller marginaliseres Agent-rollen. Enten udelades agenten helt (det er det allermest almindelige), eller den bliver udtrykt ved et løsere tilknyttet led, kaldet "agens", dvs. en præpositionsgruppe indledt med *par* (i nogle tilfælde *de*; se nærmere herom i MFG: 63-64). Samtidig forfremmes Patienten (altså aktivsætningens O) til S. Passivsætningen i (22) fremstilles som handlende om *le fraudeur fiscal*. Den talende interesserer sig for, hvad der er sket med 'skattesvindleren'.

Passivsætningen *Le fraudeur fiscal a été arrêté [par la police]* er en prædikatskonstruktion dannet af *être* + participe passé. (En detaljeret beskrivelse af denne konstruktion findes i MFG: 61-63). Man har altså ud fra den oprindeligt transitive konstruktion (aktivkonstruktionen med sit objekt) dannet en intransitiv konstruktion ved at lade Patienten være S og skubbe Agenten ud i en marginal position.

Det er meget vigtigt at mærke sig, at det **kun** er **O**, der kan **blive til S i passivsætningen**. Derfor er det strengt **nødvendigt at kende verbets konstruktion**, inden man forsøger at danne en passivsætning. Vi har allerede i afsnittet om kasus ovenfor set, at visse næsten synonyme ordpar konstrueres forskelligt. Et af disse var parret *prier quelqu'un de faire quelque chose* vs *demander à quelqu'un de faire quelque chose*. Og vi konstaterede, at den, man beder om noget, står som O i forbindelse med *prier*, men som dativobjekt i forbindelse med *demander*. Det skulle altså fremgå, at det kun er i forbindelse med *prier* at den, man beder om noget, kan forfremmes til S i en passivsætning:

(23) *Les élèves ont été priés de s'adresser à l'administration.*

Man kan altså **ikke** have:

(24) **Les élèves ont été demandés de s'adresser à l'administration*⁴⁵.

Dette er så meget desto vigtigere at lægge mærke til, som både dansk og engelsk tillader at gøre ikke blot O, men også det, der betegnes som det "indirekte objekt" (også kaldet "hensynsleddet", og som svarer til dativobjektet på fransk⁴⁶), til S i en passivsætning (jf. også MFG: 65). Tesnière (1966: 256) illustrerer dette for engelsk ved følgende konstruktioner:

- (25) a. *Alfred gives Charles the book / the book to Charles.*
 b. *The book is given by Alfred to Charles.*
 c. *Charles is given the book by Alfred.*

I (25)b. er aktivsætningens O forfremmet til S i passivsætningen. Men i c. er det det indirekte objekt, der er forfremmet. Sådanne konstruktioner findes både på dansk og engelsk, men altså ikke på fransk. Den danske passivsætning:

(26) *Eleverne blev bedt om at henvende sig til administrationen.*

kan oversættes på to måder til fransk. Hvis man ønsker at bevare passivkonstruktionen, må man vælge verbet *prier*, sådan at man får konstruktion (23). Hvis man derimod ønsker at bruge verbet *demande*, må man ty til en aktiv konstruktion med det ubestemte pronomen *on*:

(27) *On a demandé aux élèves de s'adresser à l'administration*⁴⁷.

Betragter vi nu igen de "lumske par", der er illustreret ved (7)-(11) ovenfor, ser vi straks, at det kun er a.-eksemplernes verber, der kan indgå i en passivkonstruktion:

(28) *Les élèves sont priés de s'adresser à l'administration.*

(29) *Pierre a été privé / dépouillé de tout.*

(30) *La police a déjà été prévenue / informée.*

⁴⁵ Den type, der er repræsenteret af (27), udgør en meget almindelig fejl ved oversættelsen fra dansk til fransk.

⁴⁶ Se herom i 2.3 nedenfor, hvor dativen behandles indgående.

⁴⁷ En anden mulighed for at forfremme et dativobjekt til S er at betjene sig af omskrivninger med *se faire* eller *se voir*, sådan som det illustreres i MFG: 66: *De politiske flygtninge blev forment adgang til mødet: Les réfugiés politiques se sont vu refuser l'accès au meeting.*

(31) *Il a été doté d'un important matériel.*

(32) *Elle a souvent été blâmée pour avoir agi sans réfléchir.*

Nægtelsens indflydelse

Hvis en nægtelse "rammer" O i en sætning, sådan at den betegner dette O som ikke-eksisterende, bliver dette O's determinativ ersattet med *de*. I følgende a.-eksempler siges 'Pierre' at være i besiddelse af hhv. 'et hus', 'noget vin' og 'nogle børn', mens 'hus', 'vin' og 'børn' i b.-eksemplerne helt er "slettet fra scenen" og er opført med at være aktanter i egentlig forstand:

(33) a. *Pierre a une maison.*
b. *Pierre n'a pas de maison.* ('nul hus')

(34) a. *Pierre a du vin.*
b. *Pierre n'a pas de vin.* ('nul vin')

(35) a. *Pierre a des enfants.*
b. *Pierre n'a pas d'enfants.* ('nul børn')

I (33)a. er objektet indledt med **den ubestemte artikel**, som betegner et ubestemt "individ", i (34)a. er det indledt med **delingsartiklen i ental**, som betegner en ubestemt mængde, og i (35)a. er det indledt med **delingsartiklen i flertal**, som betegner et ubestemt antal. I alle b.-eksemplerne er disse artikler blevet erstattet af *de*, som altså betegner 'ingen/intet af slagsen'.

I de fleste håndbøger i grammatik betegnes dette *de* som en "reduceret delingsartikel", således også i MFG: 153-55. Vi mener dog, det er rigtigst at betragte det som præpositionen *de*, der er brugt som en slags partitiv genitiv-markør (jf. parafrasen 'ingen af slagsen'). At man bruger partitiv genitiv for at markere et ikke-eksisterende objekt, som altså ikke kan betegne en deltager i verbalsituationen, er noget, man kender fra rigtige kasussprog som russisk og græsk.

Men det vigtigste er naturligvis at vide, hvornår man skal bruge *de*, og hvornår man skal bruge *un / une, du / de la / de l' / des*. Vi vil illustrere dette med endnu nogle eksempler:

(36) a. *Pierre n'a pas vu un petit chat qui s'était caché sous la table.*
b. *Pierre n'a pas vu de petit chat.*

I (36)a. får vi at vide, at der faktisk var en lille kat; men at 'Pierre' bare ikke så den. I (36)b. så 'Pierre' 'ingen kat'.

- (37) a. *Pierre ne boit pas **du vin** tous les jours.*
 b. *Pierre ne boit pas **de vin**.*

(37)a. må tolkes sådan at 'Pierre' faktisk drikker vin, bare ikke hver dag. I (37)b. siges 'han' derimod at drikke 'nul vin'.

- (38) a. *Pierre ne peut pas parler sans faire **des fautes**.*
 b. *Pierre a parlé sans faire **de fautes**.*

I (38)a. får vi at vide at 'Pierre' laver fejl (og det endda hver gang han taler), mens (38)b. fortæller at han 'ingen fejl' begik.

- (39) a. *On ne traite pas **une femme** comme ça.*
 b. *Il n'y avait pas **de femme[s]** à la fête.*

(39)a. fortæller os, hvordan man skal opføre sig (eller snarere ikke opføre sig) over for den "art", der betegnes som "kvinde". (39)b. fortæller derimod, at der var 'nul' af denne "art" til stede ved festen, dvs. 'ingen kvinde[r]'. (Se flere eksempler af denne type i MFG: 154-55).

At det netop er O-referentens eksistens, der kan "slettes" af en nægtelse, er egentlig ikke underligt i betragtning af, at O er det led, der er tættest knyttet til V, og som sammen med V beskriver situationstypen. En nægtelse knyttes jo til V, og i nogle tilfælde kan den så komme til at benægte selve eksistensen af en referent for det fundamentale led, O. Betydningen bliver i dette tilfælde, at den pågældende situationstype slet ikke foreligger. I (36)a. hævdes det, at det ikke er sandt at 'Pierre' har set en bestemt kat. Men (36)b. benægter, at det at have set en kat i det hele taget kan siges om Pierre i det pågældende tilfælde. I (37)a. får vi at vide, at det ikke er sandt, at 'Pierre' drikker vin hver dag. I (37)b. hævdes det derimod, at der er 'nul vindrikkeri i det hele taget for Pierres vedkommende'.

Subjektsprædikativer, objektsprædikativer, præpositionsobjekter, dativobjekter og lokativer har jo ikke dette nære forhold til verbalet og kan derfor ikke "rammes" af en nægtelse. Det led, der for en overfladisk betragtning ligner O mest, er subjektsprædikativet, der står på samme plads som O og normalt består af en substantivgruppe ligesom O. Men det er altså en fundamentalt anden ledtype. Hertil kan føjes at forbindelsen *de* + substantiv, der som omtalt betegner en 'nul-mængde', også ville

være højst besynderlig i forbindelse med et subjektsprædikat, der udtaler sig om egenskaber, ikke om mængder. I sætningen:

(40) *Nous ne sommes pas des enfants.*

benægter man jo ikke eksistensen af 'børn', men hævder blot at 'nous' altså ikke tilhører denne kategori. (Jf. også det absurde i: **Vi er nul børn*).

Derimod har vi flere gange konstateret, at S for et typisk intransitivt verbum minder meget om O, idet dette led også sammen med V beskriver situationstypen. Når sådan et S kommer efter V — og det gør det jo når det står som egentligt subjekt i en konstruktion med foreløbigt + egentligt subjekt — kan det også rammes af nægtelsen på samme måde som O og betegnes som ikke-eksisterende:

(41) a. *Il arrive des touristes.*
b. *Il n'arrive pas de touristes.* ('nul turister')

(42) a. *Il existe des solutions à ce problème.*
b. *Il n'existe pas de solutions à ce problème.* ('nul løsninger')

(43) a. *Malheureusement, il est arrivé un accident.*
b. *Heureusement qu'il n'est pas arrivé d'accident.* ('nul ulykke')

2.2.3 Betydningsindhold

Objektet beskrives traditionelt som den størrelse, "handlingen rettes imod". Dette kan man da også få til at passe på en stor del af de tilfælde, man støder på. I sådanne tilfælde eksisterer referenten for objektet før og uafhængigt af verbalhandlingen, som så påvirker den i forskellige grader og eventuelt modificerer den, eller ligefrem destruerer den:

(44) *Pierre regarde les passants.*

(45) *Pierre a acheté une valise.*

(46) *Pierre a changé le programme.*

(47) *Pierre a mangé une pomme.*

(48) *Pierre a brûlé la maison.*

Man taler i disse tilfælde om et "**O affectum**" dvs. et objekt, som er blevet berørt eller *afficeret* af verbalhandlingen (heraf naturligvis betegnelsen).

Men i andre tilfælde fremstår objektsreferenten tværtimod som et resultat af verbalhandlingen. Dette gælder i forbindelse med verber, der betegner skabelse, udførelse:

(49) *Pierre a écrit une lettre.*

(50) *Pierre a construit une maison.*

(51) *Pierre fabrique des meubles de cuisine.*

(52) *Pierre a allumé un feu.*

(53) *Pierre a pris une décision*⁴⁸.

I sådanne tilfælde, hvor O-referenten altså først kommer til at eksistere i kraft af verbalhandlingen (er en *effekt* af denne), taler man om "**O effectum**".

I nogle tilfælde bliver sammenhængen mellem V og et sådant O effectum så stærk, at de nærmest danner et sammensat verbaludtryk, hvor verbalet er så godt som betydningstomt, og hvor hele betydningsindholdet ligger i O: *faire un dessin* (jf. *dessiner*), *faire des excuses* (jf. *excuser*), *exécuter une opération* (jf. *opérer*).

I forbindelse med visse verber kan O-konstruktionen veksle med forskellige former for præpositions konstruktioner (lokativer, præpositionsobjekter, dativobjekter eller adverbelle led). I sådanne tilfælde betegner O-konstruktionen altid, at dens referent er mere direkte berørt end præpositions konstruktionens:

- (54) a. *Julie a chargé la voiture de caisses.*
 b. *Julie a chargé des caisses sur la voiture.*

⁴⁸ (52) og (53) står i modsætning til følgende eksempler, der indeholder det samme verbum, men hvor 'Pierre' gør noget ved en objektsreferent, der eksisterer før og uafhængigt af verbalhandlingen: *Pierre a allumé la lampe.* *Pierre a pris un steak.* Her har vi altså med O affectum at gøre. Dette viser igen O's afgørende betydning for fortolkningen af verbalet.

(54)a. siger noget om, hvad 'Julie' gjorde ved vognen: hun 'læssede' den, dvs. fyldte den med kasser. Hele vognen blev herved berørt. I (54)b. får vi derimod blot at vide, at 'Julie' tog nogle kasser, som hun anbragte på vognen (lokativ), men ikke noget om hvorvidt vognen i sin helhed blev berørt. Samme betydningsforskel observeres i følgende eksempler:

- (55) a. *Julie habite le quatrième.*
 b. *Julie habite au quatrième.*

I (55)a. 'bebor Julie fjerdesalen', dvs. den involveres total⁴⁹, mens vi i (55)b. blot får placeret 'Julie' på fjerde sal (lokativobjekt). I typen:

- (56) a. *J'ai fourni le commissaire de preuves.*
 b. *J'ai fourni des preuves au commissaire.*

er *le commissaire* fremstillet som den direkte berørte i (56)a. Det er 'ham', der forsynes med det nødvendige, og det, 'han' forsynes med, dvs. 'beviserne', er rykket ud som præpositionsobjekt. I (56)b. er det derimod *des preuves*, der er fremstillet som den direkte genstand for verbalhandlingen. 'Jeg' har skaffet nogle beviser, som 'jeg' så har overdraget til 'politikommissæren' (dativobjekt).

Alle disse konstruktioner viser endnu engang, hvorledes O er tæt knyttet til sit V, og hvorledes V+ O tilsammen danner en enhed, der bestemmer, hvilken situationstype vi har at gøre med.

2.2.4 Nogle analyseproblemer

I visse tilfælde kan man komme i tvivl om, hvorvidt vi har med et O at gøre. Lad os se på nogle typiske analyseproblemer af denne art.

O eller adverbial

I følgende eksempler kunne man komme i tvivl om analysen af det led, der følger efter V:

- (57) a. *Ce sac pèse 5 kilos.*
 b. *L'hôtesse a pesé notre sac.*
- (58) a. *Le pont mesure 300 mètres.*
 b. *Nous avons mesuré le pont.*

⁴⁹ Som synonym for den transitive variant af *habiter* giver *Petit Robert* bl.a. *occuper*, der igen omskrives v. bl.a.: *prendre possession de (un lieu)*.

- (59) a. *Cette valise m'a coûté 200 F.*
 b. *Ce travail m'a coûté des efforts terribles.*
- (60) a. *Sa conférence a duré 3 heures.*
 b. -

I alle disse a.-eksempler bruges det fremhævede led til at **kvantificere** verbalsituationen, de betegner ikke en størrelse (entitet) der er "deltager" i den. De kan da også erstattet af forskellige adverbier eller adverbielt brugte adjektiver, såsom: *Ce sac pèse **lourd***. *Cette valise coûte **cher***. *Sa conférence dure **longtemps***, etc. Disse størrelser må regnes for adverbielle led (mængdes- / gradsadverbialer).

Anderledes forholder det sig med de fremhævede led i b.-eksemplerne. Disse betegner netop "deltagere" i verbalhandlingen, de er med andre ord aktanter og må analyseres som O. I (57)b. og (58)b. fortælles det, 'hvad stewardessen gjorde ved vores taske', og 'hvad vi gjorde ved broen' (O affectum). I (59) berettes der om nogle anstrengelser, som et bestemt arbejde 'skaffede mig på halsen' (O effectum).

Den normative franske grammatik skelner da også mellem disse to konstruktionstyper, idet der kun kan være kongruens med *participe passé* i forbindelse med b.-typen, ikke i forbindelse med a.-typen:

- (61) a. *Les deux cents francs que cette valise m'a coûté.*
 b. *Les efforts que ce travail lui a coûtés.*
- (62) a. *Les cent kilos qu'il a pesé autrefois.*
 b. *Les trois kilos de pommes que le marchand a pesés.*

***O* eller præpositionsobjekt**

Som vi skal få at se nedenfor i 2.2.5, står kompletivsætninger ofte som O (jf. også 2.1.4 ovenfor). Følgende eksempler ser umiddelbart ud til at være af samme type:

- (63) a. *Paul sait qu'elle n'a pas répondu.*
 b. *Paul s'étonne qu'elle n'ait pas répondu.*
- (64) a. *Paul dit que c'est trop tard.*
 b. *Paul a peur que cela soit trop tard.*

- (65) a. *Paul a appris que Micheline ne l'aime plus.*
 b. *Paul se rend compte que Micheline ne l'aime plus.*

Ser man nærmere på dem, viser det sig imidlertid, at det kun er i a.-eksemplerne, kompletivsætningen står som objekt. De styrende verber er her transitive: *savoir qc* → *je le sais*; *dire qc* → *je le dis*; *apprendre qc* → *je l'apprends*. I b.-eksemplerne er de styrende verber (eller verbaludtryk) derimod intransitive og konstrueres med et præpositionsobjekt indledt med *de*: *s'étonner de qc* → *je m'en étonne*; *avoir peur de qc* → *j'en ai peur*; *se rendre compte de qc* → *je m'en rends compte*. Kompletivsætningerne i b.-eksemplerne må altså analyseres som præpositionsobjekter, hvor præpositionen blot er underforstået. Dette er et fænomen, der ofte træffes, når en kompletivsætning er styrelse for *de* (jf. MFG: 341-42).

Verbaludtryk

I nogle tilfælde danner V + O en så tæt sammenhørende forbindelse, at man kan komme i tvivl om, hvorvidt der er tale om et "rigtigt" selvstændigt O, eller om det blot skal betragtes som en del af et sammensat verbaludtryk (en såkaldt "locution verbale"). De fleste regner med verbaludtryk i tilfælde som:

- (66) *avoir besoin, avoir faim, avoir soif, avoir sommeil, avoir peur, avoir l'air, faire face, faire défaut, faire montre, prendre garde, etc., etc.*

Disse er særligt hyppige i forbindelse med verberne *avoir* og *faire*, som ofte forbindes med et artikelløst substantiv.

Med hensyn til de tilfælde af tæt sammenhæng mellem V og O effectum, der er omtalt ovenfor i 2.2.3, kan analysen diskuteres. Følgende eksempel kan således analyseres på to måder, nemlig som (68)a. eller som (68)b:

- (67) *Jean a fait un dessin d'une sirène.*
- (68) a. Jean [**a fait**]_V [un dessin d'une sirène]_O
 b. Jean [**a fait un dessin**]_V [d'une sirène]_{PO}

I (68)a. foreslås en analyse, hvor *a fait* er verbal og *le dessin d'une sirène* er objekt. I (68)b. foreslås en analyse, hvor hele udtrykket *a fait un dessin* er et sammensat verbaludtryk svarende til *dessiner*, og hvor *d'une sirène* så må analyseres som præpositionsobjekt. Begge analyser siger noget væsentligt om sætningen.

2.2.5 Konstituenter

Vi har ovenfor ved talrige eksempler vist, at O kan være en **substantivgruppe** (*le crayon, un steak, un petit chat qui s'était caché sous la table, son enfant, du vin, des enfants ...*), et **pronomen** (*le, la, les ...*), et **proprium** (*Pierre, Paul ...*).

Vi har også foregrebet, at O kan være "verbalholdigt", dvs. en **ledsætning** eller en **infinitivgruppe**. Lad os til sidst se lidt nærmere på disse typer. I (63)-(65)a. har vi set eksempler på **kompletivsætninger** som O. Dette er en yderst udbredt konstruktionstype. **Spørgeledsætninger** er også meget almindelige som O (faktisk kan denne sætningstype næsten kun være O på fransk, jf. MFG: 342):

(69) *Je ne sais pas si Pierre est parti.*

(70) *Je me demande ce qui arrive.*

(71) *Sais-tu qui est venu?*

(72) *Pierre m'a demandé pourquoi je pleurais.*

(73) *Je ne sais pas à quoi est dû son échec.*

(74) *Pierre ne sait pas comment s'y prendre.*

Endelig kan **uafhængige relativsætninger**⁵⁰ forekomme som O (jf. MFG: 343):

(75) *Je fréquente qui je veux.*

Infinitivgrupper forekommer som O på 3 måder: uden **infinitivmærke** (som O for en række hyppigt brugte verber), med infinitivmærket *de* (som O for et stort antal verber) eller med infinitivmærket *à* (som O for et lille antal verber; se om brugen af infinitivmærke i MFG: 79-82):

(76) *Pierre n'aime pas faire la vaisselle.*

⁵⁰ I MFG kaldet "substantiviske relativsætninger". Vi foretrækker at understrege deres lighed med de øvrige relativsætninger. (75) kan således betragtes som en forkortet version af: *Je fréquente celui que je veux*. I (75) er korrelatet blot underforstået.

- (77) *Nous espérons faire publier une brochure en français dans deux ou trois ans.*
- (78) *Elle regrettait de ne pas pouvoir assister à la réunion.*
- (79) *Je lui ai demandé de rester.*
- (80) *Je commence à croire que mon mari est fou*⁵¹.

2.3. Den tredje slags valensled

2.3.1 Generel karakteristik

Vi har i 2.1. og 2.2. behandlet de to "direkte" og centrale valensled, S og O. Vi skal her se nærmere på den tredje type af valensled, der - som beskrevet i 1.3. - står i et særligt forhold til S i den intransitive konstruktion eller til O i den transitive. Det drejer sig om **subjektsprædikativet** (forkortet "SP"), **objektsprædikativet** (forkortet "OP"), **lokativet**, (forkortet "LOK"), **dativobjektet** (forkortet "DAT") og **præpositionsobjektet** (forkortet "PO"). Disse led blev i eksemplerne (a)-(j) i 1.4 forsynet med en ramme og i eksemplerne (C)-(D) i samme afsnit samlet under den fællesbetegnelse, vi bruger i vores teori, nemlig "adjekt".

Begyndelsen til en generel karakteristik af adjektet er allerede givet i 1.3, hvor vi ved eksemplerne (9)-(26) har vist at SP, OP, LOK, DAT og PO ofte **alternerer** ved samme verbum, hvorimod de **ikke kombineres indbyrdes**⁵². Da de således **udfylder den samme plads i sætningsstrukturen**, regner vi

⁵¹ *De* og *à* er brugt som infinitivmærker, hvis de bortfalder, når man ersatter infinitivgruppen med en anden konstituent: *Elle lui promet de l'aider* → *Elle lui promet son aide*. Det ses, at infinitivgruppen her står som O ganske som substantivgruppen *son aide*, og *de* er brugt som indleder af infinitivgruppen på samme måde som det danske *at*. *De* og *à* er derimod brugt som præpositionaler, hvis de bevarer, når man erstatter infinitivgruppen med en anden konstituent: *Elle parle de l'aider* → *Elle parle de son aide*. Her er infinitivgruppen styrelse for præpositionen *de* ganske som substantivgruppen, og i begge tilfælde fungerer den samlede præpositionsgruppe som præpositionsobjekt for verbet *parler*. Forskellen på de to konstruktionstyper ses også, hvis man foretager en udskiftningsprøve med et pronomen. Vi får da: *Elle le lui promet*, men: *Elle en parle*.

⁵² Gennem årene har mange spurgt os, hvad vi så ville gøre ved konstruktionen *parler à qn de qc*. Skønt denne konstruktion er meget hyppig, er den faktisk atypisk af to grunde. For det første kan dativen erstattes af *avec* + styrelse, hvilket trækker den i retning af fri dativ, dvs. ikke-valensled. (Fx *J'ai parlé avec le maire de ta situation*). For det andet kan emnet, man taler om, foruden at konstrueres med *de* også konstrueres med *sur* (fx *Il a parlé de / sur la situation actuelle*), hvilket også trækker i retning af fri tilføjelse, her adverbial. Det kan endvidere konstrueres uden nogen præposition (fx *parler affaires*), hvilket trækker i retning af en helt speciel verbal modifikator, et særlig tæt tilknyttet adverbial (jf. 3 nedenfor).

dem for forskellige manifestationer af den samme grundlæggende type. Vi vil her uddybe nogle af hovedprincipperne.

Lad os igen se på nogle eksempler, der kan illustrere omtalte ledfunktioners forhold til hinanden. Det intransitive verbum *être* kan kombineres enten med LOK (jf. (1)) eller med SP (jf. (2)):

(1) *Pierre est à Paris.*

(2) *Pierre est malade.*

I (1) betegner LOK et sted, som 'Pierre' opholder sig på; konstruktionen bruges til at placere 'Pierre'. I (2) betegner SP en tilstand, som 'Pierre' er i. I disse tilfælde forekommer forskellen mellem LOK og SP indlysende. Konstruktioner som de følgende viser dog, at det ikke altid er så let at drage et skarpt skel mellem dem:

(3) a. *Julie est en Espagne.*

b. *Julie est en prison.*

c. *Julie est en colère.*

d. *Julie est furieuse.*

I (3)a. udtrykker det fremhævede led klart et sted, som 'Julie' opholder sig på. (3)b. er straks lidt mindre klar. For naturligvis udtrykker dette eksempel at 'Julie' opholder sig i fængslet, men ikke kun det. Det udtrykker jo også i høj grad noget om hendes status, nemlig at hun er 'fange'/indsat⁵³. I (3)c. er der helt klart tale om en tilstand 'Julie' er i, og dette eksempel er næsten synonymt med (3)d., hvor det tredje led nu ikke længere er en præpositionsgruppe, men et regulært adjektiv. Der synes altså at være en glidende overgang mellem SP og LOK. Denne form for glidende overgang er, som vi skal få det at se, typisk i forbindelse med de ledtyper, vi behandler her (dvs. SP, OP, LOK, DAT og PO). Men hvis man går ud fra, at de er manifestationer af samme grundlæggende type, er dette ikke så bekymrende.

Vi har lige sagt, at SP og LOK kan alternere, men ikke kombineres indbyrdes ved samme verbum. Et verbum som *être* bruges m.a.o. *enten* til at beskrive S-referenten *eller* til at placere denne i helt konkret

⁵³ Hvis man vil udtrykke at nogen opholder sig i et fængsel uden nødvendigvis at være indsat, må man bruge en anden præposition end *en*: *Julie est dans la prison, où elle est en train de faire le ménage.* Jf. modsætningen mellem: *Pierre a été envoyé en prison* ('er blevet sat ind') og *Pierre est allée à la prison rendre visite à son père.* På dansk udtrykkes den samme modsætning ved hjælp af variationer i tryk og artikelbrug. Den sociale rolle angives ved artikelløst *fængsel* og enhedstryk: *Han er i fængsel. Han blev sendt i fængsel*, som står i modsætning til den helt konkret lokativiske betydning i: *Han er i fængslet. Han tog hen til fængslet.*

forstand, men ikke begge dele på én gang. Man kunne imidlertid spørge sig selv, hvad vi så vil stille op med eksempler som (4):

- (4) *Pierre est malade à Paris.*

Dette eksempel indeholder et SP, nemlig adjektivet *malade*. Med hensyn til præpositionsgruppen *à Paris*, så fungerer denne ikke længere som LOK, sådan som det var tilfældet i (1). Den er blevet skubbet ud og er blevet til en fri tilføjelse, nærmere betegnet et stedsadverbial (jf. 1.6 og 3. nedenfor). Stedsbetegnelsen er her ikke knyttet specifikt til *Pierre*. Den knytter sig derimod til sætningen som helhed og udtrykker den scene, hele dramaet udspiller sig på: 'Pierre est malade, et cela se passe à Paris'. Det er altså ikke længere 'Pierre' i sig selv, der placeres i Paris, men hele situationen: 'Pierre est malade'.

Det intransitive verbum *arriver* kan, som det allerede er blevet illustreret ved eksemplerne (12)-(14) i 1.3, konstrueres på tre måder:

- (5) *Pierre est arrivé à Paris. (Il y est arrivé/Il est arrivé là-bas / Où est-il arrivé?)*
- (6) *Pierre est arrivé à convaincre sa femme. (Il y est arrivé / A quoi est-il arrivé?)*
- (7) *Cet accident est arrivé à Pierre. (Cela lui est arrivé / A qui cet accident est-il arrivé?)*

I (5) betegner LOK helt konkret det sted, 'Pierre' er nået til. Verbalet udtrykker altså en placering af subjektsreferenten i forhold til referenten for LOK. Dette forhold kan udtrykkes ved følgende semantiske parafrase, hvor symbolet ETRE står for betydningen 'placering':

- (5') 'Pierre ETRE à Paris'

Man kan sige, at denne parafrase ekspliciterer en del af betydningen af (5), nemlig resultatet af den bevægelse, 'Pierre' har været involveret i.

(6) er mere abstrakt; her betegner PO et resultat, 'Pierre' er nået til. Det er dog let at se det nære slægtskab mellem de to konstruktioner. PO'et i (6) udtrykker et 'sted' i overført betydning, er en slags "afbleget" lokativt udtryk.

Det samme gælder i (7), hvor DAT også kan siges at betegne det 'sted', hvor ulykken slog ned, men her med den ekstra betydningsnuance, at referenten for DAT beskrives som involveret i situationen på en særlig måde, som værende særlig "berørt" af den, som den, der 'oplever' den (se nærmere herom nedenfor). Såvel **PO** som **DAT** kan altså betragtes som **metaforiske lokative** udtryk. Og dette gælder helt generelt, dvs. såvel i transitive som i intransitive strukturer.

(1)-(7) er intransitive konstruktioner. Lad os nu igen se på et par af de transitive konstruktioner, der blev præsenteret i 1.3. Det transitive verbum *envoyer* kan, som det illustreredes ved eksemplerne (17)-(18) i 1.3, konstrueres på to måder. I (8) betegner LOK det konkrete sted, 'pakken' sendes til:

(8) *Pierre a envoyé le paquet à Paris. (Il y a envoyé le paquet / Il a envoyé le paquet là-bas)*

Verbet betegner her en placering af *objektsreferenten* i forhold til referenten for LOK. Dette forhold kan udtrykkes ved en formel af samme type som (5'), hvor symbolet ETRE igen står for betydningen 'placering':

(8') 'Le paquet ETRE à Paris'

(8') kan siges at ekspliciterer en del af (8)'s betydning, nemlig resultatet af den handling, 'Pierre' har udført.

I (9) betegner DAT den person, som 'Pierre' har sendt pakken til:

(9) *Pierre a envoyé le paquet à Marie . (Il lui a envoyé le paquet)*

Også her resulterer 'Pierre's handling i en 'placering' af 'pakken', og man kan ikke komme uden om, at en del af (9)'s betydning er, at 'pakken befinder sig hos Marie', hvilket kan symboliseres som:

(9') 'Le paquet ETRE à Marie'

Imidlertid synes dativstrukturer at rumme noget mere, som af og til karakteriseres ved en semantisk Modtager eller Possessor-rolle. Det, der er karakteristisk for en 'modtager' eller 'possessor' (dvs. en 'ejer'), er at være det 'sted', hvor noget placeres, blot et 'aktivt sted'. Når 'Pierre sender pakken til Marie', så er resultatet, at 'Marie **har** pakken'. Dette kan vi udtrykke ved at sige, at dativer er omvendte lokativer, hvor 'stedet' er subjekt i en parafrase, ikke længere med ETRE, men med symbolet AVOIR,

der er et verbum af samme type som ETRE, dvs. det betegner 'placering', men har den egenskab at vælge 'sted' som subjekt (dvs. 'jeg har pakken' er = 'pakken er hos mig')⁵⁴:

(9") 'Marie AVOIR le paquet'

Som illustreret ved (21)-(23) i 1.3., kan det transitive verbum *amener* konstrueres på tre måder. I (10) betegnes en helt konkret placering af objektsreferenten i forhold til referenten for LOK:

(10) *J'ai amené ma cousine au cinéma. (Je l'y ai amenée / Je l'ai amenée là-bas)*

Dette kan vi symbolisere ved formlen (10'), som beskriver resultatet af den handling 'je' har udført:

(10') 'Ma cousine ETRE au cinéma'

I (11) placeres objektsreferenten i forhold til referenten for DAT:

(11) *J'ai amené la vache au taureau. (Je la lui ai amenée)*

Ligesom det var tilfældet i (9) udtrykker DAT her et 'aktivt sted' (dvs. referenten for dativen tager aktivt del i verbalsituationen), og resultatet af den i (11) beskrevne handling kan derfor bedst symboliseres ved formlen (11'):

(11') 'Le taureau AVOIR la vache'

I (12) udtrykkes der en abstrakt lokativ relation mellem referenterne for O og PO, idet PO betegner det, som nogle omstændigheder har 'ført Pierre til':

(12) *Cela a amené Pierre à cette décision. (Cela l'y a amené)*

Som allerede nævnt i 1.3, har vi altså i disse konstruktioner med *amener* hele skalaen repræsenteret fra det helt konkrete sted (LOK), over det lidt mere abstrakte (DAT), hvor det betegnes at referenten for DAT 'får' objektsreferenten, og til det helt abstrakte (PO). Det er dog klart, at der dybest set er tale om samme relationstype.

⁵⁴ På en række sprog - herunder fransk - konkurrerer konstruktioner med *être* + dativ med konstruktioner med *avoir* + akkusativ som udtryk for 'besiddelse', jf. fx: *Pierre a une maison* vs *Cette maison est à Pierre*.

Lad os til sidst se på det transitive verbum *rendre*. Som illustreret ved (19)-(20) i 1.3, kan dette verbum konstrueres dels med DAT, dels med OP. I (13) betegner DAT den person, som 'modtager' objektsreferenten:

(13) *Pierre a rendu l'argent à sa femme. (Il lui a rendu l'argent)*

Resultatet af den handling, 'Pierre' har udført, beskrives derfor bedst ved en parafrase af samme type som dem, vi brugte i forbindelse med (9) og (11):

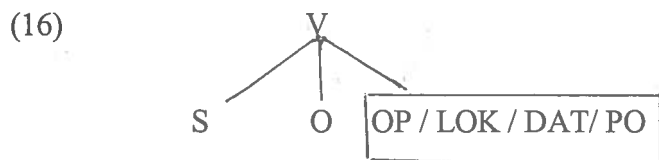
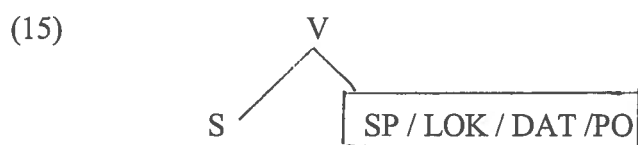
(13') 'Sa femme AVOIR l'argent'

I (14) betegner OP den tilstand, 'Pierre' har sat objektsreferenten i, og resultatet må her beskrives ved parafrasen (14'):

(14) *Pierre a rendu sa femme heureuse.*

(14') 'La femme de Pierre ETRE heureuse'⁵⁵

Diskussionen af (1)-(14) skulle have vist det nære slægtskab mellem SP, OP, LOK, DAT og PO. De er alle knyttet enten til **S i den intransitive konstruktion** eller **O i den transitive**, og der kan **kun** være **ét** af dem til stede **ad gangen** i en given konstruktion (se note 1. ang. *parler à qn de qc*). Således kan disse ledtyper i virkeligheden kun indgå i de to grundstrukturer, der er repræsenteret ved (15) og (16) (og som svarer til (C) og (D) i 1.4.):

⁵⁵ Grundbetydningen af *rendre* må siges at være 'give/bringe tilbage'. Den moderne betydning af konstruktionen med OP forklares ud fra *Petit Robert* (art. *rendre*) ved at den oprindelige betydning 'remettre dans l'état antérieur', dvs. 'sætte/bringe tilbage til en tidligere tilstand', har **udvidet sig** til 'faire passer d'un état à un autre', dvs. 'få til at overgå fra en tilstand til en anden'.

I alle disse konstruktioner er det **verbalet**, der **etablerer en relation mellem S i den intransitive eller O i den transitive konstruktion og SP, OP, LOK, DAT eller PO**. Verbet fungerer **i kraft af sin betydning** som et **bindeled** mellem de nævnte størrelser. Verber som *être* og *arriver* er som skabt til at fungere som bindeled mellem en subjektsreferent og et konkret eller et abstrakt sted, og verber som *envoyer* og *amener* fungerer på tilsvarende måde som bindeled mellem en *objektsreferent* og et konkret eller et abstrakt sted. På samme måde etablerer *entrer* (hvis betydning *Petit Robert* beskriver som: 'aller à l'intérieur de; passer (dans un lieu)') i (17)a. og *placer* (hvis betydning *Petit Robert* beskriver som: 'mettre (qqn/qqch.) à une certaine place') i (17)b. alene i kraft af deres betydning en relation mellem 'dagligstuen' og hhv. 'Jean' og 'møblerne'; man kan karakterisere disse relativt abstrakte verber som "placeringsverber":

- (17) a. *Jean est entré dans le salon.*
 b. *Jean a placé les meubles dans le salon.*
 '... anbragte møblerne i dagligstuen'

I (17) fungerer *dans le salon* som LOK og udgør en integreret del af selve verbalsituationen. Anderledes forholder det sig i (18):

- (18) *Jean a dîné dans le salon.*

Verbet *dîner* ('prendre le repas du soir') betegner en 'spise-handling', som naturligvis må udføres et eller andet sted. Men *dîner* er ikke noget placeringsverbum, og det er ikke *dîner*, der etablerer relationen mellem 'Jean' og 'dagligstuen'. *Dîner* udtrykker en selvstændig handling, og hele situationen *Jean a dîné* siges at finde sted i dagligstuen. I (18) fungerer *dans le salon* som en fri tilføjelse (nærmere betegnet som **stedsadverbial**). Når en stedsbetegnelse er en fri tilføjelse, er det muligt at splitte sætningen op i to dele, sådan at den første del udtrykker selve verbalsituationen, mens den anden del udtrykker placeringen af den nævnte situation på scenen:

- (18') *Jean a dîné, et il l'a fait / et cela s'est passé dans le salon.*

Vi vil kalde denne form for omskrivning "opsplitningstesten". Som det ses, kan man i anden del af den opsplittede sætning enten benytte sig af *le faire*, som repræsenterer verbalhandlingen (her *dîner*) eller af *cela se passe*, som repræsenterer hele situationen (her *Jean a dîné*). Man ser straks, at en sådan opsplittning ikke er mulig i forbindelse med (17), hvor stedsbetegnelsen er LOK og derfor er en integreret del af verbalsituationen:

(17') **Jean est entré et il l'a fait/ et cela s'est passé dans le salon.*

På samme måde afslører opsplittningstesten stedsbetegnelsen i alle de følgende a.-eksempler som frie tilføjelser (dvs. som stedsadverbialer). Her udtrykker verbalet alene selve verbalsituationen, og stedsbetegnelsen beskriver den scene, denne situation udspiller sig på. Derimod afsløres stedsbetegnelsen i b.-eksemplerne som LOK, der er en integreret del af selve verbalsituationen i forbindelse med et placeringsverbum, der fungerer som bindeled mellem S-referenten og et sted:

- (19) a. *Jean dort dans son lit.*
Jean dort et il le fait / et cela se passe dans son lit.
- b. *Jean entre dans son lit.*
**Jean entre et il le fait / et cela se passe dans son lit.*
- (20) a. *La voiture s'arrête devant l'hôtel.*
La voiture s'arrête et elle le fait / et cela se passe devant l'hôtel.
- b. *La voiture entre dans l'hôtel.*
**La voiture entre et elle le fait dans l'hôtel / et cela se passe dans l'hôtel.*
- (21) a. *Pierre est mort à Paris.*
Pierre est mort et cela s'est passé à Paris.
- b. *Pierre est à Paris.*
**Pierre est et cela se passe à Paris.*
- (22) a. *Le taxi stationne sous l'arbre.*
Le taxi stationne et il le fait / et cela a lieu sous l'arbre.
- b. *Le taxi reste sous l'arbre.*
**Le taxi reste et il le fait / et cela a lieu sous l'arbre.*
- (23) a. *Le poisson nage dans l'eau.*
Le poisson nage et il le fait dans l'eau / et cela se passe dans l'eau.
- b. *Le poisson sort de l'eau.*
**Le poisson sort et il le fait de/dans l'eau / et cela se passe de/dans l'eau.*

(19)-(23) er intransitive konstruktioner. Men opsplitningstesten kan også anvendes på de transitive konstruktioner. I (24)a. afslører denne test stedsbetegnelsen som en fri tilføjelse (dvs. som et stedsadverbial). Verbal + O udtrykker her alene verbalsituationen, og stedsbetegnelsen betegner den scene, den nævnte situation udspiller sig på. I (24)b. afsløres stedsbetegnelsen derimod som LOK, der er en integreret del af selve verbalsituationen i forbindelse med et placeringsverbum, der fungerer som bindeled mellem O-referenten og et sted:

- (24) a. *Pierre a ouvert le paquet à Paris.* ('i Paris')
Pierre a ouvert le paquet, et il l'a fait à Paris / et cela s'est passé à Paris.
- b. *Pierre a envoyé le paquet à Paris.* ('til Paris')
**Pierre a envoyé le paquet, et il l'a fait / et cela s'est passé à Paris.*

I forbindelse med den transitive konstruktion er det forbindelsen af verbal + O (i (24)a. *ouvrir le paquet*), der repræsenteres af *le faire*, og *à Paris* betegner så den scene hvor 'Pierre' har udført den nævnte handling.

Vi vil nu gå mere i dybden med de enkelte ledtyper: LOK (2.3.2), DAT (2.3.3), PO (2.3.4), SP og OP (2.3.5).

2.3.2 Lokativ

I forbindelse med LOK udtrykkes altid en **konkret**, især rumlig, placering af referenten for S i den intransitive eller O i den transitive konstruktion, sådan som det illustreres særlig klart i skoleeksemplerne:

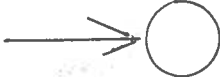

- (1) a. *Julie est arrivée à Nice / là-bas.*
- b. *Jean a envoyé Julie à Nice / là-bas.*

Resultatet af de situationer, der beskrives i de to sætninger kan udtrykkes ved formlen:

- (1') 'Julie ETRE à Nice'

I (1)a. er dette resultat kommet i stand ved en bevægelse, 'Julie' selv har foretaget, mens det i (1)b. er 'Jean', der har foranstaltet den. Vi har i 2.3.1 karakteriseret de verber, der fungerer som bindeled i sådanne konstruktioner som "placeringsverber". Placeringsverberne kan udtrykke enten 'ophold' på et

sted eller (endnu hyppigere) 'retning' til eller evt. fra et sted, noget, der kan symboliseres ved følgende naive tegninger:

- (2) a.
- b.
- c.

'Ophold' på et sted kan fx være:

- (3) a. *Pierre habite à Paris.*
- b. *Pierre garde le beurre au frigo.*

Retning mod et sted er illustreret ved (1) og ses også i:

- (4) a. *La voiture sort dans la rue.*
- b. *Pierre sort la voiture dans la rue.*

Retning fra et sted ses i:

- (5) a. *La voiture sort du garage.*
- b. *Jean sort la voiture du garage.*

I sjældnere tilfælde er LOK dobbelt udfyldt, idet både udgangspunktet (*de X*) som ankomstedet (*à Y*) er udtrykt:

- (6) a. *Jean va de Paris à Lyon.*
- b. *Jean a envoyé le paquet de Paris à Lyon.*

Dette kan symboliseres ved tegningen:

Vi regner i sådanne tilfælde den dobbelte størrelse *de X à Y* for ét komplekst LOK.

Som vi så det i kapitlet om leksikalske strukturer på dansk og fransk, er der en forskel mellem de to sprog med hensyn til LOK-konstruktionerne. De franske verber, der konstrueres med LOK, ligger normalt langt til venstre på abstraktionsskalaen. Fransk bruger i de allerfleste tilfælde helt generelle, abstrakte opholds- eller retningsverber, hvorimod vi på dansk normalt er nødt til at specificere bevægelsens og positionens art eller måde og præcisere retningen ved hjælp af forskellige adverbier eller præpositioner⁵⁶:

- (8) a. *La lampe est sur la table.*
 b. *La voiture sort du garage.*
 c. *Le navire sort du port.*
 d. *Pierre a rentré la voiture.*
 e. *Pierre a rentré les marchandises.*
- (9) a. *Lampen står/ligger⁵⁷ på bordet.*
 b. *Bilen kører ud af garagen.*
 c. *Skibet sejler ud af havnen.*
 d. *Per kørte vognen ind.*
 e. *Per bar/slæbte varerne ind.*

Men vi udtrykker naturligvis den samme relation mellem de implicerede led på de to sprog: S-referenten i den intransitive og O-referenten i den transitive konstruktion placeres i forhold til det sted, der udtrykkes ved LOK.

I konstruktioner som de følgende er der også tale om en placering af S-referenten i forhold til det fremhævede stedsudtryk, skønt verbet her er mere konkrete bevægelsesverber:

(10) *Pierre a couru jusqu'à la gare.*

(11) *Christine nageait vers la côte.*

⁵⁶ Som vi så det i afsnittet om de leksikalske strukturer, har dansk enkelte eksempler på leksikalisering af RETNING uden MÅDE: *(an)komme, tage af sted, passere* (lånt fra fransk!). Men dette er undtagelsen. Normalt udtrykker de danske verbalrødder ikke RETNING.

⁵⁷ *Ligger* bruges jo langt mindre end *står* i forbindelse med en lampe. Det kan dog bruges i særlige tilfælde, fx hvis den endnu ikke er pakket ud, eller hvis man har lagt den ned for at reparere den.

De fremhævede led må altså analyseres som LOK, hvilket også understøttes af opsplintningstesten:

(10') **Pierre a couru et il l'a fait / et cela s'est passé jusqu'à la gare.*

(11') **Christine nageait et elle le faisait / et cela se passait vers la côte.*

Som nævnt er det ukarakteristisk for fransk at benytte sig af konkrete bevægelsesverber i sådanne tilfælde. Men man kan sige, at *courir* og *nager* her har "lånt" det abstrakte retningsverbum *aller*'s valensskema. Når et verbum således låner valensskema fra et andet, som det har et vist betydningsfællesskab med (her 'bevægelse'), taler man om "**afledt valens**". Verberne *courir* og *nager* opfører sig dog ikke helt som *aller*. De kan kun udtrykke retningen 'hen imod', men normalt ikke 'ind i' o. lign. Og den præpositionsgruppe, der er LOK, er normalt indledt af de særlige præpositioner *vers* eller *jusqu'à* ikke af det "rene" *à*, som ellers er det typiske for LOK. Afledt valens er ikke nær så almindelig på fransk som på dansk (og andre germanske sprog), hvor fænomenet synes at være en uudtømmelig kilde til fornyelse, som det fx ses i følgende eksempler, hvor næsten alle typer af verber kan anvendes trivalent med O og LOK:

(12) *Serteb Erener viste maveskindet frem og sang Tyrkiet helt til tops* (*Politiken* 26/5 03, 2. sekt.: 2) Dvs. 'anbragte Tyrkiet på toppen ved at synge'

(13) *En rigtig mand har sat sig et livsmål, det være sig at nå toppen af en karriere(...) at sparke bolden i mål, at ...* (*Femina* 14/8 03: 100) Dvs. 'anbringe bolden i målet ved at sparke til den'

Sådanne konstruktioner, som vi skal se mange flere af i afsnittet om subjekts- og objektsprædikativerne (2.3.5), er jo helt umulige på fransk.

I eksemplerne (19)-(24) i 2.3.1 illustrerede vi ved hjælp af en række konstruktioner **modsætningen mellem stedsadverbial**, der er en fri tilføjelse som beskriver den scene, hele situationen udspiller sig på, og **LOK**, der betegner en integreret del af selve verbalsituationen. Som vi så det, er det **verbet**, der **bestemmer**, om en given præpositionsgruppe skal opfattes som stedsadverbial eller LOK. I **førstnævnte tilfælde** udtrykker verbet en **selvstændig handling eller aktivitet**, og i **sidstnævnte tilfælde** er det et **placeringsverbum**, der bruges til at **etablere en forbindelse mellem LOK og S i den intransitive eller O i den transitive konstruktion**. Vi vil her se på lidt flere af disse konstruktionstyper, idet vi igen vil opføre konstruktionerne med stedsadverbialer under a. og dem med LOK under b.:

- (14) a. *Michel travaille à Paris.*
Michel travaille et il le fait / et cela se passe à Paris.
- b. *Michel est à Paris.*
**Michel est et il le fait / et cela se passe à Paris.*

Forskellen mellem de to verbaltyper forekommer her indlysende: *travailler* udtrykker klart en selvstændig aktivitet, mens *être* er det mest neutrale placeringsverbum man har.

- (15) a. *Michel court dans la rue.*
Michel court et il le fait / et cela se passe dans la rue.
- b. *Michel se trouve dans la rue.*
**Michel se trouve et il le fait / et cela se passe dans la rue.*

Courir betegner en særlig måde at bevæge sig på (ifølge *Petit Robert*: 'se déplacer rapidement par une suite d'élans, en reposant alternativement le corps sur l'une puis l'autre jambe, l'une puis l'autre patte'). Det betegner altså en selvstændig aktivitet og er ikke, hvad vi ovenfor har betegnet som et "placeringsverbum", skønt løbe-situationen naturligvis (ligesom alle andre situationer) må foregå et eller andet sted. Verbet *se trouver* udtrykker derimod i sig selv 'placering' og bruges ligesom *être* til at etablere en relation mellem S-referenten og betegnelsen for et sted.

Som vi så det ovenfor (jf. eksempel (22) i 2.3.1), må præpositionsgruppen *sous l'arbre* i følgende a.-eksempel analyseres som et stedsadverbial, mens den i b.-eksemplet må analyseres som LOK. Umiddelbart virker de verber, hhv. *stationner* og *rester*, der indgår i disse konstruktioner, ikke så forskellige; men de opfører sig alligevel forskelligt med hensyn til opsplittingstesten:

- (16) a. *Le taxi stationne sous l'arbre.*
Le taxi stationne et il le fait / et cela a lieu sous l'arbre.
- b. *Le taxi reste sous l'arbre.*
**Le taxi reste et il le fait / et cela a lieu sous l'arbre.*

Denne forskel kommer også til udtryk i den måde, de to verber beskrives i *Petit Robert*. *Stationner* parafraseres her som 'faire une station'; og *station* som 'fait de s'arrêter au cours d'un déplacement'.

Stationner er m.a.o. et negativt bevægelsesverb, der betyder 'holde stille'. Derimod siges det om *rester*, at det svarer til: 'continuer d'être dans un lieu' eller 'continuer d'être dans une position, une situation, un état'. *Rester* er altså som skabt til at fungere som **bindeled** mellem en betegnelse for et 'individ' og en betegnelse for et 'sted' eller en 'tilstand'.

I 2.3.1 diskuterede vi ligeledes følgende eksempler (opført som nr. (24)). I a.-eksemplet er det verbal + O, der alene udtrykker verbalhandlingen, og stedsbetegnelsen betegner den scene, hele situationen udspiller sig på. Det er værd at mærke sig, at S-referenten, 'Pierre', naturligvis også befinder sig på den nævnte scene. I b.-eksemplet udtrykkes verbalhandlingen derimod af verbal + O + LOK. Her betegnes S-referenten, 'Pierre' som den, der foranstalter at 'pakken' kommer til at befinde sig i Paris. Derimod siges der ikke noget om, hvor 'han' selv befinder sig. Det vil ofte være et andet sted end det, hvor O-referenten anbringes:

- (17) a. *Pierre a ouvert le paquet à Paris.*
Pierre a ouvert le paquet, et il l'a fait / et cela s'est passé à Paris.
- b. *Pierre a envoyé le paquet à Paris.*
**Pierre a envoyé le paquet, et il l'a fait / et cela s'est passé à Paris.*

Lad os nu **opsummere** hvad vi indtil nu er kommet frem til med hensyn til LOK. LOK bruges i forbindelse med '**placeringsverber**', dvs. '**opholds**'- eller '**retningsverber**' til at **placere** referenten for S i den **intransitive** eller referenten for O i den **transitive** konstruktion i forhold til et **konkret sted**. Det er **verbalet**, der i kraft af sin betydning **etablerer relationen mellem S eller O og stedsbetegnelsen**. Verbalet kan siges at fungere som **bindeled**. På fransk er sådanne 'placeringsverber' normalt meget abstrakte og generelle, mens man på dansk typisk må specificere bevægelsens og positionens art eller måde. Man kan endda på dansk via fænomenet "afledt valens" bruge de mest uventede verber som bindeled (jf. fx (12): *sang Tyrkiet helt til tops*). Det vigtigste er dog, at det i alle tilfældene drejer sig om, at et **verb** tjener til at **forbinde** betegnelsen for en '**genstand**' (i videste betydning) og betegnelsen for et '**sted**'. Man kan koge konstruktionerne med LOK ned til følgende formler:

(18) *A befinder sig på stedet X.*

(19) *A begiver sig til stedet X.*

(20) *A fjerner sig fra stedet X.*

- (21) *A begiver sig fra stedet X til stedet Y.*
- (22) *A opbevarer B på stedet X.*
- (23) *A anbringer B på stedet X.*
- (24) *A fjerner B fra stedet X.*
- (25) *A sender B fra stedet X til stedet Y.*

Vi vil herefter vise nogle flere eksempler på verber, der konstrueres med LOK og diskutere de præpositioner, der indgår i konstruktionerne.

Vi begynder med de tilfælde, hvor S- eller O-referenten er 'placeret' / 'placeres' på et sted. I disse tilfælde vil LOK kunne fungere som svar på et spørgsmål indledt med *où*. Til forskel fra dansk, der ofte bruger forskellige præpositioner alt efter, om der er tale om 'ophold' eller 'retning' (*Han er i Paris* vs. *Han tog til Paris*), bruges på fransk normalt den samme præposition i de to tilfælde (*Il est à Paris. Il va à Paris*). Når der er tale om 'placering', bruger man enten præpositionen *à* eller en anden præposition fra den **samme klasse af præpositioner** som *à*:

- (26) *Jean va à Toulouse.*
 ” *en France.*
 ” *dans une autre école.*
 ” *chez sa soeur.*
 etc.
- (27) *Marie envoie Jean à Toulouse.*
 ” *en France.*
 ” *dans une autre école.*
 ” *chez sa soeur.*
 etc.
- (28) *Max a posé le pain dans la boîte.*
 “ *sur le lit.*
 “ *sous le lit.*
 “ *contre le mur.*
 “ *avec les biscottes.*

“ *derrière les légumes.*
etc.

Præpositionen kan altså variere alt efter styrelsen⁵⁸ (om det fx drejer sig om *la France* eller *Paris*) eller efter det specifikke placeringsforhold, man ønsker at udtrykke, (om det fx er 'oven på' eller 'neden under'). Men det er hele tiden 'placering på et sted', det drejer sig om. Man kan ikke vælge en hvilken som helst præposition, fx. ikke *de*, *depuis*, *selon* eller *sans*.

Andre eksempler på samme konstruktionstype ses i (29)-(40):

Divalente verber

- (29) *Le train arrive en gare.*
- (30) *Au bout de deux heures d'ascension, les alpinistes étaient parvenus au refuge.*
- (31) *J'irai d'abord chez lui, ensuite je viendrai chez vous.*
- (32) *Ce sentier aboutit au village.*
- (33) *Retournez-vous cet été à la mer?*
- (34) *Il s'est assis entre la maîtresse de maison et une invitée qu'il ne connaissait pas.*

Trivalente verber

- (35) *Marie a lancé le ballon en l'air.*
- (36) *Le mouvement est transmis aux roues par un arbre moteur.*
- (37) *Micheline avait placé le pot de fleurs dans la caisse / sous la caisse / chez Marie.*
- (38) *Il avait attaché son cheval à la barrière par les rênes.*

⁵⁸ Herved adskiller det konkrete LOK sig fra det abstrakte PO, som vil blive behandlet i 2.3.4. nedenfor. I forbindelse med PO er det verbet, der bestemmer præpositionen: *Pierre pense à Paris / la France / son lit / Toulouse / une autre école.* etc., etc.

(39) *Jean-Michel a appliqué l'échelle contre le mur.*

(40) *Il faut placer le pain entre le sucre et les légumes.*

Når der er tale om en fjernelse af S- eller O-referenten fra et sted, bruges præpositionen *de*:

Divalente verber

(41) *Pierre est parti de chez lui ce matin.
de Paris*

(42) *Micheline est revenue de l'école vers trois heures.*

(43) *Le Président de la République sort de l'ENA.*

(44) *La pauvre était tellement fatiguée qu'elle a failli dégringoler de sa chaise.*

Trivalente verber

(45) *Il faut enlever ce fauteuil du salon pour le mettre dans la chambre.*

(46) *Il faut retirer la clef de la serrure.*

(47) *Maman m'a dit d'ôter mes pieds de la table.*

(48) *Il a découvert enfin le moyen de m'écarter de Paris.*

(49) *La pluie m'isolait du reste du monde.*

I sådanne tilfælde kan LOK fungere som svar på et spørgsmål indledt med *d'où*.

Man har undertiden verbalpar med et positivt "medlem", der konstrueres med *à* og et negativt "medlem", der er afledt af det positive ved præfikset *de-*, og som betegner 'fjernelse' fra:

- (50) a. *La chaîne qui le liait à la muraille.*
b. *et rien ne m'a délié de vous.*

Der er dog ikke en fuldstændig én-til-én overensstemmelse mellem præpositionstype og bevægelsens retning. Man har således 'tilnærmelse' udtrykt med *de* ved visse verber:

(51) *Il approcha l'entonnoir électrique de son visage.*

Som vi allerede har gjort opmærksom på i 2.3.1, er der glidende overgange mellem ledtyperne SP, OP, DAT, LOK og PO. I et tilfælde som det følgende forekommer det klart, at det fremhævede led må analyseres som LOK:

(52) *Jean a libéré son ami de la prison.*

Her er *la prison* udgangspunkt for en omplacering, der resulterer i at 'son ami' ikke længere befinder sig i 'la prison'. Man kan altså sige at O-referenten fjernes fra det sted, der udtrykkes ved LOK. LOK kan her fungere som svar på *d'où* (*D'où Jean a-t-il libéré son ami?*). I (53) er der også tale om en 'fjernelse':

(53) *Jean a libéré son ami de ses peines.*

Men i dette tilfælde er det referenten for det fremhævede led, m.a.o. 'smerterne', der fjernes fra O-referenten. Og det fremhævede led må svare til et spørgsmål indledt med *de quoi* (*De quoi Jean a-t-il libéré son ami?*). Her har vi altså snarere med et PO at gøre. Men grænsen er hårfin, og i nogle tilfælde er det uklart, på hvilken side af den vi befinder os. Det er jo netop også vores pointe i nærværende fremstilling, at disse led er samme grundlæggende type, og at sproget er sådan indrettet, at de forskellige undertyper glider over i hinanden.

Vi har nu set et stort antal konstruktioner, hvor LOK udtrykte rumlig placering af enten S- eller O-referenten. Lad os til sidst se på nogle få tilfælde, hvor placeringen ikke er rumlig men **temporal**:

(54) *Cela remonte au déluge.*

(55) *On situe la naissance de Pythagore vers 570 av J.-C.*

I sådanne tilfælde, der kan regnes for metaforiske anvendelser af egentlige stedsudtryk (jf. *remonter dans sa chambre; situer par erreur Anger sur la Loire*), er LOK svar på et spørgsmål med *quand* ikke med *où*:

- (56) *Cette affaire remonte à 1950.*
A quand remonte cette affaire?

Men vi regner altså også disse typer med til kategorien LOK.

2.3.3 Dativobjekt

Vi har allerede i det foregående set, at et verbum, der kan kombineres med DAT også i mange tilfælde kan kombineres med LOK og/eller PO. Vi har også flere gange omtalt DAT som et metaforisk lokativt udtryk, der betegner et 'sted', der er involveret i situationen på en særlig måde. Vi skal nu se nærmere på de forskellige dativkonstruktioner og i de enkelte tilfælde illustrere, hvad der menes med "involveret på en særlig måde".

Trivalente konstruktioner

"Ægte" trivalente verber

Navnet dativ angiver, at den prototypiske anvendelse af DAT er til at betegne en, man giver noget til, dvs. en modtager, sådan som det også er tilfældet med det indirekte objekt ("hensynsleddet") på dansk. Vi skal dog få at se, at DAT langt fra begrænser sig til 'person', og at 'modtager' heller ikke holder hele vejen igennem. Men lad os nu først se på nogle prototypiske konstruktioner.

I 2.3.1 (eksemplerne (8) og (9)) sammenlignede vi følgende to konstruktioner, som vi her vil genoptage for at uddybe diskussionen:

- (1) *Pierre a envoyé le paquet à Paris. (Il y a envoyé le paque t / Il a envoyé le paquet là-bas).*
- (2) *Pierre a envoyé le paquet à Marie. (Il lui a envoyé le paquet).*

Som vi konstaterede, betegner begge konstruktioner en placering af objektsreferenten i forhold til hhv. LOK og DAT. Men mens resultatet af 'Pierre's handling i (1) bedst symboliseres ved (1)', der indeholder symbolet "ETRE", er formlen (2) bedst egnet til at symbolisere (2). (2) indeholder "AVOIR", der har den egenskab at vælge 'sted' som subjekt:

- (1) 'Le paquet ETRE à Paris'
- (2) 'Marie AVOIR le paquet'

Vi skal her lægge godt mærke til betegnelsen "subjekt". For det helt generelle træk ved DAT er, at det har, hvad man kunne kalde "subjektsagtige træk". En del af dativkonstruktionernes betydning

ekspliciteres netop bedst ved hjælp af en formel, hvor man har gjort DAT til subjekt ('Marie a le paquet')⁵⁹. I den trivalente konstruktion er DAT som sagt typisk 'modtager'. Dette begreb kan så tolkes mere eller mindre håndfast, sådan at der i nogle tilfælde er tale om en genstand, der helt konkret skifter plads. (I sådanne tilfælde ville man også typisk kunne have brugt LOK med den nuanceforskel, der er omtalt ovenfor). I andre tilfælde er der tale om mere abstrakte forhold:

- (3) *Pierre a donné des bonbons aux enfants.*
(Men modtager i akkusativ i: *doter qn de qc.* jf. 2.2.2 ovenfor)

Le facteur m'a donné le courrier.

Pierre a donné son bras à sa compagne.

Pourriez-vous me donner l'heure.

Je vous donnerez toutes les explications nécessaires.

J'ai cinquante ans.

- On ne vous les donnerait pas.

Cette action lui donne un prestige incomparable.

Cette hauteur me donne le vertige.

- (4) *Pierre a distribué des copies à tous les candidats.*

- (5) *Les ravisseurs ont rendu l'enfant à ses parents.*

Il faut rendre la liberté à ce pauvre prisonnier.

- (6) *Il faut laisser un pourboire au garçon.*

⁵⁹ Jf. fodnoterne 6) og 8) i 2.1.3. I fodnote 6) bemærkede vi, at ledtypen gérondif, når den ikke - sådan som det oftest er tilfældet - knytter sig til S, normalt vil knytte sig til DAT: *L'idée m'est venue en parlant* (MFG:92). *En regardant ce paysage, il me semble que je suis déjà venu* (ib.). Denne DAT kan evt. være underforstået, sådan som det ses i det faste udtryk: *L'appétit vient en mangeant*, som er = ... *vous vient* ... 'kommer til Dem'. I fodnote 8) bemærkede vi, at det logiske subjekt for en infinitivgruppe, når det ikke er sætningens S, i de fleste tilfælde vil være DAT: *Jean a permis /interdit /dit /demandé / suggéré à Julie d'écrire tous les jours.*

- (7) *Cet enfant **vous apporte** beaucoup de satisfaction.*
- (8) *Les enfants **jetaient** des morceaux de pain **aux canards**.*
- Elle **lui jeta** un regard furieux.*
- (9) *Il a **abandonné** ses biens à ses enfants.*
- (10) *Le père a **légué** son héritage à son fils.*
- (11) *Ils avaient **accordé** une gratification exceptionnelle **au personnel**.*
- (12) *Vous **m'accorderez** que je n'avais pas tort.* (NB: bemærk her, at en kompletivsætning er O, sådan som det er mere almindeligt i forbindelse med kommunikationsverberne; se nedenfor).
- (13) *Il a été condamné à **restituer** cette somme à sa victime.*
- (14) *Dans la distribution des logements, on **lui a assigné** l'appartement du troisième étage.*
- (15) *Elle **m'avait prêté** sa maison de campagne pour les vacances.* (Modstykke til *emprunter*; se (31) nedenfor).
- Les propos que certains journaux ont **prêtés au ministre** sont dénués de tout fondement ('tillagt').*
- (16) *Nous avons **vendu** cet appareil trois millions de dollars à un révolutionnaire mexicain.* (Modstykke til *acheter*; se (32) nedenfor).

Som allerede nævnt gælder det generelt for eksemplerne (2)-(16), at en del af deres betydning (dvs. resultatet af verbalhandlingen) kan symboliseres ved en formel af typen (2'), der indeholder symbolet "AVOIR". Det er ikke umuligt at bruge det samme symbol i forbindelse med (17):

- (17) *Le vendeur **montre au client** plusieurs paires de chaussures.*

Når man 'viser nogen noget', så 'har' de det også i en vis forstand, dvs. 'foran øjnene'. En bedre parafrase af (17) må imidlertid være:

(17) 'Le client VOIR les chaussures'

I det anførte eksempel **foranstalter** 'ekspedienten' faktisk, at 'kunden' kommer til at se 'skoene'. Man kan generelt sige, at den trivalente dativkonstruktion typisk har et **kausativt** indhold (jf. fr. *causer* 'forårsage'). I stedet for det leksikalske verbum *montrer* kunne man også have brugt en eksplicit kausativkonstruktion dannet med hjælpeverbet *faire* 'lade' / 'få til at':

(18) *Le vendeur fait voir les chaussures au client.*

Sådanne konstruktioner vil blive behandlet nedenfor (jf. eksemplerne (56)-(59)).

I begyndelsen af afsnittet nævnte vi, at DAT langt fra begrænser sig til at denotere personer, skønt det er sådanne tilfælde, der typisk gives som eksempler i ordbøger med konstruerede eksempler som fx Larousse *Dictionnaire de français* (som mange af vores eksempler her stammer fra). Eksempler som (19)-(22) er højfrekvente i såvel det litterære som det journalistiske sprog:

(19) *Il lui donna le nom de "Sainte paix" (Planchon, cit. Herslund 1988:182⁶⁰; lui = une église)*

(20) *La fatigue clarifiait ses yeux verts et leur donnait une couleur à peine imaginable (Golon, cit. ib.; leur = à ses yeux verts)*

(21) *La vie n'est faite que de difficultés. Le secret, car il y en a un, mis au point par plusieurs générations de philosophes légers, c'est de ne leur accorder aucune importance (Anouilh, cit. ib.:183; leur = les difficultés)*

(22) *Pour une fois (...) la rime aurait pu jouer le rôle qu'on lui prête (B. de Cornulier, cit. ib.:185)*

Det blev endvidere nævnt, at DAT typisk betegner en 'modtager'. Bemærkelsesværdigt ud fra et kontrastivt synspunkt er det imidlertid, at DAT i forbindelse med et verbum, der i sin betydning har et element af konkret eller abstrakt 'fjernelse', også bruges som modstykke til (2)-(22) og betegner den, man tager noget fra, sådan at den pågældende ikke længere 'har' det, han 'havde' før:

(23) *Les cambrioleurs lui ont pris tous ses bijoux.*

(Men 'bestjålet person' i akkusativ i: *priver qn de qc.* jf. 2.2.2 ovenfor)

⁶⁰ Michael Herslund: *Le datif en français*. Éditions Peeters. Louvain-Paris.

- (24) *On **lui** a volé tous ses vêtements.*
- (25) *Qui **m'a chipé** mon stylo.*
- (26) *Un voleur **lui** avait adroitement **dérobé** son portefeuille.*
- (27) *Il **m'a enlevé** tout courage.*
- (28) *Je **lui** ai **arraché** la promesse de m'écrire plus souvent.*
- (29) *Pierre avait essayé de **soutirer** de l'argent à ses parents.*
- (30) *Cette affaire **m'a ôté** bien des illusions.*
- (31) ***Emprunter** cent francs à un ami jusqu'au lendemain (Modstykke til *prêter*; se (15) ovenfor).*
- (32) *Il a **acheté** ce sac à un **camarade de classe**. (Modstykke til *vendre*; se (16) ovenfor).*
- (33) *J'ai fait le travail à sa place: cela **lui** a évité un dérangement.*
- (34) *Je **lui envie** son aisance en public. (Dvs. ønsker at vedkommende ikke skal 'have' [monopol på] nævnte frigjorthed).*
- (35) *Je **lui pardonne** sa rude franchise. (Dvs. 'tager skylden fra ham / hende'). NB: stadigvæk DAT hvis O er underforstået:
*Je **lui pardonne**.**

Et specielt verbum, der også på et helt abstrakt plan betegner 'bevægelse bort fra', er verbet *préférer* 'foretrække', hvis egt. betydning både på fransk og dansk må være 'trække frem foran'. Den / det 'tilbageblevne' (som ikke kommer med frem) står så på dansk som styrelse for det sammensatte præpositionsudtryk *frem for*: *Hun foretrak sin ældste søn **frem for sine andre børn***. På fransk udtrykkes den / det med dativ:

- (36) *Elle **préférerait** son fils aîné à ses autres enfants.
→ Elle le **leur préférerait**.*

Som gruppe betragtet er kommunikationsverberne de mest abstrakte blandt de trivalente verber. Her manifesteres det, der meddeles som O, mens den, der modtager meddelelsen, er udtrykt ved DAT. O kan så realiseres som en ledsætning (spørgeledsætning eller kompletivsætning), et infinitivsyntagme eller et substantiv, der betegner 'indhold', sådan som det ses i (37):

(37) *Je lui ai dit que je voulais venir.*

Je lui ai dit de venir.

Je lui ai dit la vérité.

Dis-moi pourquoi tu es venu.

(38) *La police lui a appris la mort accidentelle de son mari.*

(Men 'informeret person' i akkusativ i: *informer qn de qc* og *prévenir qn de qc*).

Apprendre à compter à un petit enfant

(39) *Il lui annonça par lettre qu'il était dans l'impossibilité de partir.*

(40) *Les enfants aiment qu'on leur raconte des histoires.*

(41) *Je lui ai expliqué pourquoi je n'étais pas venu.*

(42) *Je lui ai prouvé / démontré qu'il avait tort.*

(43) *Il m'a répondu que vous étiez absent.*

Je lui ai répondu que cela n'était pas la peine.

(Men: *Il faut répondre à cette invitation* → *Il faut y répondre*).

Således også modstykket til *répondre*, dvs. *demander*:

(44) *Je lui ai demandé la raison de son absence.*

(45) *Je lui demanderai s'il veut nous aider.*

- (46) *Il lui a avoué son amour.*
- (47) *Je peux vous confier que cette maladie n'est qu'un prétexte.*
- (48) *Il nous indiqua l'origine du phénomène.*
- (49) *Je vous ordonne de vous taire.*
- (50) *Il avait promis à son père qu'il rentrerait tôt.*
Il lui avait promis de rentrer tôt.
- (51) *Son père lui permet d'utiliser sa voiture.*
Mon médecin m'a permis le café. (Dvs. de prendre du café)
- (52) *On a reproché à cet écrivain d'être trop prolix.*
(Men 'dadlet person' i akkusativ i *blâmer qn de/pour qc*, jf. 2.2.2)
On lui reproche son imprévoyance.

I nogle konstruktioner med kommunikationsverber kan O være underforstået; men 'modtager' skal alligevel være DAT:

- (53) *Je lui ai écrit une lettre. →*
Je lui ai écrit.

Sådanne konstruktioner kan udgøre en oversættelsesfælde:

- (54) *Du må svare ham / hende.*
- (54') *Il faut lui répondre*⁶¹

⁶¹ Vi har set nøjagtigt det samme i forbindelse med *pardonne* i (35) ovenfor. DAT bliver stående også når O ikke er udtrykt: *Je lui pardonne = Jeg tilgiver ham*. Altså en lignende oversættelsesfælde.

En del af disse kommunikationsverber er i øvrigt intransitive og kan altså slet ikke have noget O men kun DAT, som betegner 'modtageren' af kommunikationen (se eksemplerne (79)-(82) nedenfor).

Faire faire-konstruktionen

Hjælpeverbet *faire* har helt generelt en valens-forøgende effekt. Således bliver et monovalent verbum som fx *venir* divalent ved tilføjelsen af *faire*:

(55) *Le médecin vient.*

(55') *Je fais venir le médecin. → Je le fais venir.*

(55') har en betydning, der ligger nær: *J'appelle le médecin*. Men det, der er interessant i nærværende sammenhæng, er selvfølgelig, at divalente verber kan blive trivalente, idet DAT nu kommer ind i billedet (jf. også MFG: 81, 216 og 303). Vi har allerede ovenfor vist et eksempel på denne konstruktionstype (eksempel (18): *Il fait voir les chaussures au client*). Typen repræsenteres endvidere af (56)-(59):

(56) *L'avocat a fait vérifier les comptes à un expert-comptable → L'avocat lui fait vérifier les comptes* ((MFG:303)

(57) *Vous ne le lui ferez jamais avouer* (ib.:216)

(58) *Il voudrait bien nous le faire croire* (ib.)

(59) *Il faut lui faire comprendre que c'est pas possible aujourd'hui* (ib.:81)⁶²

Fri dativ

Som nævnt i 1.6. behandles den frie dativ først i kapitel 3. sammen med de andre ikke-valensled (nærmere betegnet i 3.2). Nogle typer af frie dativ ligner dog så meget ovennævnte konstruktioner, at det er rimeligt at minde om dem her. Det drejer sig om verber, der betegner 'fremstilling' eller 'fremskaffelse'. Som allerede illustreret i 1.6. (jf. eksemplerne (51) og (52)), er et verbum som *fabriquer* divalent (og det samme gælder et verbum som *trouver*). I nogle tilfælde kan man imidlertid i forbindelse med sådanne verber indskyde et led, der angiver, af hensyn til hvem verbalhandlingen foregår. Dette led udtrykkes med et dativpronomen men hvis man vil bruge et substantiv, vil der være en tendens til at bruge præpositionen *pour* i stedet for *à*:

⁶² NB: sætningen er markeret med "F" (dvs. "folkelig") på grund af *ne*-drop i den kompletivsætning, der står som O.

- (60) *Pierre a fabriqué / trouvé une table pour / à Marie*⁶³
 → *Pierre lui a fabriqué/trouvé une table.*

Et andet tilfælde af fri dativ, "fri" i den forstand, at den ikke er bestemt af verbets leksikalske beskrivelse, er den (meget hyppigt brugte) konstruktionstype, vi ser i (61) - (62):

- (61) *Je serre la main de Jacques* → *Je lui serre la main.*

- (62) *Pierre a pris le bras de Marie* → *Il lui a pris le bras.*

Her ses det, hvordan substantivsyntagmerne *la main de Jacques* og *le bras de Marie* "sprænges" og splittes op, sådan at den præpositionsgruppe, der står som attributivled udtrykkende genitiv (dvs. *de Jacques* og *de Marie*) bliver transformeret til et dativpronomen, der knytter sig til sætningens verbal (dativpronomet er jo et bundet pronomen, jf. MFG:212-17). På den måde får vi igen 3 led knyttet til verbalet S, O og DAT. Konstruktionen er hyppigst i forbindelse med legemsdelsudtryk, men udtrykker helt generelt en del-helheds-relation. Vi vender tilbage til den i kapitel 3.2, hvor den frie dativ vil blive taget op sammen med de andre typer af frie tilføjelser.

Divalente konstruktioner

Som omtalt i 2.2.2, er divalente (dvs. intransitive) konstruktioner med DAT særlig lumske i oversættelsessammenhæng. For når verbet kun har to led knyttet til sig, forventer en dansker jo normalt, at der skal bruges akkusativ:

- (63) *Det vil skade Per.*
Det vil skade ham.

- (63') *Cela va nuire à Pierre.*
Cela va lui nuire.

Man siger undertiden, at verber som *nuire* "styrer dativ" (jf. MFG:71, der nævner følgende verber: *appartenir, plaire, déplaire, nuire, obéir, profiter, résister, ressembler, succéder, survivre*). I grammatikkerne gives der forskellige bud på en semantisk beskrivelse af disse dativ-styrende verber. Således karakteriseres nogle af dem i *Fransk grammatik*⁶⁴ (pp. 314-16) som "verber, der betegner

⁶³ En del informanter accepterer ikke *à* i denne konstruktion.

⁶⁴ Pedersen, John, Ebbe Spang-Hanssen & Carl Vikner: *Fransk grammatik*. Akademisk Forlag, København 1980.

behag, gavn eller overensstemmelse og verber med modsat betydning". (Det er verber som *aller*, *convenir*, *obéir*, *plaire*, *profiter*, *ressembler*, *déplaire* og *nuire*). Men karakteristikken passer ikke på alle "dativ-verberne", hvorfor FG ser sig nødsaget til at operere med en restgruppe, der simpelt hen betegnes som "følgende verber". (Det er verber som: *appartenir*, *succéder* og *survivre*).

Vi mener, at denne gruppe af verber alle kan betragtes som "lokative", i nogle tilfælde på et konkret plan, i andre tilfælde på et helt abstrakt plan.

Bevægelse hen imod

(64) *Cet accident est arrivé à Pierre* → *Cela lui est arrivé.*

Dette verbum er allerede blevet diskuteret i 2.3.1, hvor (64) blev sammenlignet med LOK: *Pierre est arrivé à Paris*, og PO: *Pierre est arrivé à convaincre sa femme*. Vi beskrev her 'Pierre' i (64) som værende "særlig berørt" af den denoterede situation. I lyset af, hvad vi har tilføjet i dette afsnit, kan vi sige, at en del af (64)'s betydning er en formel af typen (64'), hvor 'Pierre' relatiseres som S:

(64') 'Pierre AVOIR un accident'

Det er muligt at beskrive nedenstående eksempler på samme måde. Men da det ville blive alt for pladskrævende, må man selv indtænke den viste analyse:

(65) *La lettre ne lui est pas parvenu en temps utile.*

(66) *La maison ne lui appartient pas.*

(67) *Cette robe lui va bien.*

(68) *Pierre est le seul ami qui lui reste.* (= (10) i kapitel 1.)

(69) *Ces réparations incombent au propriétaire.*

(70) *Cela va nuire à ton père.*

(71) *Cela va profiter à ton père.*

(72) *Cela va plaire à ton père.*

- (73) *Les élèves obéissent à ton père.*
 (Men: *Il faut obéir à la loi → Il faut y obéir*).

Vi ser tydeligt, hvordan 'ton père' i alle disse konstruktioner på en eller anden måde 'har / får' noget ('skade', 'gavn', 'behag' 'eleverne i sin hule hånd'). Det samme er tilfældet i (74), hvor 'les gens pressés' skal 'finde behag' i et bestemt transportmiddel:

- (74) *C'est un moyen de transport qui convient aux gens pressés.*

Særlig morsomt er et tilfælde som (75):

- (75) *Ce bonhomme ressemble à mon perroquet.*
 → *Il lui ressemble.*

Her taler man om en bestemt papegøje, et individ, man kender godt, og man kan udmærket vende konstruktionen om og gøre DAT til S (ifølge DAT's grundnatur):

- (75') *Mon perroquet ressemble à ce bonhomme.*

Hvis man derimod blot ønsker at udtrykke, at 'ce bonhomme' har papegøjeagtige træk, må man bruge:

- (76) *Ce bonhomme ressemble à un perroquet.*
 → *Il y ressemble.*

Som substitutionen viser, har vi nu ikke længere med DAT at gøre, men med PO, og man konstaterer da også, at konstruktionen ikke kan vendes om:

- (76') **Un perroquet ressemble à ce bonhomme.*

Dette eksempelpar illustrerer særlig godt DAT's subjektstegnende natur. (Se også eksempel (74) i 2.3.4. nedenfor samt den tilknyttede kommentar).

Verberne *succéder* og *survivre* udtrykker en relation mellem to entiteter. Førstnævnte verbum udtrykker, at 'den ene følger efter den anden', hvilket i grunden er det samme som 'den anden kommer før den ene':

- (77) *Louis XIII a succédé à Henri IV*→

Il lui a succédé.

Verbet *survivre* udtrykker (på et noget mindre hyggeligt plan) den samme relationstype. Hvis 'den ene overlever den anden', så 'dør den anden før den ene':

(78) *Elle a survécu quatre ans à son mari.*

Vi omtalte ovenfor de transitive kommunikationsverber, hvor 'modtager' af budskabet naturligvis står i DAT (jf. eksemplerne (37)-(54)). Vi nævnte ved samme lejlighed, at der også fandtes intransitive kommunikationsverber, verber, der også konstrueres med 'modtager' som DAT (men altså uden O). Sådanne ses i (79)-(81):

(79) *Je vais lui téléphoner.*

(80) *Il se ment à lui-même quand il affirme ne pas douter de son succès.*

(81) *Elle s'était assise en face de lui, et elle lui souriait.*

(64)-(81) betegner en (undertiden meget abstrakt) bevægelse hen imod. I (82)-(85) er der derimod tale om en abstrakt form for "fjernelse".

Fjernelse fra

(82) *Mes enfants me manquent beaucoup.*

Les occasions ne lui manquent pas de se mettre en avant.

Le pied lui manque. (= Il tombe).

Le temps me manque pour aller le voir.

(Men med PO i: *Il a manqué à son devoir* → *Il y a manqué*)⁶⁵

(83) *Le prisonnier a échappé à ses gardiens.*

⁶⁵ Dette verbum har i det hele taget overraskende mange konstruktionsmuligheder. Se også 2.3.4. eksempel (83) samt fodnote 1).

Son nom m'échappe.

(84) *Cette mère n'ose pas résister à sa fille.*

(85) *Cet enfant désobéit à ses parents.*

Adjektiver med dativ

Nogle adjektiver konstrueres med DAT (af og til vekslende med PO):

(86) *Pierre est fidèle à Marie → Il lui est fidèle.*

I forbindelse med en del af disse adjektiver bruges præpositionen *pour* (og ikke *à*), hvis den 'berørte person' udtrykkes med et substantiv:

(88) *Cela est impossible pour Pierre → Cela lui est impossible.*

Når DAT således er underordnet et adjektiv, er der ikke længere tale om et sætningsled på første niveau. Vi vil derfor lade disse konstruktioner ligge i denne "introduktion", hvor vi netop har sat os for at beskrive de primære sætningsled.

2.3.4 Præpositionsobjekt

Mens lokativobjektet betegner den konkrete fysiske stedsrelation, og dativobjektet betegner en aktant, der er involveret i situationen på en særlig måde (fx som modtager; se ovenfor 2.3.1.- 2.3.3), betegner præpositionsobjektet "**neutralt**" en helt abstrakt relation. Det er da også betegnende, at den helt karakteristiske syntagmetype i PO-funktionen er et præpositionssyntagma, hvis styrelse er et infinitivsyntagma som i (3). Det skal dog ikke glemmes, at såvel PO som DAT kan betragtes som metaforiske lokative udtryk, og vi har allerede set, at en del af de verber, der kan tage PO, også kan tage LOK og/eller DAT, sådan som det illustreres ved vores vekendte (1)-(3):

(1) *Pierre est arrivé à Paris.*

Il y est arrivé (LOK)

(2) *Cet accident est arrivé à Pierre.*

Cet accident lui est arrivé (DAT)

(3) *Pierre est arrivé à convaincre sa femme.*

Il y est arrivé (PO)

Det kan som nævnt undertiden være svært at skelne mellem de enkelte ledtyper. Mens det forekommer klart, at der er tale om LOK i: *Michel a poussé sa femme dans la piscine* og PO i *Michel pousse sa femme au désespoir*, kan man komme i tvivl med hensyn til en konstruktion som: *traduire un texte en latin*? Er det LOK eller PO? Men hele pointen er jo også, at disse ledtyper tilhører den samme grundtype, og at der ikke er noget skarpt skel mellem dem. Man kan dog sige, at PO adskiller sig fra LOK ved at have fastfrosset præpositionsvalg (jf. modsætningen mellem *Jean va à Toulouse, en France, dans une autre école* og *Jean pense à Toulouse / à la France / à son école*). Disse præpositioner er hyppigst *à*, der kan repræsenteres af det bundne pronomen *y*, og *de*, der kan repræsenteres af det bundne pronomen *en*. Som vi skal få at se, kan andre præpositioner dog også indlede et PO. Disse kan generelt opfattes som en slags varianter til *à*. Vi vil inddele beskrivelsen ud fra konstruktionstypen: **trivalente**, **refleksive** eller **divalente** konstruktioner, og inden for hver type ud fra, hvilken præposition der bruges.

Da mange studerende har givet udtryk for, at de følte sig usikre på ledfunktionen PO, vil vi gerne illustrere den med et stort antal eksempler. Men for overskuelighedens skyld viser vi først nogle få, typiske konstruktioner og tilføjer så efter beskrivelsen en række ”ekstra eksempler” med mindre skrift. Man kan så starte med at danne sig et overblik over de forskellige konstruktionstyper og først i en senere fase se på de ekstra eksempler.

TRIVALENTE KONSTRUKTIONER

I forbindelse med trivalente verber med PO etableres der en **relation mellem O og PO**.

Med *à*

Når PO i en trivalent konstruktion er indledt med *à*, udtrykker den en tilnærmelse af O's referent til PO's, sådan som det ligefrem billedliggøres i konstruktionen:

(4) *On joint l'utile à l'agréable.*

Denne betydning genfindes i:

(5) *Cela a amené Pierre à cette décision.*

(6) *attacher du prix, de l'importance, de l'intérêt à quelque chose*

Ekstra eksempler

- (7) *une politique qui conduit / mène à l'inflation*
- (8) *inviter une jeune fille à danser*
- (9) *Ces dépenses mèneront l'entreprise à la ruine.*
- (10) *On finit par ne plus y prêter attention.*
(Men med DAT i tilfælde som: *J'ai prêté cent francs à Pierre. Je lui ai prêté cent francs*).
- (11) *ajouter un nombre à un autre*
- (12) *Il destine son fils au commerce.*
- (13) *opposer des couleurs vives à des couleurs tendres*
- (14) *accoutumer quelqu'un à quelque chose*
- (15) *On l'a habitué à être poli.*
- (16) *forcer quelqu'un au silence*
- (17) *La nécessité l'a obligé à accepter ce travail.*
- (18) *aider quelqu'un à faire quelque chose*
- (19) *Il a marié sa fille à un cultivateur.*
(Sammenlign med (48)).
- (20) *Tout cela me porte à croire qu'il a menti.*
- (21) *Ses parents le poussaient à sortir plus souvent.*
- (22) *Je l'ai enfin décidé à ce voyage.*

(23) *Nous l'avons encouragé à continuer.*

Med *de*

Indledt med *de kan* den trivalente konstruktion betegne en adskillelse mellem O og PO, sådan som det billedgøres i følgende typeeksempel, der danner modstykke til (4):

(24) *Il faut séparer le bon grain de l'ivrai.*

Denne betydning genfindes i konstruktioner som:

(25) *On l'a dispensé de rédiger son rapport.*

(26) *Il a hérité une ferme de ses parents.*

Ekstra eksempler

(27) *On peut déduire de ses paroles qu'il se ralliera à notre avis.*

(28) *On l'a enfin détourné de ce projet.*

(29) *Jean a libéré son ami de ses peines.*

(30) *Comment pourrais-je jamais vous dédommager des efforts que vous avez faits pour moi.*

(31) *Il s'est privé de tout durant son adolescence.*

Ovennævnte adskillelsesbetydning forekommer dog langt fra i alle trivalente konstruktioner med PO indledt med *de*. Som vi allerede har set det i forbindelse med LOK (jf. 2.3.2. eks. (51): *Il approcha*

l'entonnoir électrique de son visage), kan konstruktioner med denne præposition også (i en meget abstrakt forstand) udtrykke 'kontakt'. Dette ses i konstruktioner som:

- (32) *doter quelqu'un de quelque chose*
- (33) *prier quelqu'un de faire quelque chose*

Ekstra eksempler

- (34) *supplier quelqu'un de faire quelque chose*
- (35) *Il a persuadé les juges de sa bonne foi.*
- (36) *prévenir quelqu'un de quelque chose*
- (37) *On accuse mon frère d'un crime épouvantable.*

Med andre præpositioner

Disse konstruktioner kan generelt betragtes som varianter til *à*-konstruktionen, og de har samme 'tilnærmelses'-betydning som denne.

sur

- (38) *Alain avait misé cent francs sur ce cheval.*

Ekstra eksempler

- (39) *modeler sa conduite sur celle de son père.*
- (40) *Ils ont basé leur système sur des calculs faux.*
- (41) *brancher la conversation sur un sujet*

(42) *Il faut axer votre démonstration sur cet argument.*

en

(43) *Selon Homère, Circé transforma les compagnons d'Ulysse en pourceaux.*

Ekstra eksempler

(44) *Les alchimistes cherchaient à changer des métaux en or.*

(45) *Les abeilles convertissent le pollen en miel.*

(46) *Micheline a mis le champagne en vente.*

I (47) et PO dobbelt udfyldt ligesom vi så at LOK kunne være det (jf. 2.3.2 eks. (6)b.: *Jean a envoyé le paquet de Paris à Lyon*):

(47) *Jean a traduit ce livre d'allemand en turc.*

avec

(48) *Il a marié sa fille avec un cultivateur.*

(Sammenlign med (19)).

REFLEKSIVE KONSTRUKTIONER

Typiske er her en del egentlig transitiver verber der kan anvendes refleksivt og følges af præpositionsobjekt med en lettere betydningsændring til følge. Dette gælder fx et verbum som *attaquer* 'angribe', 'give sig i lag med' vs. *s'attaquer à* 'give sig i lag med', 'give sig i kast med'. Eller et verbum som *apercevoir* 'skimte' vs. *s'apercevoir de* 'lægge mærke til'. Og det gælder også typen: *étonner quelqu'un* 'forbavse', 'undre' vs. *s'étonner de* 'undres over'. I den refleksive konstruktionstype med PO etableres der en **relation mellem S og PO**.

Med à

(49) *Les plus grands penseurs, depuis Aristote se sont attaqués à ce problème.*

(‘give sig i kast med’ vs *attaquer*: ’angribe’)

(50) *Je m'attendais à un meilleur résultat*

('forvente' vs *attendre*: 'vente på')

Ekstra eksempler

- (51) *Il s'est employé de son mieux à réparer les dégâts.*
- (52) *A cet époque, il ne s'était pas encore essayé à la peinture.*
- (53) *Ce projet se heurte à de grosses difficultés.*
- (54) *J'ai dû me résoudre à accepter un compromis.*
- (55) *Je ne me risquerai pas à le contredire.*
- (56) *Vous déciderez-vous enfin à donner vos raisons?*
- (57) *Il se refuse à signer.*
-

Med de

- (58) *Il s'acquitte parfaitement de ses obligations.*
- (59) *Il s'est aperçu de mon trouble et s'en inquiète.* (NB: her er der to! eksempler på PO)
('lægge mærke til' vs *apercevoir*: 'skimte')
-

Ekstra eksempler

- (60) *Les fuyards s'étaient débarrassés de leur équipement afin de mieux courir.*
- (61) *Il faut se garder des médisants.*
- (62) *Il se vantait toujours de sa naissance.*
- (63) *On a le droit de se venger d'un calomniateur.*

(64) *Je n'ai pas pu me retenir de dire ses quatre vérités.*

(65) *Jean s'étonne de ce comportement.*

Som (59) (*s'inquiéter de qc*) og (65) (*s'étonner de qc*) konstrueres en lang række af andre "psykologiske" verber, hvor PO betegner det som S-referenten 'glæder sig over', 'er ked af', 'stiller sig tilfreds med', 'er urolig over', etc., etc.:

(66) *affliger, alarmer, attrister, consoler, contenter, désoler, féliciter, flatter, glorifier, griser, indigner, inquiéter, intéresser, irriter, lasser, offenser, piquer, plaindre, préoccuper, réjouir, ressentir, scandaliser*

I forbindelse med disse psykologiske verber har PO faktisk en betydning, der ligger nær et årsagsadverbials: *s'irriter de qc* jf. *être irrité de / à cause de qc* etc. etc.

DIVALENTE KONSTRUKTIONERVERBER

I forbindelse med divalente verber med PO etableres der en **relation mellem S og PO**.

Med à

(67) *Je suis enfin arrivé à le convaincre.*

(68) *Il a échappé à une grave maladie.*

(69) *Tout objet lancé obéit à la loi de la chute des corps. Tout objet lancé y obéit.*

(Men med DAT i tilfælde som: *L'enfant obéit à ses parents:*

Il leur obéit)

Ekstra eksempler

(70) *Un peuple qui accède à l'indépendance.*

(71) *Je ne parviens pas à déchiffrer son écriture.*

(72) *Ma démarche n'a abouti à rien.*

- (73) *Cette nouvelle rubrique correspond au désir exprimé par de nombreux lecteurs.*
- (74) *Cela ressemble à une guerre civile.*
Cela y ressemble.
 (Men med DAT i tilfælde som: *Cette petite ressemble à sa mère: Elle lui ressemble*)
- (75) *on compatit évidemment à leurs malheurs, mais on leur reproche aussi d'y avoir survécu*
 (Men med DAT i tilfælde som: *Elle a survécu à son mari: Elle lui a survécu*)
- (76) *Nos troupes ont résisté aux attaques de l'ennemi. Ils y ont résisté.*
 (Men med DAT i tilfælde som: *Cette mère n'ose pas résister à sa fille: Elle n'ose pas lui résister*)
- (77) *Je compatiss de tout mon coeur à votre grande déception.*
- (78) *Laissez-moi le temps de réfléchir à cette question.*
- (79) *Elle avait tout fait pour remédier à cette situation.*
- (80) *Pierre a renoncé à ce voyage.*
- (81) *Il s'est lancé dans cette affaire sans songer aux conséquences.*
- (82) *Il a trouvé un emploi qui correspond à ses capacités.*
- (83) *Il a manqué à son devoir. Il y a manqué.* = 'svigte'⁶⁶
 (Men med DAT i betydningen 'savnes': *Il manque à ses enfants: Il leur manque*, dvs. Hans børn savner ham)
- (84) *Viens goûter à cette sauce.*
- (85) *Cet enfant touche à tout ce qu'il voit.*
- (86) *Il faut penser aux autres.*

⁶⁶ Dette verbum har i det hele taget flere konstruktionsmuligheder med forskellig betydning: *Il manque de courage* 'han mangler mod' (PO med *de*). *Il a manqué son train* 'han kom for sent til toget, 'nåede ikke toget' (transitivt, dvs. m. direkte objekt, også kaldet: O)

(87) *Michel croit à l'astrologie.*

(88) *Il ne voulait plus assister à la messe le dimanche.*

(89) *Pierre joue au grand seigneur.*

(Men man har PO med *de* i tilfælde som: *Pierre joue du piano, du violon, de la flûte*)

(90) *Il tient à ce que tout le monde sache qu'il n'est pas coupable.*

Il tient à vous convaincre.

Cet homme ne tient à personne, ni à rien.

(91) *Il prétend aux honneurs du trône = 'stræber efter'*

Il y prétend

(Men: *Il prétend être (il prétend qu'il est) le fils d'un inventeur célèbre: Il le prétend = 'påstå', dvs. med O*)

(92) *Il a longtemps rêvé à ce projet.*

(Dette verbum konstrueres også med PO indledt med *de*: *J'ai rêvé de vous cette nuit*)

Med *de*

(93) *Ce résultat provient d'une erreur faite au départ.*

(94) *Cet acteur diffère de ses prédécesseurs par son interprétation originale.*

(95) *Je n'admets pas qu'on profite de moi ainsi.*

Les enfants ont profité de ce que nous n'étions pas là pour faire des bêtises.

Ekstra eksempler

(96) *Il bénéficie de l'indulgence du jury.*

(97) *Que résultera-t-il de toutes ces démarches.*

- (98) *Il doute du succès de cette entreprise.*
- (99) *Ma décision dépendra de mes possibilités financières.*
- (100) *Cette femme médit de tous les voisins.* ('sladrer om')
- (101) *Ces erreurs découlent d'une faute de traduction.*
- (102) *Il faut jouir/profiter de la vie.* ('nyde')
- (103) *Il dispose d'une grosse somme.*
- (104) *Il a usé envers moi de procédés déloyaux.*
- (105) *Il est paresseux et abuse de tous ceux qui l'entourent.*

Ang. *manquer de*: se note 1)

Ang. *jouer de*: se (89)

Ang. *rêver de*: se (92)

Med andre præpositioner

en / dans

- (106) *Une propriété qui consiste en herbages, cultures et forêts*

Ekstra eksempler

- (107) *Le salut consistait dans la fuite immédiate.*
(Også med à: *Votre erreur consiste à croire que tout le monde vous approuvera.*)
- (108) *Un banquet qui dégénère en orgie.*
- (109) *Il a persisté dans son erreur/dans ses projets.*

(110) *Il a persévéré dans son erreur.*

sur

(111) *sa volonté n'avait pas cessé d'agir sur son destin* ('virke ind på')

(112) *Le jury délibère depuis une heure sur la culpabilité de l'accusé.* ('drøfte', 'rådslå om', 'votere')

Ekstra eksempler

(113) *Il hésitait à enchérir sur ce prix.* ('overbyde')

(114) *Plusieurs inspecteurs ont enquêté sur ce crime.* ('foretage undersøgelser i en sag')

(115) *La crise politique influe sur la situation économique.*

(116) *Il insista sur la discrétion nécessaire.*

(117) *Il est très avare, il lésine sur tout ce qu'il achète.* ('spare på', 'være en gnier')

contre/pour

(118) *lutter pour/contre quelque chose* ('kæmpe for/mod noget')

Ekstra eksempler

(119) *Il pestait contre le mauvais temps qui gâchait ses vacances.* ('skælde ud over')

(120) *Les journaux ont annoncé l'arrestation de ceux qui conspiraient contre le régime.*

(121) *opter pour/contre quelque chose* ('gå ind for/gå mod noget')

(122) *voter pour/contre quelque chose* ('stemme for/imod noget')

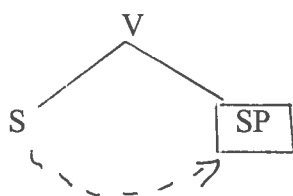
2.3.5. Subjekts- og objektsprædikativ

Generelle bemærkninger

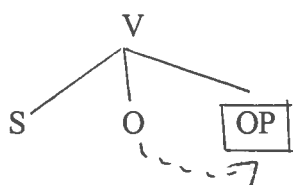
Efter at have behandlet LOK (2.3.2), DAT (2.3.3) og PO (2.3.4) vil vi her se på den sidste undertype inden for "det tredje slags valensled" ("adjektet"), nemlig de faste⁶⁷ prædikativer. Vi vil i dette afsnit komme en hel del ind på SP og OP på dansk. Dette har vi imidlertid - for overskuelighedens skyld - skrevet med små typer, sådan at man evt. kan starte med at læse om leddenes opførsel på fransk og så ved anden gennemlæsning kan inddrage beskrivelsen af de danske SP'er og OP'er.

Ligesom LOK, DAT og PO, findes disse også i såvel intransitive som transitive konstruktioner (som hhv. subjekts- og objektsprædikativ) sådan som det illustreres i (1) og (2):

(1)

(2)

Som vi bemærkede det i 1.3 og 2.3.1 ovenfor, alternerer SP og OP ofte med de andre typer ved samme verbum. Således alternerer SP med LOK i forbindelse med det intransitive *être* i (3)-(4):

(3) *Marie est contente.* (SP)

(4) *Marie est dans sa chambre.* (LOK)

Og i (5)-(7) (= (9)-(11) i 1.3) alternerer SP med DAT og LOK i forbindelse med det intransitive verbum *rester*:

(5) *Pierre est resté célibataire.* (SP)

⁶⁷ Betegnelsen "faste prædikativer" sigter til, at disse ledtyper adskiller sig fra de såkaldte "frie prædikativer", der vil blive behandlet i kapitel 3. Faste prædikativer står i modsætning til de frie prædikativer normalt på en fast plads efter V, og hvis de udelades, sker der enten det, at sætningen bliver ugrammatisk: *Pierre est mon meilleur ami* → **Pierre est*, eller at verbet skifter betydning: *Pierre est resté mon meilleur ami* → *Pierre est resté. Il a appelé son chien Milou* → *Il a appelé son chien.*

(6) *Pauvre Paul! Pierre est le seul ami qui **lui reste**.* (DAT)

(7) *Pierre est **resté à Paris**.* (LOK)

I (8)-(9) alternerer OP med LOK og PO i forbindelse med det transitive *mettre*:

(8) *Michel a **mis une fille enceinte**.* (OP)

(9) *Michel a **mis les papiers dans un tiroir**.* (LOK)

(10) *Michel **met son orgueil à ne pas céder**.* (PO)

I (11)-(12) alternerer OP med DAT i forbindelse med det transitive verbum *rendre*, og i (13)-(14) alternerer SP med LOK i forbindelse med reflektiv anvendelse af det samme verbum:

(11) *Cette nouvelle l'a **rendu malade**.* (OP)

(12) *Elle **lui a rendu sa bague de fiançailles**.* (DAT)

(13) *François **s'est rendu coupable**.* (SP)

(14) *François **s'est rendu au ministère**.* (LOK)

I 2.3.1 illustrerede vi, hvorledes LOK og SP næsten umærkeligt glider over i hinanden i tilfælde som:

- (15) a. *Julie est **en Espagne**.*
 b. *Julie est **en prison**.*
 c. *Julie est **en colère**.*
 d. *Julie est **furieuse**.* (= 2.3.1 (3))

Og vi understregede, at dette ikke er bekymrende, eftersom de nævnte ledtyper er manifestationer af den samme grundlæggende type. Denne lighed mellem prædikativ og LOK ses også i (16) i forbindelse med det transitive *mettre*:

- (16) a. *Je la mets **en prison**.*
 b. *Je la mets **en colère**.*

Prædikativets nære slægtskab med LOK ses også deraf, at de to typer kan sideordnes⁶⁸:

- (17) *L'appartement était au cinquième et pourvu d'un balcon* (Duhamel)⁶⁹
- (18) *J'imaginai que j'étais une autre personne et dans un autre siècle* (Green)
- (19) *Et elle éprouva la sensation indéfinissable de n'être ni chez elle ni la personne qu'elle avait cru être jusqu'alors* (Green)
- (20) - *L'acrobate? Je le croyais mort ou en prison* (Simenon)

De faste prædikativer kan udgøres af substantivsyntagmer:

- (21) *La France est une république indivisible, laïque, démocratique et sociale* (MFG:375)
- (22) *Les nouveaux locataires sont des gens très aimables* (MFG:156)

De kan udgøres af adjektiver, artikelløse substantiver og visse typer af adverbier:

- (23) *Je suis mère de famille et enceinte de mon troisième enfant* (ib.:375)
- (24) a. *Micheline est furieuse.*
- b. *Pierre l'a rendue furieuse.*
- (25) a. *Elle est professeur.*
- b. *On l'a nommée professeur.*
- (26) a. *Elle est bien.*
- b. *On la juge bien.*

⁶⁸ En standardbetingelse for sideordning af konstituent er, at de har samme ledfunktion.

⁶⁹ Eksemplerne (17)-(21) er lånt fra Eriksson: *La phrase française*. 1993. Romanica Gothoburgensia. Göteborg 1993: 32-33.

- (27) a. *Pierre et Marie sont ensemble .*
 b. *Je les croyais ensemble.*

Og de kan udgøres af præpositionssyntagmer:

- (28) a. *Elle est au courant.*
 b. *On l'a mise au courant.*
- (29) a. *Gaston est de taille moyenne.*
 b. *Je le croyais de taille moyenne.*
- (30) a. *Je suis de bonne humeur.*
 b. *Pierre m'a mise de bonne humeur.*
- (31) a. *Elle est d'une autre race.*
 b. *Je la croyais d'une autre race.*
- (32) a. *Je suis à l'aise dans ce costume.*
 b. *Je te croyais à l'aise dans ce costume.*
- (33) a. *Cette robe est sans manches.*
 b. *Je la croyais sans manches.*
- (34) *Je la crois vraiment sans scrupules.*
- (35) *Cet appareil est en état de fonctionnement.*
- (36) *Cécile est en vacances.*
- (37) *Le Président est en visite à Bonn, tandis que le premier ministre l'est à Washington.*

(38) *Il n'est pas dans une position confortable et sa compagne ne l'est pas non plus.*

(39) *Pour être en retard, ils le sont.*

I 2.3.2. så vi, at LOK kan være dobbelt udfyldt (jf. (6): *Jean va de Paris à Lyon. Jean a envoyé le paquet de Paris à Lyon*). Dette ses også i forbindelse med prædikativet ('fra at være X er han blevet Y'):

(40) *De missionnaire le prof est devenu combattant!*

(41) *De tourmenteur il était devenu sauveur.*

(42) *De furieux, j'étais devenu résigné* (Hougron)⁷⁰

(43) *La lumière des quelques dizaines de projecteurs braqués sur la scène a encore crû en intensité: de brillante, elle est devenue brutale, aveuglante, presque insupportable* (Remy)

Divalente konstruktioner: subjektsprædikativ

SP er knyttet til S ved hjælp af *être* (som "copula-verbum") eller ved hjælp af en mindre gruppe af lidt mere betydningsrige verber, der alle i deres betydning kan siges at indeholde 'være': *devenir* ('begynde at være'), *demeurer, rester* ('blive ved med at være'), *apparaître, paraître, sembler* ('se ud til at være'). I forbindelse med disse verber kan subjektsprædikativet substitueres med et neutralt *le* (dvs. et *le*, der ikke kongruerer). Dette fænomen, der allerede er repræsenteret i (37)-(39), illustreres yderligere ved (44)-(46):

(44) *Si on n'est pas fou en arrivant ici, on le devient.*

(45) *Toute petite déjà, elle était belle. Elle l'est restée.*
(Men: *Elle est en Italie et elle y restera*)

(46) *Nous sommes différents, nous le sommes et nous le resterons.*

Eksemplerne (42) og (43) er lånt fra Eriksson (op. cit.:105).

Til listen over verber der konstrueres med SP kan føjes det reflektivt konstruerede *s'avérer* 'vise sig at være':

(47) *La nouvelle s'est avérée fausse.*

(48) *Il s'est avéré un financier expérimenté.*

(47) og (48) kan betragtes som forkortelser for de upersonlige konstruktioner: *Il s'est avéré que la nouvelle était fausse / qu'il était un financier expérimenté.*

Som vi allerede har set, forbindes *être* lige så nemt med LOK som med SP. Enkelte andre typisk "lokative" verber kan også følges af, hvad der må betragtes som SP. I (49)-(52) bruges retningsverberne *tomber*, *s'en aller*, *virer* og *passer* i en abstrakt og stærkt afbleget betydning til at betegne subjektsreferentens udvikling, og i stedet for som i den konkrete betydning at følges af en betegnelse for det sted, subjektsreferenten bevæger sig i retning af, følges de nu af et substantiv eller et adjektiv, der udtrykker det, subjektsreferenten har udviklet sig til:

(49) *tomber malade/amoureux/d'accord/en lambeaux*⁷¹ ...

(50) *s'en aller en lambeaux*

(51) *Il a viré voyou*⁷².

(52) *Tu pourrais avoir de l'avancement. Passer sous-chef* ..⁷³ (Pagnol)

Fransk-dansk

På dansk har vi copula-verber nogenlunde svarende til de franske: *være*, *blive*, *forblive*, *hedde*, *synes*, *forekomme*; det er der jo ikke noget opsigtsvækkende ved. Men ud fra et kontrastivt synspunkt er det interessant at inddrage dansk i forbindelse med de faste prædikativer, fordi fænomenet "afledt valens" er så hyppigt her. Vi stiftede bekendtskab med afledt valens i 2.3.2, hvor vi så, at det består i, at et verbum låner valensskema fra et andet, som det har et vist betydningsfællesskab med. Som vi gjorde opmærksom på der, er afledt valens langt mere almindeligt på dansk end på fransk, noget der hænger sammen

⁷¹ 'gå i laser'

⁷² 'blevet til en bisse'; *virer* 'vende, svinge, dreje rundt'.

⁷³ Lånt fra Togeby 1983:231).

med de danske verbers stærkt konkrete natur. Alle eksemplerne i (53) er eksempler på afledt valens. Verberne svarer enten til *blive* eller *være* og enhedstrykket⁷⁵ markerer, at de hører tæt sammen med det efterfølgende adjektiv eller substantiv:

- (53) a. *Min mand brændte varm på sekretæren.*
- b. *Brønden løb fuld af vand.*
- c. *Jensen drak sig tit fuld.*
- d. *Børge lå syg i lang tid.*
- e. *Lise gik mannequin i Paris i flere år.*
- f. *Skoven stod grøn.*

I eksempler som (a)-(c), der betegner overgang fra en tilstand til en anden, svarer verberne til *blive*. Sådanne konstruktioner oversættes i mange tilfælde bedst ved verber, der betegner tilstandsskift (ofte verber, der er afledt af adjektiver). I eksempler som (d)-(f), der betegner en tilstand, svarer verberne til *være*. I den slags tilfælde vil det ofte være passende at bruge *être*. Men selvfølgelig er der tit flere oversættelsesmuligheder:

- (53') a. *Mon mari s'est amouraché de sa secrétaire.*
(Også: *est tombé amoureux* jf. (49))
- b. *Le puits s'est rempli d'eau.*
- c. *Dupont se soûlait souvent.*
- d. *Gaston a été malade longtemps.*
- e. *Lise a été mannequin à Paris pendant plusieurs années.*
(Måske bedre: *a travaillé comme mannequin*)

⁷⁵ Begrebet "enhedstryk" kan illustreres ved hjælp af kontrasten mellem følgende eksempler (a) og (b)-eksempler. De eksempler, der er markeret med (a), skal forstås som faste udtryk hvor verbalet + det tilknyttede led udtales med enhedstryk, hvorimod de samme led i (b)-eksemplerne skulle illustrere helt "umarkerede" sætninger med normalt tryk på verbalet. Prøv selv at høre forskellen: (a) *Hansen slog sig på flasken* (dvs. 'begyndte at drikke'). (b) *Hansen slog sig på flasken og det gjorde ondt.*

(a) *Greven gik igen* (dvs. 'som spøgelse'). (b) *Greven gik igen; han gad ikke blive her.*

f. *La forêt était verte.*

Ovenfor viste vi de konstituenttyper (syntagmetyper/ordgrupper), der var fælles for SP og OP. Hvad SP angår, kan det imidlertid tilføjes, at de også kan udfyldes af infinitivgrupper (jf. (54)-(55)) eller kompletivsætninger (jf. (56)-(59)):

(54) *Ma tendance naturelle, ce serait plutôt d'exagérer mes problèmes* (MFG:83)

(55) *Augmenter les salaires, c'est augmenter le pouvoir d'achat* (ib.)

(56) *Le mieux est qu'on en finisse* (MFG:103)

(57) *Mon dernier vœu, c'est que la famille soit unie* (ib.)

(58) *Ce qui m'inquiète, c'est que tout m'est égal* (ib.)

(59) *Ce qu'il y a d'étonnant, c'est qu'ils n'ont pas du tout l'air de jouer la comédie* (ib.)

(54)-(59) svarer jo helt til hvad vi har på dansk. Men på dansk kan også en spørgeledsætning stå som SP. En konstruktion som (60) er faktisk uhyre almindelig:

(60) *Spørgsmålet er, om vi er i stand til at bremse inflationen* (MFG:342)

På fransk kan en spørgeledsætning ikke fungere som SP, men kun som O. Vil man oversætte en konstruktion som (60) til fransk, må man derfor indsætte *de savoir*, hvorved SP bliver et infinitivsyntagme, hvor spørgeledsætningen er O for *savoir*:

(60') *La question est [de savoir si nous sommes en mesure de freiner l'inflation]*
(MFG:342) SP

Inden vi forlader SP, vil vi – ganske kort - se på et par eksempler på en konstruktion, der er meget almindelig på moderne skandinavisk, såvel i administrativt som i journalistisk sprog:

- (61) *Serbisk valg ventes ugyldigt*⁷⁶
Anden runde af præsidentvalget i Serbien, som blev afviklet i går, ventes at blive erklæret ugyldigt som følge af for lav deltagelse (Politiken 14/10 2002)
- (62) *Mandskabet frygtes / menes omkommet.*
 S V SP

Sådanne konstruktioner kan regnes for forkortelser af konstruktioner med kompletivsætninger som (61') og (62'):

- (61') *Man venter, at valget bliver erklæret ugyldigt.*
Man erklærer, at valget er ugyldigt.
- (62') *Man frygter, at mandskabet er omkommet.*

De forekommer næsten altid i passiv. En tilsvarende aktivkonstruktion, hvor vi i stedet for SP får O + OP, virker næsten kun naturlig i forbindelse med få verber fx *finde*:

- (63) *Jeg finder hans opførsel fuldstændig uacceptabel.*
 S V O OP

En konstruktion som (64) virker gammeldags og kancelliagtig på moderne dansk:

- (64) *Man venter forslaget forkastet* (Mikkelsen 1911:50)

Og (65) er helt uacceptabel:

- (65) **Jeg mente ham omkommet.*

Som vi skal se nedenfor, forholder det sig næsten stik modsat på fransk. Her er det konstruktioner som (61) og (62) med SP, der er uacceptable, mens konstruktioner som (63) og (65) med OP er acceptable (*Je le croyais mort*).

⁷⁶ Flere danske informanter har givet udtryk for, at de finder denne sætning ”forkert”. De mener, at man i stedet burde skrive: *Serbisk valg ventes erklæret ugyldigt*. Ikke desto mindre træffer man altså den slags konstruktioner i pressen, hvorfor det gælder om at have en oversættelsesstrategi parat. Man kan her gå via en omskrivning, jf. (61').

Trivalente konstruktioner: objektsprædikativ

Vi har allerede ved eksempler som (8), (11), (16), (24)b., (25)b., (26)b., (27)b., (28)b., (29)b., (30)b., (31)b., (32)b.(33)b. og (34) set, at OP knyttes til O ved hjælp af bestemte typer af verber (verber som *mettre, rendre, nommer, juger, croire*). Vi vil nu se nærmere på disse verber. Som det allerede ses ud af disse eksempler, falder de nævnte verber i forskellige grupper. Det mest "neutrale" og alment anvendte verbum i gruppen må siges at være *rendre*, der, som vi allerede har set, sammen med *mettre* hører til den gruppe af verber, der også kombineres med LOK (jf. (8)-(14) ovenfor):

(66) *L'émotion m'avait **rendue** tout à fait **muette***⁷⁷

(67) *Michel avait **mis** ma cousine **enceinte**.*

Dette gælder også for *laisser, nommer* og *appeler*:

(68) *Son attitude me **laisse** **pantois*** ('paf', jf. MFG:375)
S O V OP

(69) *J'avais **laissé** mes gants **chez lui**.*
S V O LOK

(70) *On l'a **nommé** "le **Sauveur de la patrie**".*
S O V OP

*Le conseil municipal l'a **nommé** **ambassadeur***⁷⁸.
S O V OP

(71) *On l'a **nommé** à une **ambassade**.*
S O V LOK

⁷⁷ Når man skal oversætte *gøre* + O + OP, tænker man jo altid på *rendre*: *Pierre **rend** sa femme heureuse*. Her er OP et adjektiv. Men hvad nu med tilfælde som: *gøre en myg til en elefant*, hvor vi på dansk som O har, hvad man kunne kalde "den ændrede entitet", hvorimod det, den ændres til, udtrykkes ved et præpositionssyntagma (dvs. som PO)? Ja, her markerer man på fransk leddene omvendt i den forstand, at den ændrede entitet udtrykkes ved et præpositionssyntagma, hvorimod det, den ændres til, bliver O: *faire d'une mouche ('flue') un éléphant*. Den danske konstruktion kan symboliseres ved formlen 'gøre A til B', mens den franske kan symboliseres ved 'skabe B ud fra A'

⁷⁸ Det bemærkes, at vi her på dansk har *udnævnt til*. Den samme forskel på de to sprog findes i forbindelse med *élire* = *vælge til*: *On l'a élu maire* = *Man valgte ham til borgmester*.

- (72) *J'appelle cela une stupidité.*
S V O OP

*On l'appela Jean*⁷⁸.

- (73) *On l'a appelé au ministère.*
S O V LOK

Når 'stedet' bliver helt abstrakt, glider LOK over i PO, sådan som vi har set det gentagne gange:

- (74) *On l'a appelé à témoigner au procès.*
S O V PO

- (75) *On a appelé le peuple aux armes.*
S V O PO (eller LOK?)

En anden hovedgruppe blandt de verber, der kan konstrueres med OP, er menings- ytrings- og viljesverber, der også kan følges af en kompletivsætning. Faktisk kan konstruktionen med OP regnes for en forkortet version af en sådan kompletivkonstruktion. Sætninger som (76)-(81) kan således betragtes som forkortelser for (76')-(81'):

- (76) *Je croyais ma cousine perdue.*
- (77) *On le jugeait incompétent.*
- (78) *Je trouve le temps long.*
- (79) *Le président a déclaré la séance ouverte.*
- (80) *Cette robe, je la veux rouge.*
- (81) *Certains l'aiment chaud*⁷⁹.

⁷⁸ I betydningen 'give navn' bruges dette verbum ofte reflektivt og konstrueres da (naturligvis) med SP: *Il s'appelle Jean* ligesom de danske ækvivalenter *hedde* eller *kaldes*.

⁷⁹ Oversættelse af den amerikanske film: *Some like it hot*.

- (76') *Je croyais que ma cousine était perdue.*
- (77') *On jugeait qu'il était incompétent.*
- (78') *Je trouve que le temps est long.*
- (79') *Le président a déclaré que la séance était ouverte.*
- (80') *Cette robe, je veux qu'elle soit rouge.*
- (81') *Certains aiment que cela soit chaud.*

Som nævnt i forbindelse med eksemplerne (61)-(65) er ovennævnte konstruktionstype kun almindelig i passiv på dansk (*Han mentes omkommet* vs. **Man mente ham omkommet*). På fransk er det altså lige modsat (*On le croyait mort* vs. **Il était cru mort*).

Endelig skal verbet *avoir* nævnes blandt de franske verber, der lader sig kombinere med OP. Det forekommer især ved beskrivelser af legemsdele som (82):

- (82) *Michel avait les cheveux bruns*⁸⁰.
 S V O OP

At *les cheveux* og *bruns* virkelig udgør to selvstændige led (og at *bruns* altså ikke er et underordnet led i forhold til *cheveux* (m.a.o. et attributivled), ses ved forskellige manipulationer af konstruktionen. Fx kan *les cheveux* alene pronominaliseres som akkusativpronomen:

- (82') *Il les avait bruns.*

Og samme ordgruppe kan trækkes frem i en sætningskløvning og fremhæves i forhold til noget andet, fx 'øjnene':

- (82'') *C'était les yeux qu'il avait bruns (et non les yeux).*

⁸⁰ Diskussionen af denne og de følgende konstruktioner der beskriver legemsdele er lånt fra Pedersen, Spang-Hanssen & Vikner: *Fransk grammatik*. Akademisk Forlag 1980: 21 .

Vi har ikke en sådan konstruktionstype på dansk. Vi kan kun oversætte (82) til en underordningskonstruktion som (83):

- (83) *Han havde [brunt hår].*
S V O

Den type, der er repræsenteret i (83), findes imidlertid også på fransk:

- (84) *Il avait [des cheveux bruns].*
S V O

Her kan vi slet ikke foretage den manipulation, der er foretaget i (82'), og hvis vi kløver sætningen på samme måde, som det er sket i (82''), rykker hele ordgruppen med frem:

- (84') *C'était [des cheveux bruns] qu'il avait.*

Fransk-dansk⁸¹

Vi har allerede i forbindelse med SP set eksempler på afledt valens på dansk (jf. (53) ovenfor). Når det gælder OP, må man konstatere, at afledt valens på de skandinaviske og de øvrige germanske sprog (herunder ikke mindst engelsk) har et helt enormt omfang. Lad os se på, hvordan en sådan konstruktion kommer i stand. Et eksempel som (85) udtrykker, at 'Per' står i lang tid og har gang i en aktivitet:

- (85) *Per hamrede længe på kedlen.*

Hvis man vil udtrykke, at han udførte denne aktivitet tilstrækkeligt længe til, at kedlen overgik til en ny (her en 'flad') tilstand, kan man blot tilføje et passende adjektiv, og nu har man en konstruktion med O og OP:

- (86) *Per hamrede kedlen flad.*
S V O OP

Ved tilkoblingen af adjektivet kommer sætningen til at gengive en handling, der udtrykker, at S-referenten sætter O-referenten i en ny tilstand. Denne fremgangsmåde er nærmest produktiv i det uendelige. Særlig bemærkelsesværdigt er det, at selv intransitive verber kan forbindes med O, når der samtidig tilføjes et OP. Dette kan fx illustreres ved (87), der indeholder det intransitive verbum *gå*. Man kan ikke have:

⁸¹ Indholdet af dette underafsnit bygger på Hanne Korzen: "Drik svigermor under bordet" . *SPRINT* 2002, 1: 4-46.

(87) **Han gik sine støvlehæle.*

Derimod godt:

(88) *Han gik sine støvlehæle flade.*

S V O OP

Som man kan forestille sig, er der store problemer med oversættelsen af den slags konstruktioner til fransk, hvor man *ikke* kan bruge O + OP! Vi vil derfor forelå nogle oversættelsesstrategier, og som vi skal se, kan de nævnte konstruktioner med O og OP, der jo betegner en overgang fra en tilstand til en anden, dvs. en abstrakt bevægelse/retning, oversættes ved hjælp af de samme strategier som bevægelsesverberne.

Vi skal derfor igen vende blikket mod det indledende kapitel om de leksikalske strukturer. Vi så her, at fransk **ikke samtidig leksikaliserer retning og måde**. Skal man oversætte en sætning som (89) og ønsker at få præciseret at 'han' virkelig løb (og ikke fx gik eller kørte), kan man som vi har set, enten bruge et retningsverbum og så præcisere måden ved hjælp af et adverbialt led (her en *gérondif*), hvorved vi får en konstruktion som (89'), eller også kan man via afledt valens lade verbet *courir* betegne retning ved hjælp af tilføjelsen af et løserer tilknyttet LOK indledt med *jusqu'à*, hvorved vi får en konstruktion som (89'')

(89) *Jan løb til banegården.*

(89') *Jean est arrivé à la gare en courant.*

(89'') *Jean a couru jusqu'à la gare.*

Den fremgangsmåde der illustreres ved (89') (dvs. retningsverbum + adverbial) er den mest anvendelige. Vi vil derfor kalde den "strategi A". Den, der er brugt i (89'') vil vi kalde "strategi B".

Vi vil nu vise eksempler på anvendelsen af disse to strategier. Vi vil begynde med en serie, hvor strategi A er den eneste naturlige. Strategi A består, som vi har set, i at anvende et (abstrakt) retningsverbum og evt. at præcisere måden gennem et adverbialt led. Svarende til retningsverber der betegner, at noget skifter opholdssted i en bestemt retning, som fx *sortir*, der betegner at noget 'kommer udenfor', eller *monter*, der betegner at noget 'kommer op', har man verber (ofte verber der er afledt af adjektiver, eller som selv har dannet udgangspunkt for verbaladjektiver), der betegner, at en vis aktivitet får nogen eller noget til at overgå til en ny tilstand. Og denne type er endnu mere almindelig på fransk end på dansk. Typiske eksempler er verber som *aplatir* 'gøre flad', *aplanir* 'gøre plan / planere', *endormir* 'få til at falde i søvn', *arrondir* 'gøre rund', *soûler* 'gøre fuld' (m.a.o. = 'drikke fuld'), *réveiller* 'vække/gøre vågen', *mouiller* 'gøre våd', *remplir* 'fylde/skænke fuld'. I (90)-(93) har man brugt verber af denne type og samtidig præciseret måden/redskabet ved hjælp af et adverbialt led:

- (90) *hamre noget fladt*
- (90') *aplatir quelque chose à coups de marteau*
- (91) *stryge en søm flad*
- (91') *aplatir une couture au fer à repasser*
- (92) *græde sit lometørklæde vådt*
- (92') *mouiller son mouchoir de ses larmes*
- (93) *stryge tøjet tørt*
- (93') *sécher le linge en le repassant*

I (94)-(96) kan man undvære den adverbielle tilføjelse, fordi redskabet etc. er indlysende:

- (94) *Jan har min kusine tyk.*
- (94') *Jean a engrossé ma cousine.*
- (95) *Hansen drak sin svigermor fuld.*
- (96) *Dupont a soûlé sa belle-mère.*
- (97) *Vi sad der ved kaffebordet, og Per skænkede koppen fuld.*
- (97') *Pierre a rempli la tasse.*

I (98)-(99) kan man bruge enten strategi A eller strategi B. Men A vil stadig være den mest almindelige, med mindre man da ønsker at insistere på, at S-referenten 'prygler' eller 'rusker' energisk og vedvarende:

- (98) *Jeg skal prygle ham vågen med min stok (Mikkelsen 1911:49)*
- (98') A. *Je vais le réveiller à coups de bâton.*

B. *Je vais le rouer de coups jusqu'à ce qu'il se réveille.*

(99) *Vi må ruske ham vågen.*

(99') A. *Il faut le réveiller en le secouant.*

B. *Il faut le secouer jusqu'à ce qu'il se réveille.*

I enkelte tilfælde er strategi B den mest nærliggende. Det gælder i hvert fald et tilfælde som (100), der betegner at S-referenten tvinger O-referenten ud i en intens (og formentlig langvarig) løbeaktivitet, der til sidst får ham til at brænde sammen:

(100) *De løb ham træt.*

(100') B. *Ils l'ont fait courir jusqu'à ce qu'il se fatigue.*

3. Ikke-valensled

3.1 Frie prædikativer⁸²

3.1.1 Generelle aspekter

Præsentation af konstruktionerne

Brugen af frie prædikativer på dansk og fransk afviger på afgørende punkter mere fra hinanden og giver generelt flere oversættelsesproblemer end de øvrige ledtyper behandlet her (dvs. valensleddene og de forskellige adverbelle led). Derfor vil vi konsekvent behandle begge sprog i dette afsnit og gøre en del ud af oversættelsesproblemerne. Tre af underafsnittene, nemlig "Frit prædikativ og "tilgrænsende ledtyper"" (en del af 3.1.1), "Frit prædikativ til subjektet på dansk i korte træk" (3.1.4), "Generel sammenligning af dansk og fransk: lidt sprogtypologi" (3.1.5) samt "Tilføjelse om udviklingen på dansk" (3.1.6) har vi - af hensyn til overblikket - skrevet med småt. Man kan så springe det over ved første gennemlæsning og først læse det, når resten af stoffet er på plads.

⁸² Dette afsnit om frie prædikativer bygger på Hanne Korzen: "Dansk, et sprog under indflydelse? Eller: noget om frie prædikativer på dansk og fransk ... og engelsk". *SPRINT* 2004,1: 34- 62.

Frie prædikativer kan (lidt groft) defineres som led, der er løst knyttet⁸³ enten til subjektet (jf. (1)-(2)) eller til objektet (jf. (3)-(4)), og som kan stå på forskellige pladser i sætningen, sådan som det illustreres i nedenstående eksempler:

- (1) a. *Jensen kom **fuld** hjem.*
 b. ***Fuld som en allike** vaklede Jensen ned ad Strøget.*
 c. *Jensen vaklede ned ad strøget, **fuld som en allike**.*
 d. ***Hvidglødende af raseri** knaldede Marie døren i.*
- (2) a. *Dupont est rentré **ivre**.*
 b. ***Ivre-mort**, Dupont descendait le Boulevard des Italiens.*
 c. *Dupont descendait le Boulevard des Italiens, **ivre-mort**.*
 d. ***Furieuse**, Marie a claqué la porte.*
- (3) a. *Jens drak kaffen **for varm**.*
 b. *Det er første gang jeg ser Charlotte **så glad**.*
- (4) a. *Jean a bu son café **trop chaud**.*
 b. *C'est la première fois que je vois Charlotte **aussi contente**.*

Som det skulle fremgå af disse eksempler, kan de frie prædikativer på begge sprog dels være fuldt integreret i sætningen og befinde sig i umiddelbar kontakt med verbalet, som de indgår i en intonationsmæssig helhed med, - dette ses i (1)a., (2)a., (3) og (4) - dels være "løsrevne", og stå enten som indskud eller efterhængt, hvilket gælder (1)c., (2)b., (2)c. og (2)d. De nævnte eksempler viser dog allerede, at friheden til at "rive sig løs" faktisk kun gælder for de frie prædikativer til subjektet. Et frit prædikativ, der indleder sætningen, vil på dansk befinde sig i forfeltet og på fransk være "løsrevet" (jf. (1)b., (1)d., (2)b., (2)d.). Vi vil herefter omtale frit prædikativ til subjektet som "FPS" og frit prædikativ til objektet som "FPO".

FPS er langt hyppigere forekommende end FPO. Denne forskel mellem de to ledtypers evne til at "tiltrække" de frie prædikativer forklares direkte ud fra subjektets "magnetegenskaber", sådan som vi har behandlet dem i 2.1.2. Vi vil vende tilbage til denne S-egenskab nedenfor. Det er i forbindelse med FPS, at afvigelserne mellem de to sprog (og derfor også oversættelsesvanskelighederne) er de største.

⁸³ Som omtalt i 2.3.5 står betegnelsen "frie prædikativer" i modsætning til "faste prædikativer". Se nedenfor for en uddybning af forskellen mellem de to ledtyper.

Vi vil derfor her koncentrere os om dem. Hvad nu FPO angår, så hænger denne ledtypes opførsel også sammen med de typiske objekt-egenskaber, der blev beskrevet i kapitel 2. Vi så i 2.2.1, hvordan O i en transitiv sætning er det led, der er tættest knyttet til V (O er det fundamentale led). Et FPO står helt naturligt efter V, oftest i umiddelbar kontakt med O selv, og det beskriver O-referentens tilstand i det tidsinterval, hvor S-referenten er i kontakt med den (fx 'kaffen's temperatur i det tidsrum, hvor 'Jean' drak den, jf. (4)a.). I de allerfleste tilfælde volder oversættelsen af FPO ikke de store problemer, og (3) og (4) skulle illustrere de prototypiske konstruktioner.

Man kan sige, at konstruktioner med FPS og FPO som (1)-(4) repræsenterer en slags "sammenfletning" af to situationer, fx 'Jensen kom hjem' + 'Jensen var fuld' (jf. (1)a.) eller 'Jens drak kaffen' + 'kaffen var varm' (jf. (3)a.).

Frit prædikativ og "tilgrænsende" ledtyper

De frie prædikativers natur forstås bedst, hvis man sammenligner dem med andre, beslægtede ledtyper. Særlig interessante i denne sammenhæng er funktionerne attributiv, fast prædikativ, apposition og adverbial.

Attributiver og prædikativer

I alle eksemplerne i (5) bruges adjektivet *fuld* til at beskrive substantivet *mand*:

- (5) a. *Den fulde mand kom hjem.*
- b. *Manden var fuld [da han kom hjem].*
- c. *De drak manden fuld.*
- d. *Manden kom fuld hjem.*

Oplysningen præsenteres imidlertid forskelligt i de 4 tilfælde. For det første konstateres det, at a.-eksemplet, hvor adjektivet fungerer som attributivled, dvs. som underordnet led i en substantivgruppe, skiller sig ud fra de øvrige tilfælde, hvor adjektivet står prædikativt (dvs. som SP, OP eller FPS) med hensyn til, hvad der hævdes direkte her og nu. Mens substantivgruppen i a.-eksemplet indgår som en "færdigpakket" information, hvor den egenskab adjektivet betegner, så at sige er tillagt 'manden' før ytringsøjeblikket (man siger, at sådan en information er "præsupponeret"), så hævdes det direkte her og nu i b.-d.-eksemplerne, at 'manden er fuld'. I kan prøve at reagere på disse fire ytringer ved at sige: *Nej, det er løgn*. Så vil I se, at man med hensyn til a.-eksemplet kun benægter, at 'manden kom hjem' (han er altså stadig fuld), hvorimod en negation af (3)b.-d. rammer 'fulds-kaben'. Det samme ses selvfølgelig i (6), hvor en nægtelse er indsat i den fulde sætning. I (6)a. er 'manden' stadigvæk fuld, men ikke i (6)b.-d.:

- (6) a. *Den fulde mand kom ikke hjem.*
- b. *Manden er ikke fuld.*
- c. *De drak ham ikke fuld.*
- d. *Han kom ikke fuld hjem.*

Faste og frie prædikativer

Som det skulle være fremgået af 2.3.5, adskiller de frie prædikativer sig fra de såkaldte "faste prædikativer" (dvs. SP og OP) derved, at de kan udelades, uden at sætningen bliver ugrammatisk (eller verbet skifter betydning):

- (7) b. **Manden var.*
- c. **De drak manden.*
- d. *Manden kom hjem.*

Vi har i 2.3.5 fået præsenteret de verber, der således kan bruges som bindeled mellem SP og OP, og set på en større eksempelsamling. I de allerfleste tilfælde er det ikke så vanskeligt at kende de to typer fra hinanden. I tvivlstilfælde er det tit en god idé at prøve, om den "mistænkelige" konstruktion lader sig omskrive sådan, at "udgangssætningens" verbal bliver verbal i en tidsbisætning, hvorimod FPS eller FPO indgår i den overordnede sætning. Sådanne konstruktioner ekspliciterer virkelig sammenfletningen af de to situationer:

- (8) *Jensen var fuld, da han kom hjem.*
- (9) *Kaffen var for varm, da Jens drak den.*

Man ser så at (8) beskriver 'Jensen's tilstand på hjemkomsttidspunktet, og (9) 'kaffen's tilstand, da Jens drak den. Ordet "tilstand" er vigtigt. I ældre dansk grammatik kaldte man faktisk FPS og FPO for "tilstandsprædikativer" (jf. *Jensen kom hjem i fuld tilstand*).

Man ser naturligvis straks, at en omskrivning som (8) og (9) ikke er mulig i forbindelse med de faste prædikativer:

- (10) **Manden var fuld da de drak ham*

Frie prædikativer og adverbialer

I en sætning som (2)d. (*Furieuse, Marie claqua la porte*) beskriver FPS S-referentens tilstand i det øjeblik, "smække-handlingen" finder sted. Denne beskrivelse kan dog ikke undgå at smitte af på hele situationen, sådan at FPS altså indirekte også kommer til at udtrykke den *måde*, handlingen udføres på. Således har (11), der indeholder mådesadverbialer⁸⁴, næsten samme betydning som (2)d.:

(11) *Maria claqua la porte furieusement / avec fureur.*

I (11) er det blot verbalhandlingen, der karakteriseres direkte af mådesadverbialet, mens S-referenten karakteriseres indirekte. I følgende eksempelpar veksler FPS med mådesadverbial på samme måde som i de ovennævnte eksempler:

(12) a. *Oh! m'écriais-je furieux, tu ne penses donc qu'à l'argent ? (Duhamel)*⁸⁵

b. *Non! cria furieusement le jeune homme (Duhamel)*

(13) a. *Elle m'a demandé, soupçonneuse: ... (Hougron)*

b. *Elle s'est mise à me regarder soupçonneusement (Hougron)*

I det litterære sprog træffer man undertiden et adjektiv som FPS der, hvor man bestemt ville have ventet at finde et mådesadverbial:

(14) *Quelques secondes s'écoulèrent, puis une main se posa légère sur son épaule ('en hånd lagde sig let ...'; Green)*⁸⁶

I (14) er det jo ikke 'hånden' i sig selv, der beskrives som let, men *måden* den lægges på skulderen på.

Frie prædikativer og appositioner

En apposition er et sætningsled, der er løst knyttet til en substantivgruppe eller til en sætning som en parentetisk forklaring, og som altid står lige efter den sproglige størrelse, den lægger sig til (jf. MFG:376). Lad os, inden vi går videre, illustrere dette med et par eksempler:

(15) *François Gandillac, journaliste et écrivain, vient de publier un livre sur le quart monde (MFG:376)*

⁸⁴ For en beskrivelse af denne ledtype henvises der til 4. nedenfor.

⁸⁵ Eksemplerne (12)-(13) er lånt fra Eriksson (1993:110).

⁸⁶ Eksemplet er lånt hos Eriksson (1993:108).

Leur père, un vieux professeur de médecine, faisait lui-même le ménage (MFG:162)

(16) *Le maire n'avait qu'une ambition: être député* (MFG:83)

Vi vil i denne omgang se bort fra (16) og koncentrere os om (15), som er, hvad man kunne kalde "den prototypiske apposition". Der er dem, der ligefrem mener, at stillingen lige efter en substantivgruppe automatisk udpeger en substantiv- eller adjektivgruppe som en apposition⁸⁸. Man skulle så kunne sige, at de frie tilføjelser, der knytter sig til en substantivgruppe, er appositioner, når de står lige efter denne, og FP i andre tilfælde.

Denne "definition" har i hvert fald den fordel at være håndfast. Men efter vores mening er den ikke så interessant. Mens det er helt rigtigt at en **apposition altid står lige efter** den størrelse den beskriver, kan man **ikke** sige, at et **FPS aldrig** kan stå der. Det er helt klart ikke den mest almindelige stilling for et FPS, men det forekommer altså. I et eksempel som (17) står *inculte* som FPS lige efter S, og sætningen fortæller at 'landskabet så nøgent ud, fordi det ikke var opdyrket' (FPS modificerer m.a.o. sætningen i sin helhed):

(17) *Le pays, inculte, semblait nu* (Maupassant)⁸⁹

Vi må så finde en anden måde at adskille appositionen fra FP. Man kan for det første sige, at **appositionen** adskiller sig fra det frie prædikat ved sin **indskudsagtige karakter**. Den modificerer hverken V + O (som FPO) eller sætningen som helhed (som FPS), men udgør en helt speciel form for **talerkommentar**, noget der er typisk for indskud, jf. fx også:

(18) *Mon père, je l'ai souvent entendu raconter par ma mère, était brouillé avec ses parents* (Mauriac)⁹⁰

I (18) bruger taler en indskudssætning til at forklare sine grunde til at tro det, han ytrer. I (15) bruger han appositionen, som altså også er et indskud, til nærmere at forklare hvem / hvordan hhv. *François Gandillac* og *leur père* var. Den danske grammatiker Aage Hansen⁹¹ beskriver appositionen som en "tilføjelse af et nyt sprogligt udtryk for samme størrelse, idet denne betragtes under forskellig synsvinkel.". Ud fra den angivne beskrivelse må man slutte, at appositionen til en substantivgruppe selv må være et nominalsyntaxme. Aa. Hansen gør endvidere opmærksom på, at man ofte foran appositionen kan tilføje adverbialer som *nemlig* eller *altså* eller en "parentetisk forklarende sætning som: *det vil sige* eller: *jeg mener*, osv.":

⁸⁸ MFG's definitioner på FPS og apposition (375-76) er derimod helt forenelige med vores analyse.

⁸⁹ Dette eksempel er lånt fra Eriksson (1993:107).

⁹⁰ Dette eksempel er lånt fra Pedersen m. fl. (1980:46).

⁹¹ *Moderne dansk* 1. Grafisk Forlag 1967: 181.

(19) *Grethe, [dvs./nemlig...] min mors kusine, var her til middag i går.*

Det samme kan gøres på fransk:

(20) *Michèle Dubois, [c'est-à-dire/je veux dire] une cousine de ma mère, est venue dîner hier soir.*

(19) og (20) er ganske vist ikke elegante; men de er trods alt mulige i modsætning til (17'), en omskrivning af (17), hvor *c'est-à-dire* er forsøgt indsat foran FPS:

(17') **Le pays c'est-à-dire inculte semblait nu.*

Men som allerede nævnt er FPS' typiske stilling ikke lige efter S. Det kan stå der (og adskiller sig da fra appositionen, der er et indskud der nærmere forklarer S). Vi vil nu se på hvert sprog for sig.

4.1.2 Frit prædikativ til subjektet på fransk

Vi skal nu se nærmere på FPS på fransk og vil begynde med at se på, hvilke konstituenten, dvs. hvilke typer af syntagmer, dvs. ordgrupper, der kan udgøre et FPS. Samtidig vil vi se på oversættelsen til dansk.

Konstituenten

(1)-(4) kunne give det indtryk, at frie prædikativer på dansk og fransk optræder nogenlunde parallelt. At dette ikke er tilfældet ses allerede, når man betragter de konstituenttyper, der kan fungere som frit prædikativ på fransk. Vi vil her se på de almindeligst forekommende.

Substantivsyntagmer

Det, at fransk kan have et substantivsyntagme som frit prædikativ, viser i sig selv den markante forskel, der er i anvendelsen af frit prædikativ på de to sprog. Dette forekommer aldrig på dansk. I øvrigt bemærkes det, at et substantivsyntagme, når det bruges som FPS, ikke kan have determinativ. Derimod kan det godt indeholde et attributivled:

(21) *Enfant, je m'enchantais du Lac de Lamartine (Borel)*⁹¹

⁹¹ Eksemplerne (21) og (22) er lånt fra Eriksson (1993:95).

(22) *Travailleur systématique, Ferdinand augmentait sa clientèle* (Aymé)

(23) *Industriel aisé, M. Clanquin a fait une carrière rapide dans le parti*⁹²

Ved oversættelsen af sådanne konstruktioner må man omskrive. Man kan som oftest bruge en adverbial ledsætning; men den type, der er repræsenteret ved (21), kan også oversættes ved en "operator-konstruktion" med *som*, og (22) og (23) kan også oversættes ved relativkonstruktioner:

(21') *Da jeg var barn/som barn, var jeg glad for ...*

(22') *Da Ferdinand gik systematisk til værks, fik han sin kundekreds til at vokse.
Ferdinand, som gik systematisk til værks, ...*

(23') *Da hr. C var en velbeslået industriherre, ...
Hr. C., som var en velbeslået industriherre, ...*

I stedet for at oversætte (23) til en årsagssætning (hvorved man viser at man opfatter det, at hr. C. var en rig industrifyrste, som årsagen til hans succes) kunne man også have valgt en indrømmelsessætning med *skønt / selv om* (hvorved man angiver, at succesen kom i stand *på trods af* mandens sociale status)⁹³. Tolkningen afhænger sikkert af, hvilket parti der er tale om. Det er vigtigt at gøre sig klart, at et FPS' præcise betydningsnuance kun kan komme frem gennem et studium af konteksten.

Adjektivsyntagmer

Adjektivsyntagmer som FPS er allerede illustreret i (2). I et eksempel som (2)b. giver FPS en beskrivelse af S-referenten, som gælder for det tidsinterval, han er om at komme hjem. Som vi har set, er denne konstruktion helt parallel med den danske. Vi vil nu genoptage dette eksempel og supplere det med et, hvor FPS er det samme, men hvor resten af sætningen er ændret:

(24) a. *Ivre-mort, Dupont descendait le Boulevard des Italiens.*

b. *Ivre-mort, Dupont était incapable de conduire.*

⁹² Dette eksempel er lånt fra Pedersen m. fl. (1980:38).

⁹³ Men årsag er den mest nærliggende betydning. Hvis man udtrykkeligt vil angive, at det drejer sig om en indrømmelse, kan man indsætte et adverbium som *néanmoins* 'alligevel'.

Som sagt er (24)a. (= (2)b.) - i hvert fald i den mest nærliggende fortolkning af den - helt parallel med den danske og kan altså oversættes ordret. Hvad (24)b. angår, så angiver FPS jo *årsagen* til, at Dupont ikke kan køre, og vi må ved oversættelsen til dansk benytte os af en adverbial ledsætning:

(24') b. *Da Dupont var fuld som en allike, kunne han ikke køre bil.*

Dette gælder også i eksempler som de følgende. Her angiver det adjektiv, der fungerer som FPS, en mere permanent egenskab, som ikke kan siges blot at beskrive S-referentens tilstand i det tidsinterval, situationen står på:

(25) *Petite, cette main devait appartenir à un enfant*⁹⁴.

(26) *Agée, elle avait gardé sa vivacité.*

Også her må der benyttes adverbialle ledsætninger ved oversættelsen til dansk:

(25') *Eftersom hånden var lille, måtte det være et barns.*

(26') *Skønt hun var blevet ældre, havde hun bevaret sin livlighed.*

Som det ses, er det FPS, der forekommer i (25), oversat til en årsagssætning, mens det, der forekommer i (26), er oversat til en indrømmelsessætning. Dette er igen sket ud fra en nærmere granskning af konteksten. I (25) er der en naturlig forventning om, at en lille hånd passer til et lille menneske. Det er altså nærliggende at etablere en årsagsforbindelse mellem de to situationer. De to situationer, der beskrives i (26) 'at være blevet gammel' og 'at have bevaret sin livlighed', står derimod i et vist modsætningsforhold til hinanden, i hvert fald ifølge en alment udbredt opfattelse: 'hun' er livlig *på trods af* sin høje alder.

Perfektum participiumsyttagmer

Perfektum participiumsyttagmer er den hyppigst repræsenterede type af frie prædikativer på begge sprog (jf. også afsnittet om dansk nedenfor). Kernen i disse syntagmer er ofte et transitivt verbum, der anvendes passivisk og udtrykker enten en proces eller den tilstand, der er resultatet heraf. (Dette ses i (27)-(30)). Men det kan også dreje sig om et intransitivt verbum, og perfektum participium udtrykker da resultatet af en forudgående handling.

⁹⁴ Eksemplerne (25)-(26) er lånt fra Pedersen m. fl. (1980::39).

(Dette ses i (31)-(32)).

Når FSP blot giver en beskrivelse af S-referenten i "gerningsøjeblikket", kan man oversætte direkte til dansk:

(27) *Muni d'un litre de gin, il s'est enfin mis en route.*

(27') *Udstyret med en liter gin, drog han endelig af sted.*

(28) *Mon neveu est arrivé par le train, accompagné de sa femme.*

(28') *Min nevø kom med toget, ledsaget af sin kone.*

(29) *Épuisé, il s'est allongé sur le divan après avoir tondu la pelouse (MFG:98)*

(29') *Udmattet lagde han sig på divanen efter at have slået græsplænen.*

Når FPS ikke blot bruges til på denne måde at give et "billede" af S-referenten, må man gribe til omskrivninger på dansk. I et tilfælde som det følgende er en årsagssætning passende:

(30) *Dégoûtée de la politique, Janine avait décidé de ne pas voter aux élections (MFG:98)*

(30') *Janine havde besluttet ikke at stemme til valget, fordi hun havde fået afsky for politik (ib.)*

I tilfælde som (31) og (32), hvor perfektum participium af et intransitivt verbum udtrykker resultatet af en forudgående handling, er den bedste oversættelsesstrategi som oftest enten at omskrive participiumsyntagmet til en hovedsætning, som så sideordnes med den "oprindelige" sætning:

(31) *Né en Pennsylvani en 1958, il y expose ses premiers dessins à l'âge de 19 ans.*

(31') *Han blev født i Pennsylvania i 1958 og udstillede 19 år gammel sin første tegninger der.*

eller at omskrive FPS til en tidsledsætning:

(32) *Arrivé à la grille, il s'arrêta.*

(32') *Da han var ankommet til gitteret, standsede han.*

Man ser mere og mere konstruktioner som (31) og (32) oversat ordret. Men det er bestemt ikke den bedste løsning. Det vender vi tilbage til, når vi skal beskrive FPS på dansk.

Præsens participiums syntagme

Præsens participiums syntagmer, som FPS findes på begge sprog, dog langt hyppigere på fransk end på dansk. I tilfælde som (33)-(34), hvor der blot gives en beskrivelse af S-referenten, kan man ofte oversætte direkte:

(33) *Tremblant de tous ses membres, elle attendait le verdict du jury.*

(33') *Skælvende over hele kroppen ventede hun på nævningenes dom.*

(34) *Lucien entra dans le salon, souriant de toutes ses dents*⁹⁵

(34') *Lucien kom ind i dagligstuen, smilende over hele femøren.* Eller:
Lucien kom ind i dagligstuen. Han smilede over hele femøren.

Men i de fleste tilfælde er man nødt til at omskrive. Det gælder for det første præsens participiums syntagmer, der indeholder en nægtelse eller et objekt (evt. et andet valensled), eller hvor participiet er sammensat. Således må (35) oversættes ved et tidsadverbial (et infinitivsyntagme styret af *after*) og (36) -(38) ved årsagsledsætninger:

(35) *Ayant quitté l'hôtel, je me suis dirigé vers la gare* (MFG:91)

(35') *Efter at have forladt hotellet gik jeg hen mod banegården* (ib.)

(36) *Ayant obtenu une augmentation appréciable, les ouvriers reprennent le travail lundi*
(MFG:91)

(36') *Da arbejderne har opnået en pæn lønforhøjelse, genoptager de arbejdet på mandag* (ib.)

⁹⁵ Dette eksempel er lånt fra Pedersen m. fl. (1980:38).

- (37) *On m'a tout de suite précisé qu'étant femme, je ne pouvais être engagée comme ingénieur commercial* (MFG:91)
- (37') *Det blev straks præciseret over for mig at jeg ikke kunne blive ansat som salgssingenør, eftersom jeg var en kvinde* (ib.)
- (38) *N'ayant pas compris la question, il fut incapable de répondre.*
- (38') *Da han ikke havde forstået spørgsmålet, var han ude af stand til at svare.*

Og det gælder også for tilfælde som (39)-(41), hvor participiumsyntagmet udbygger og udvikler den situation, som beskrives af sætningens verbal. Foranstillet betegner præsens participium en forberedende / indledende fase af denne situation, og efterstillet præciserer eller udvikler participiet sætningsverbalets betydning. Det er som regel bedst at oversætte sådanne FPS til sideordnede hovedsætninger:

- (39) *Et allumant une cigarette, il renversa la tête ...*
- (39') *Og så tændte han en cigaret og lænede hovedet tilbage...*
- (40) *Ôtant sa cravate et son veston, il se jeta sur son lit* (Green)⁹⁶
- (40') *Han tog slips og jakke af og kastede sig på sengen.*
- (41) *Quand tout le monde fut là, je m'assis, laissant chacun choisir sa place.*
- (41') *Da alle var kommet, satte jeg mig ned og lod hver især vælge sin plads.*

Tilfælde som (39)-(40) udgør faktisk rene oversættelsesfælder. Det ses tit, at sådanne konstruktioner oversættes til en tidsledsætning indledt med *idet*. Dette er imidlertid ikke blot klodset. Det er en regulær fejl! Præsens participiumkonstruktionerne her udtrykker noget, der går *forud* for det der beskrives af sætningsverbalet og skal altså gengives ved en sideordnet hovedsætning. En tidsledsætning indledt med *idet* er derimod ofte en korrekt oversættelse af et *gérondifsyntagme*:

⁹⁶ Dette eksempel er lånt fra Eriksson (1993:139).

(39') *En allumant une cigarette, il renversa la tête.*

Men gérondifsyntagmer er adverbialer, og dem beskæftiger vi os ikke med i dette afsnit.

Ledstilling

Som det skulle fremgå af de eksempler, vi hidtil har set på, har FPS en særlig forkærlighed for at stå i spidsen af sætningen (det ses i eksemplerne (2)b. og d., (21)-(27), (29)-(33) og (35)-(40)). FPS kan dog også stå i slutningen af sætningen (jf. (12)a., (13)a., (28), (34) og (41)) eller i forskellige midterpositioner som det er tilfældet i (14) og (17).

Uventet tilknytning

I nogle tilfælde kan et ellers typisk FPS (dvs. et "løsrevet" FP, der siger noget om hele sætningen) "gå på" et andet sætningsled. Vi har jo ellers set, at S tiltrækker den slags frie tilføjelser som en magnet. Når det sker, er det oftest DAT, det knytter sig til. I betragtning af DAT's subjektsagtige træk, som vi har omtalt både i 2.1.3 og 2.3.3, er dette jo ikke så underligt:

(42) *Petit, le soir, sa mère lui racontait des contes japonais* (Maspero Chat 246)

(43) *Tout petit, ma mère me racontait que la lune voyait tout, et que ...* (Amelin Jardins)

(44) *Mariée et mère d'un bébé, on ne lui pardonnerait pas une telle liaison* (Elle 2169, august 1987:9)

(45) *Enceinte de huit mois, il m'a fait faire cinq heures de marche dans la montagne* (Marie Claire 420, august 1987:37)⁹⁷

Man kan også slippe af sted med at lade et løsrevet FP "gå på" O; men det er så absolut kun, når ingen misforståelse er mulig:

(46) *Enfant, maman m'aidait beaucoup à faire mes devoirs* (Marie Claire 406, juni 1986:19)

⁹⁷ Her er dativen logisk subjekt for infinitiven i en *faire-faire*-konstruktion, jf. 2.3.3 eksemplerne (56)-(58): *Je fais cinq heures de marche* → *Mon mari me fait faire cinq heures de marche.*

Et eksempel som (47) er nærmest lige så slemt som *Oh Danmarks* uheldige eksempler (jf. 2.1.2 eksemplerne (14)-(16)), og det vakte almindelig latter, da det blev præsenteret for et fransk publikum:

(47) *Préparées à l'huile et au citron, nous allons les goûter [les pieuvres] avec le nouveau vin rose débarqué la veille ...* ('Tilberedt med olie og citron skulle vi nyde blæksprutterne ...' Déon *Le rendez-vous de Patmos*: 123)

4.1.3 De to typer af FPS'er

Ud fra ovenstående beskrivelse skulle det allerede være fremgået, at der er to hovedtyper af FPS'er. Vi vil begynde med at diskutere disse med udgangspunkt i (24) og (39) og (41), som vi her genoptager som (47)-(49):

(47) a. *Ivre-mort, Dupont descendait le Boulevard des Italiens.*

b. *Ivre-mort, Dupont était incapable de conduire.*

(48) *Et allumant une cigarette, il renversa la tête.*

(49) *... je m'assis, laissant chacun choisir sa place.*

Forholdet mellem (47)a. og b. har allerede været diskuteret. FPS vil i (47)a. normalt blive tolket som en blot og bar beskrivelse af 'Dupont's tilstand på vejen hjem, og den kan oversættes direkte til dansk. Hvad (47)b. angår, kan FPS her, samtidig med at det selvfølgelig beskriver 'Dupont', kun tolkes som angivende årsagen til, at 'Dupont' ikke kunne køre, og vi må ved oversættelsen til dansk ty til en årsagssætning. Der angives altså en relation mellem to situationer, nemlig det, at 'Dupont er fuld', og det, at 'Dupont ikke kan køre'. Førstnævnte angives som årsagen til sidstnævnte. Hvad (48)- (49) angår, har vi set, at denne type angiver delaspekter af sætningsverbalets betydning ved enten at angive en forberedende fase af situationen eller ved at udvikle og præcisere verbalets betydning. Disse "delsituationer" er i den danske oversættelse blevet til sideordnede hovedsætninger. Da FPS i såvel (47)b. som (48)-(49) angiver en situation, der sættes i relation til den, der bekrives af sætningsverbalet (og begge typer i øvrigt normalt må oversættes ved sætninger til dansk), vil vi kalde denne type af FPS for "sætnings-agtige". Den type der er repræsenteret af (47)a., som lægger mest vægt på beskrivelsen, vil vi kalde "beskrivende". Dette udtryk kan selvfølgelig misforstås, for de sætnings-agtige giver jo også en beskrivelse; men det, der er i centrum i forbindelse med de sætningsagtige, er en relation mellem to sagforhold. Der er ikke noget skarpt skel mellem de to typer. Der er snarere tale om grader på en skala, hvor FPS så kan være nærmere den ene eller den anden yderpol. Det er karakteristisk for et FPS, at det kan indeholde flere betydningsnuancer på én gang, og man kan kun ud fra konteksten finde

ud af, hvordan det skal tolkes i et givet eksempel; det skulle tydeligt være fremgået ud fra eksempel (47), der omhandler 'den fulde Dupont'. Skellet mellem den sætningsagtige og den beskrivende type er meget vigtig, når man skal sammenligne dansk og fransk.

4.1.4 Frit prædikativ til subjektet på dansk i korte træk

Ud fra de oversættelser, vi har angivet i forbindelse med de franske eksempler i 4.1.2, har man nok allerede fået en mistanke om at, de danske FPS i overvejende grad er beskrivende⁹⁸. Man kan sige, at jo nærmere et FPS nærmer sig den "sætningsagtige ende", desto mindre naturligt vil det generelt blive opfattet. Dette hænger sammen med tekstens helt forskellige opbygning på dansk og fransk (og mere generelt på de skandinaviske og de romanske sprog). Det vil vi vende tilbage til om lidt. Lad os nu først se på de enkelte konstituenttyper.

Konstituentter

Adjektivsyntagmer

De adjektiver, der hyppigst indgår i FPS på dansk, er adjektiver, der udtrykker noget forbigående, (og ikke som i de franske eksempler (25) og (26) adjektiver, der angiver noget permanent). FPS er ofte en "fyldig" ordgruppe, som enten kan være et adjektiv med adverbielle tilføjelser (fx *fuld som en allike*) eller en sideordning af flere adjektiver. Dette gør beskrivelsen mere "billedlig":

(50) *Urolig og forvirret så han sig omkring* (Ditlevsen *Vilhelm*:63)

(51) *Omkring midnat dukkede han op, fuld og aggressiv* (Alt for damerne 26/3 1998:35)

(52) *Sur og tvær og tavs som graven sad Anders og måtte høre på sin fars gardinprædiken* (Frøslev *Frosne sjæle* 93)

Perfektum participiumsyttagmer

Perfektum participiumsyttagmer forekommer meget hyppigt som FPS på dansk, langt hyppigere end præsens participium. Dette er ikke overraskende, al den stund perfektum participium er en adjektivisk form af verbet, der i hele sin opførsel minder meget om et adjektiv. Mange perfektum participier overgår da også til at blive regulære adjektiver. Vi har allerede set, at tilfælde som (27') (*udstyret med en liter gin*), (28') (*ledsaget af sin kone*) og (29') (*udmattet*), hvor FPS giver en ren beskrivelse af S-referenten, er direkte oversættelser af de franske konstruktioner. Derimod så vi, at direkte oversættelser af tilfælde som (31) (*Né en P. en 1958...*) og (32) (*Arrivé à la grille...*) var knap så heldige, og vi foreslog derfor enten en sideordnet hovedsætning (*Han blev født i P. og...* jf. (31)) eller en tidsledsætning (*Da han var ankommet ..., jf. (32)*). Man må imidlertid konstatere, at konstruktioner svarende helt til de franske (53) og (54) vinder frem på moderne dansk:

⁹⁸ Vi kan stadig stå inde for "i overvejende grad". Se dog for det første eksemplerne (53)-(56) og for det andet 3.1.6:

"Tilføjelse om dansks udvikling" sidst i afsnittet.

- (53) *Senere fortalte han, at han ankommet til bladet bad sin sekretær om et stort glas cognac, hvorefter han skrev sin tale ... (Tove Ditlevsen Vilhelms værelse)*
- (54) *Født i 1894 som søn af en fattigfin forsikringsagent, meldte han sig frivilligt til den franske armé i 1912 (Politiken 3/9 1999, 2.sekt.:1)*

Især har forbindelser med verber som *født* og *ankommet* nærmest udviklet sig til rene klichéer, og man benytter dem tit uden at bekymre sig om "subjektsreglen" (dvs. den regel, der vil, at et løsrevet frit prædikat skal "gå på" S):

- (55) *Vel ankommet til Løveparken i Givskud er det spændende, om førerhannen Samson overhovedet tør gå ud af sin flyttekasse (Politiken 9/3 2000, 2. sekt.: TV-program)*
- (56) *Mit bardomsmonster var ikke den sædvanlige løve under sengen. Født i 1971 af glødende 68ere var løven erstattet af mænd i lange sorte frakker og høje, sorte hatte: Kapitalister (Politiken 6/7 1998, 2. sekt.:3)*

Typen anvendes ikke mindst i journalistisk sprog, hvor den udgør en bekvem forkortelse, og hvor dens store succes måske kan forklares ud fra indflydelse fra engelsk (jf.4.1.5 nedenfor). Alligevel vil vi fraråde direkte oversættelser af eksempler som (31) og (32). Den direkte oversættelse virker "mindre dansk" end den sideordnede hovedsætning eller tidsledsætningen og passer i hvert fald ikke til alle teksttyper.

Præsens participiumsyttagmer

Som allerede nævnt er præsens participium langt mindre forekommende end perfektum participiumsyttagmer som FPS på dansk. Vi har allerede i forbindelse med beskrivelsen af de franske konstruktioner set, at en direkte oversættelse til dansk kun var mulig, når FPS var rent beskrivende (*Skælvende over hele kroppen*, jf. (33) og *smilende over hele femøren*, jf. (34)). I alle de øvrige tilfælde, hvor præsens participiumsyttagmet var sætnings-agtigt, (og det gjaldt eksemplerne (35)-(41)), måtte man omskrive ved oversættelsen. I det hele taget kan man sige, at et præsens participiumsyttagme som FPS på dansk kun er rigtig acceptabelt, når det virker "adjektiv-agtigt". Sammensat verbalform og nægtelse går slet ikke an (**[ikke] havende forstået*), og vi er heller ikke særlig glade for konstruktioner med O, jf. modsætningen mellem følgende a.- og b.-eksempler, hvor a.-eksemplerne indeholder et præpositionsobjekt, mens b.-eksemplerne indeholder et objekt⁹⁹:

- (57) a. *Nynnende på en slager gik han op og ned ad gulvet.*
- b. *Syngende Kong Kristian gikhan op og ned ad gulvet.*

⁹⁹ Noget, der også viser den store forskel, der faktisk er mellem O og PO.

- (58) a. *Per gik ned ad gaden gnaskende på et æble.*
- b. *?Per gik ned ad gaden spisende et æble*

Uventet tilknytning

I 2.1.2, hvor vi beskrev subjektets "magnet-egenskaber", har vi allerede set eksempler på uventet (og uheldig) tilknytning. FPS'er er ikke nær så naturlige på dansk som på fransk, og vi kommer tit galt af sted med dem. Vi vil her blot give et par ekstra eksempler:

(59) **SKJULTE ØJNE I DÆKKETØJSSKABET**

Gemt i skabe og skuffer fandt politiet for over 200.000 kroner varer hos en 40-årig kvinde (Ekstrabladet, O.D.)

(60) **LILLEBROR MED AUTOMATGEAR**

Tilsat mekanik fra Kims garage i Århus kan kvarterets børn nu bruge den 229 kg tunge figur som karussel (Jyllandsposten, O.D. 12/1 1997)

(61) **DE BETJENTE BØR HAVE EN NÆSE**

Usselt klædt og usoigneret undrede det en politipatrulje, at manden stod og rodede i en taske ved McDonald's på Kongevejen (Frederiksborg Amts Avis, O.D. 11/7 1999)

4.1.5 Generel sammenligning af dansk og fransk: lidt sprogtypologi

Vi har nu igennem hele kapitlet set, at FPS var langt hyppigere forekommende på fransk end på dansk. På fransk er såvel den sætnings-agtige som den beskrivende type yderst almindelige (selvfølgelig navnlig i det skrevne sprog). På dansk er det kun den beskrivende type, der er almindelig.

Denne forskel hænger sammen med en grundlæggende sprogtypologisk forskel mellem de skandinaviske og de romanske sprog, som vi kort vil prøve at give en idé om¹⁰⁰.

Når man skal kombinere to eller flere sætningsindhold, kan man enten vælge at sidestille disse og så lade det være op til modtager evt. at indfortolke en logisk relation mellem dem:

- (62) *Jensen kom fuld hjem, og fru Jensen gik sin vej.*

¹⁰⁰ Det følgende bygger på Hanne Korzen 1999/2000, som igen har disse idéer fra Iørn Korzens arbejde i Gunver Skytte & Iørn Korzens bog: *Italiensk-dansk sprogbrug i komparativt aspekt*. Som det ses af titlen, er der tale om en sammenligning af dansk og italiensk. Men de franskstuderende kan varmt anbefales at læse i hvert fald det første bind af værket.

Eller man kan - ud fra en vurdering af deres grad af relevans i forhold til "hovedbudskabet" - eksplicit underordne det ene under det andet:

- (63) *Fru Jensen gik sin vej fordi Jensen kom fuld hjem.*
Fru Jensen gik sin vej på grund af Jensens fuldskab.

I det første tilfælde får vi en lineær struktur (hvor alting fremstilles på samme niveau), og i det andet får vi en hierarkisk struktur (hvor man niveaudeler ud fra den grad af betydning, man tillægger de enkelte sagforhold). Det er nu sådan, at de skandinaviske sprog har en stærk tendens til at fremstille tingene lineært, hvorimod de romanske nærer en udtalt forkærlighed for hierarkiske strukturer, sådan at komprimerede sætninger "proppes" inden i andre sætninger. De romanske sprog har nogle strukturer og verbalformer, der er specielt beregnet til dette formål. Det gælder de såkaldt "absolutte konstruktioner" (jf. MFG:351):

- (64) *Le débat terminé, les deux candidats ont vite quitté la salle* (MFG:351)

- (64') *Da debatten var slut, forlod de to kandidater hurtigt salen* (ib.)

Og det gælder også gérondif:

- (65) *Il chante en se rasant.*

- (65') *Hans synger, mens han barberer sig.*

De sætningsagtige frie prædikativer kan ligesom de absolutte konstruktioner og gérondif betragtes som forkortede sætninger, der er "presset ned" i andre sætninger. Derved komprimeres budskabet, og det kommer helt eksplicit frem, hvilken del af det der er overordnet, og hvilken del der er underordnet. Denne "latinske komprimering" viser sig også i de romanske sprogs udprægede tendens til lange verbalsubstantiver, som ofte må gengives ved ledsætninger på dansk:

- (66) *L'achat de Citroën par Peugeot a choqué beaucoup de gens.*

- (66') *Det har chokeret mange mennesker, at Peugeot har købt Citroën.*

Det rent grammatiske aspekt er imidlertid ikke nok til at forklare forskellen i brug af de ovennævnte komprimerede strukturer. Også den latinske retoriske tradition for såvel præcis, logisk og stram sætningsopbygning som for tekstuel velformethed har præget hele det romanske område og har naturligvis været bestemmende for, hvad der er blevet lagt vægt på i de respektive undervisningssystemer.

På baggrund af de ovennævnte sprogtypologiske forskelle mellem de romanske og de skandinaviske sprog kan det ikke undre, at ledfunktionen FPS står langt stærkere på fransk end på dansk. Hvad der måske i første omgang kunne virke overraskende er, at den nærmest står lige så stærkt på engelsk som på fransk. Prøv at sammenligne følgende passage fra *Alice i eventyrland* på hhv. engelsk, fransk og dansk¹⁰¹, hvor det ses, at såvel den engelske original som den franske oversættelse indeholder frie prædikativer, mens den danske oversættelse ændrer konstruktionen til sideordnede hovedsætninger:

(67) *Alice startes to her feet (...) and burning with curiosity, she ran accros the field after the rabbit.*

(67') *Dévorée de curiosité, elle traversa le champ en courant à sa poursuite.*

(67'') *Alice blev vældig nysgerrig og løb efter kaninen tværs over marken.*

Engelsk har i sin tid fået sine mange frie prædikativer gennem massiv påvirkning fra fransk (jf. de historiske forhold). Men nu er engelsk i færd med at påvirke mange andre sprog, herunder også dansk, hvilket måske kan forklare en hel del frie prædikativer i journalistisk sprog, som ikke virker rigtig "danske". Oversættere fra fransk til dansk bør derfor tage sig i agt.

3.1.6 Tilføjelse om udviklingen på dansk

Ovenstående beskrivelse af dansk bygger på et korpus, der er indsamlet fra slutningen af 1990'erne og indtil ca. 2000. I dette "gamle" korpus var der en del perfektum participiumgrupper af den sætningsagtige type, der fungerede som FPS. (jf. (53)-(56): ... *næppe ankommet*, ... *født i 1894*, ... *vel ankommet, født i 1971*. Disse konstruktioner virkede i starten lidt stødende; men som allerede anført viste det sig, at netop perfektum participium af *ankomme* og *fødes* havde udviklet sig til rene klicheer (som man hurtigt vænner sig til, og deri ligger der en vigtig pointe. For det er på den måde, at et sprog kan ændre sig). Det nye korpus, der er indsamlet fra 2002 og frem, indeholder langt mere chokerende eksempler. Således er der en håndfuld eksempler af følgende type, som måske er ved at vinde frem:

(68) *Og udsendelsens vært, Natasja Crone, ser ud, som om hun er blevet formindsket. Lille, spinkel og usminket er hun let at overse i al den urolige aktivitet (Politiken 15/3, 2. sekt.:1)*

Denne type indeholder foruden det frie prædikat til subjektet et fast subjektsprædikat tilknyttet ved copulaverbet *være*. En sådan konstruktion kan ikke samtidig indeholde et beskrivelsesorienteret frit prædikat. For her er, hvad man kunne kalde "beskriverpladsen", jo optaget. Derfor kan FPS kun tolkes "sætningsagtigt": *Da hun er lille og spinkel* Det er

¹⁰¹ Passager og kommentarer er lånt fra Per Anker Jensen: *Principper for grammatisk analyse*. Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck 1985:89.

tydeligt, at dansk her er påvirket af engelsk, som selv i sin tid blev påvirket af fransk. Og dansk er måske inde i den samme udvikling, som engelsk var i middelalderen. Der vil dog nok gå et par generationer, før denne sprogbrug er fuldt accepteret (hvis den nogensinde bliver det; men det er tænkeligt). Det tilrådes således ikke at bruge denne type ved oversættelser fra fransk til dansk, men i stedet benytte sig af en af de omskrivninger, der er præsenteret i 3.1.2 ovenfor.

3.2 Frie dativer

Som foregrebet i 1.6 taler man om "fri dativ" i tilfælde som (1), hvor dativen ikke hører med til verbets konstruktion (men tilføjes som et ekstra element for at betegne den, af hensyn til hvem verbalhandlingen finder sted), og hvor præpositionen *pour* som oftest foretrækkes frem for *à*:

(1) *Pierre a fabriqué une table pour / à¹⁰² Marie → Il lui a fabriqué une table.*

I (1) betegner verbet 'frembringelse'. Den frie dativ bruges også i forbindelse med verber, der betegner 'fremskaffelse':

(2) *Pierre a trouvé une chambre pour son cousin → il lui a trouvé une chambre.*

(3) *Elle a cueilli un bouquet de fleurs pour sa mère → elle lui a cueilli un bouquet de fleurs.*

Disse frie dativer er dog til at forstå: når man frembringer / fremskaffer noget til nogen, leder det jo tanken hen på *donner*. Den frie dativ kan imidlertid også gå helt grassat, og der kan tilføjes et eller flere dativpronominer i 1. eller 2. person i konstruktioner, hvor intet ellers kan sættes i forbindelse med noget "dativisk":

(4) *Ah, ce gosse, il te vous fout tout en l'air en un rien de temps (MFG: 219)*

I sådanne tilfælde taler man normalt om "etisk dativ". Konstruktionen bruges for at gøre den, man taler med interesseret i det, man fortæller (jf. MFG, op. cit.)

¹⁰² Det bemærkes, at mange franskmænd ikke accepterer *à* i denne konstruktion.

3.3 Adverbialer

3.3.1 Generelt

Et adverbial er et selvstændigt sætningsled, der er knyttet enten til verbalet eller til sætningen som helhed¹⁰³. Adverbialerne udgør i øvrigt en stor og heterogen gruppe af ledtyper, som det er vanskeligt at give en generel definition af. Den franske betegnelse ”complément circonstanciel” antyder, at adverbialet typisk siger noget om ’de nærmere omstændigheder’ (jf. den definition, der gives af termen i *Petit Robert*: ”Qui apporte dans une phrase une information sur les circonstances d’une action”). I den skandinaviske tradition defineres ”adverbial” oftest negativt som ”en selvstændig ledtype, der ikke er defineret som nogen anden type sætningsled”¹⁰⁴, dvs. som hverken er valensled, frit prædikativ, fri dativ eller konjunkional. Det kan i øvrigt i mange tilfælde være svært at adskille adverbialerne skarpt fra disse ”andre sætningsled”, ligesom det kan være svært at trække en skarp grænse mellem de forskellige typer af adverbialer.

Adverbialerne kan manifestere sig gennem mange forskellige konstituenttyper. Med en vis variation fra adverbialtype til adverbialtype er der særlig hyppigt tale om adverbier og præpositionsgrupper; men det kan også dreje sig om faste forbindelser, nominal- og adjektivsyntagmer, infinitte verbalsyntagmer og ledsætninger.

Inden vi går over til at beskrive de enkelte typer, vil vi for overskuelighedens skyld først give en samlet oversigt over de adverbialer, der vil blive behandlet i 3.3.2 – 3.3.5. Det drejer sig om følgende 4 hovedtyper: 1⁰ verbaladverbialerne (udtrykker typisk noget med måde) 2⁰ de frie adverbialer (udtrykker typisk noget med tid eller årsag) 3⁰ sætningsadverbialerne (udtrykker typisk en talerkommentar) 4⁰ Konnektoradverbialerne (knytter en periode sammen med den foregående periode).

1⁰ Verbaladverbialerne

Disse adverbialer knytter sig direkte til verbalet og kan fx udtrykke grad eller måde:

¹⁰³ Det bemærkes, at der altså skelnes skarpt mellem **adverbial** (sætningsled) og **adverbiel bestemmelse** (syntagmeled, dvs. led, der kun har en funktion *inde i* en ordgruppe). Således har vi et (verbal)adverbial i: *Elle a drôlement changé* (= ex. (10) nedenfor), hvorimod der er tale om en adverbiel bestemmelse i: *Elle est drôlement jolie* (= *très jolie*). Her er *drôlement* eller *très* adverbiel bestemmelse inde i den ordgruppe, der udgør subjektspredikativet.

¹⁰⁴ Denne type af definition betegnes af og til som en ”skraldespandsdefinition”.

(a) *Elle a drôlement changé.*

(b) *Alexis les écoutait distraitement.*

2° De frie adverbialer

De frie adverbialer knytter sig til sætningen som helhed. De kan udtrykke noget med *tid* og *sted*:

(c) *Aujourd'hui, il fait trop froid.*

(d) *Dehors, il faisait déjà nuit.*

Da sådanne tids- og stedsadverbialer kan siges at denotere den "scene", verbaldramaet udspiller sig på, kaldes de også "sceniske adverbialer".

De frie adverbialer kan også udtrykke *årsag*, *hensigt o. lign.*:

(e) *Michel rentre à la maison parce qu'il pleut.*

(f) *Pierre rentre pour que sa femme ne se fâche pas.*

Denne type, der udtrykker et andet drama, som sættes i relation til verbaldramaet, kalder vi "operatoradverbialer".

Endelig kan de frie adverbialer være *lette tidsadverbialer*, som ofte udtrykker noget med frekvens:

(g) *Il sortent souvent ensemble*

3° Sætningsadverbialer

Sætningsadverbialerne udgør forskellige former for talercommentarer. De kan gå på selve indholdet:

(h) *Je ne pourrai malheureusement pas venir.*

Eller de kan gå på selve udsigelsesprocessen:

- (i) *Franchement, il exagère!* ('ærlig talt', 'hvis jeg skal tale ærligt')

4⁰ Konnektoradverbialer

Forbinder på forskellig måde den periode, de står i, med konteksten:

- (j) *Il était ici il y a un instant; il n'est donc pas loin.*

Nedenfor følger nu en beskrivelse af de almindeligste typer¹⁰⁵, idet der startes "indefra" med de adverbialtyper, der står nærmest verbalet, og gås "ud efter".

3.3.2 Verbaladverbialer

Verbaladverbialerne lægger sig direkte til verbalet. De udgør sammen med verbalet og valensleddene, hvad man ofte kalder "sætningskernen"¹⁰⁶. Verbaladverbialerne kan modificere verbalet på forskellige måder. De kan fx betegne **kvantitet** eller **grad**. I tilfælde som (1)-(3) kan kvantitetsadverbialerne, som allerede anført i afsnittet om objektet (2.2 (57)-(60)), i deres form minde om objekter:

- (1) *Pierre pèse cent kilos.*
- (2) *Le pont mesure 300 mètres.*
- (3) *Cette valise m'a coûté 200 F.*

¹⁰⁵ Det må her nævnes, at der er mange måder at klassificere adverbialerne på, og der eksisterer et utal af termer for de forskellige undergrupper, som forskerne har skabt, efterhånden som de fik brug for dem. De termer, der anvendes nedenfor, er nogenlunde alment accepterede.

¹⁰⁶ Nogle mener dog, at det kun er verbal + valensled, man kan kalde sætningskernen. Se diskussionen af disse led i 0.2 ovenfor.

Men som det er forklaret i 2.2, adskiller denne type sig fra objektet ved ikke at betegne en entitet, der er ”deltager” i verbalsituationen, hvorved den står i modsætning til typen:

(4) *L'hôtesse a pesé nos valises* → *L'hôtesse les a pesées*¹⁰⁷.

Kvantitetsadverbialer kan også manifestere sig som i (5)-(8):

(5) *Jean-Michel a peu mangé*¹⁰⁸.

(6) *Paul a bu sec*¹⁰⁹.

(7) *Cela lui coûtera cher!*

(8) *Ne criez pas si fort!*

I (6)-(8) er adverbialfunktionen udfyldt af et (uafledt) adjektiv, noget der kun lader sig gøre ved ”en række almindelige adjektiver (...) i forbindelse med bestemte verber” (jf. MFG:200).

I (9) - (13) er gradsadverbialet derimod (hvad der er mere ”ortodokst”!) udfyldt af et adverbium:

(9) *Nous avons énormément ri.*

(10) *Elle a drôlement changé!*

(11) *Il me fait terriblement penser à son frère.*

(12) *Je vous aime vraiment!*

¹⁰⁷ Som vist i 2.2.4 adskiller de to ledtyper sig ikke kun betydningsmæssigt, men også med hensyn til muligheden for at kombineres med et objekt (*Combien avez-vous payé votre appartement?*) og med hensyn til participiets kongruens, hvorved (4) står i modsætning til: *Les cent kilos qu'il a pesé autrefois.*

¹⁰⁸ Derimod har vi naturligvis med et objekt at gøre i: *Jean-Michel a mangé peu de choses.*

¹⁰⁹ DDF: ”Boire sec, boire abondamment des boissons alcoolisées”.

(13) *Pierre a été légèrement blessé.*

Disse gradsadverbialer glider næsten ubemærket over i **mådesadverbialerne**. Ofte er det kun ledstillingen, der adskiller de to typer, sådan som det ses i (14)a., der angiver graden af Peters spisning, og (14)b., der angiver måden:

- (14) a. *Pierre a légèrement mangé.*
 b. *Pierre a mangé légèrement.*

Men i praksis ligger disse to konstruktioner jo nær hinanden med hensyn til betydning. I et eksempel som (15) angiver adverbialet *légèrement* helt klart måde, og DDF angiver da også som synonymt udtryk: *avec désinvolture*:

(15) *Il avait parlé légèrement de la maladie des autres.*

Andre eksempler på mådesadverbialer ses i (16)-(29):

(16) *Paul avait terminé son travail soigneusement.*

(17) *Anxieusement, la jeune maman regardait sa petite fille jouer près de l'eau.*

(18) *Il avance avec prudence.*

(19) *Ses cheveux frisent naturellement* ('naturligt', 'fra naturens hånd')¹¹⁰.

(20) *Marie décorait joliment le salon.*

(21) *On sait exactement ce que l'on a à faire.*

¹¹⁰ Det bemærkes, at det samme adverbium kan fungere som flere forskellige former for adverbial. I (19) fungerer adverbiet *naturellement* som verbaladverbial. Men i betydningen 'naturligvis' bruges det som sætningsadverbial, se nedenfor eks. ()

- (22) *Alexis les écoutait, **distratement**.*
- (23) *Allez-y **gaiement**!*
- (24) *Elle se tourna **rageusement** vers le mur.*
- (25) *Marie chante **drôlement bien**.*
- (26) *L'affaire s'est décidé **très vite** (MFG:323)*
- (27) *Il faut attendre le résultat **avec patience** (MFG:159)*
- (28) *Elle le but **d'un trait**.*
- (29) *Michel marchait à **pas lourds**.*

Mådesadverbialet er næsten aldrig obligatorisk. Således kan det da også udelades uden problem i alle de ovennævnte eksempler. Enkelte verber kræver dog tilstedeværelsen af et mådesadverbial. Det gælder fx *se comporter*:

- (30) *Michel s'est **mal** comporté à mon égard.*
**Michel s'est comporté.*
- (31) *Mes enfants se comportent toujours **poliment**.*
**Mes enfants se comportent toujours.*

Et mådesadverbial kan også udgøres af, hvad man kunne kalde ”verbalholdige” størrelser, dvs. størrelser, der indeholder enten et finit verbal (m.a.o. en ledsætning) eller en infinit verbalform. Det kan fx dreje sig om en sammenligningssætning, der dog ofte reduceres til et sammenligningssætnings-emne, idet verbalet underforstås anden gang:

- (32) *La petite tremblait comme une feuille* (dvs. *comme une feuille tremble* = 'rystede som et espeløv')

I (32) fungerer sammenligningssætnings-*emnet* alene som mådesadverbial. I andre tilfælde kan det være en del af mådesadverbialet som i (33), hvor det står som undrordnet led i det adverbiums syntagma, hvor *mieux* er kerne:

- (33) *Paul chante mieux que Pierre* (dvs. *mieux que Pierre ne chante*)

Det verbalholdige mådesadverbial kan også være et infinitivsyntagma styret af *sans* eller en mådesledsætning indledt med *sans que*:

- (34) *Pierre est parti sans dire au-revoir.*

- (35) *Je suis sorti sans qu'il s'en aperçoive* (MFG:109)

Endelig skal det nævnes, at den infinitte verbalform *gérondif* også kan fungere som mådesadverbial:

- (36) *Il défilèrent dans la rue en chantant* (MFG:92)

Denne verbalform har ingen præcis betydning i sig selv, men kan antage en række forskellige betydningsnuancer alt efter, hvilken kontekst den indsættes i. I et tilfælde som (37) må *gérondif* tolkes som middelsadverbial:

- (37) *En parlant français, il a pu se débrouiller au Liban* (MFG:93)

Og som vi skal se nedenfor, kan den også antage tids- eller betingelsesbetydning.

Begrebet "middel" bringer os naturligt over til "redskab" eller "instrument". Nogle regner **instrumentadverbialerne** for en klasse for sig selv, mens andre regner dem for en særlig form for mådesadverbialer¹¹¹. I hvert fald adskiller de sig fra det typiske mådesadverbial derved, at de kan

¹¹¹ Ordet "måde" er jo i det hele taget ret vagt, og tit bruges "mådesadverbial" slet og ret som synonym til "verbaladverbial".

fungere som svar på *avec quoi*¹¹². Denne ”test” afslører adverbialet i (38) som et instrument-adverbial, hvorved det står i modsætning til det typiske mådesadverbial i (39):

(38) *Il a percé le mur avec une vrille.*
→ *Avec quoi a-t-il percé le mur?*

(39) *Il a parlé avec élégance.*
→ **Avec quoi a-t-il parlé?*

Forskellen mellem de to typer ligger i grad af abstrakthed. Af og til er det dog svært at skelne de to typer. Således kan adverbialet i (40) tolkes som et (rent) mådesadverbial i betydningen ’avec dépit’ (’fortrydeligt’), eller som instrumentadverbial, hvis man lægger vægt på at hun ’bruger øjnene til at se med’ som i *avec des yeux brillants de colère*:

(39) *Elle le regarda d'un oeil courroucé* (’fortørnet’).

Vi har allerede i (28) set, at præpositionen *de* kan bruges til at udtrykke måde. Som udtryk for redskab bruges oftest *avec*; men når redskabet er en legemsdel, er de også meget almindeligt:

(40) *Elle me fait signe de la main.*
Elle tire de/avec la main droite.
Elle me regarde avec des yeux nouveaux.

Men som anført i begyndelsen af kapitlet er det ofte vanskeligt at trække en skarp grænse mellem de enkelte typer. (1)-(40) er alle **verbaladverbialer** (og altså ikke fx tids-, steds-, årsags- eller sætningsadverbialer, som vi skal se på i 3.3.2 - 3.2.4). Alene det, at man kan bestemme dem som sådanne, vil i reglen være tilstrækkeligt til at foretage en fornuftig sætningsanalyse.

Før vi går over til de frie adverbialer, så lad os ”i en parentes” nævne den ledtype, man plejer at kalde ”agens”, og som defineres som: ”den passive sætnings logiske subjekt, dvs. den størrelse, der bliver til subjekt, hvis en passiv sætning omdannes til en aktiv sætning” (MFG:376). Vi kan godt blive ved med at kalde den ”agens”. Det er nok det mest hensigtsmæssige. Det er dog værd at mærke sig, at den faktisk er en form for verbaladverbial, om end en speciel type. Omdanner man (42)a. til passiv, fås (42)b.:

¹¹² Vi bygger her på Morten Nøjgaard: *Les adverbies français. Essai de description fonctionnelle*. 1992-95. Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab. Munksgaard. Bd.II: 608.

- (42) a. *La police a arrêté le voleur* →
 b. *Le voleur a été arrêté [par la police]*
 (MFG:376)

Den skarpe parentes omkring agensleddet betyder, at agens ikke behøver være udtrykt. Faktisk er agens relativt sjældent eksplicit til stede i en passivsætning¹¹³. Passiven bruges jo først og fremmest til at tematisere (dvs. tage udgangspunkt i) ”patienten” (= den, handlingen rettes mod), og ofte er man enten ikke interesseret i, hvem der har udført handlingen, eller også er det åbenlyst for enhver, hvem der har gjort det. Konstruktionen i (20)b. handler om ’tyven’. Det siges om ham, at han er blevet arresteret (’så fik vi da ham af vejen’), og det er nærmest overflødigt at tilføje, at det var politiet, der gjorde det. (Hvem ellers har myndighed til det?) Det er altså helt klart, at (42) a. og b. ikke er ”symetriske” konstruktioner, hvor 2 ”ligeværdige” led ”bare” har byttet plads. Agenten er klart blevet nedtonet (man kunne næsten sige ”degraderet”) i passivsætningen (42b.). Det ses da også, at agens kan sideordnes med et adverbial:

- (43) *Je ne sais ni par qui ni comment cela a été fait.*

Agens konstrueres i de fleste tilfælde med præpositionen *par*, men *de* bruges normalt i forbindelse med verber, der betegner ledsagelse eller følelse:

- (44) *Le Racing a été battu par Nancy 0-2* ((MFG:63)
 (45) *Le P-D.G. était accompagné de sa secrétaire* (ib.: 64)
 (46) *Le médecin chef était haï de ses jeunes collègues* (ib.)

Det bemærkes imidlertid, at også andre præpositionsforbindelser kan svare til subjektet i en aktivsætning¹¹⁴, jf. fx:

- (47) *La porte a été ouverte avec un tourne-vis*
 (jf. *Un tournevis peut ouvrir la porte*)
 (48) *Les réserves sont contenus dans ce sac.*
 (jf. *Ce sac contient les réserves*)

¹¹³ Forskellige statistiske undersøgelser kommer frem til, at agens kun er udtrykt i ca. 10% af tilfældene; men det kan naturligvis variere fra teksttype til teksttype.

¹¹⁴ Som nævnt i 2.1 (”Subjekt”) kan subjektet jo have forskellige semantiske roller. Det behøver ikke være agent, selv om det typisk er det.

Det ses altså, at grænsen mellem agens og (andre?) adverbialer led ikke er helt enkel at drage. Som nævnt i indledningen er det generelt vanskeligt såvel at adskille adverbialerne skarpt fra de "andre sætningsled" som at trække en skarp grænse mellem de forskellige typer af adverbialer.

3.3.3 Frie adverbialer

Sceniske steds- og tidsadverbialer

Tids- og stedsadverbialer som dem, der er indeholdt i (49)-(60), kaldes ofte "sceniske", fordi de så at sige angiver den scene, verbaldramaet udspiller sig på. De kan fungere som svar på *où* eller *quand*.

Où? (sted):

- (49) *On chasse le loup en Sibérie.*
- (50) *A Paris, la vie coûte très cher.*
- (51) *Ici, il fait trop chaud.*
- (52) *Dehors, il faisait déjà nuit.*
- (53) *Là, il fait trop chaud.*
- (54) *Nulle part, le problème n'a été examiné sérieusement.*

Quand? (tid):

- (55) *En 1994, le Karolakiade a eu lieu à Albi.*
- (56) *Aujourd'hui, il fait trop froid.*
- (57) *Deux jours après la réunion, il avait déjà tout oublié.*
- (58) *Quand il pleuvait, ils jouaient au billard au café du coin (MFG:132)*
- (59) *Jeanne dormait pendant que son mari faisait la vaisselle.*
- (60) *Dès qu'il y avait un brin de soleil, les vacanciers s'installaient sur la plage pour en profiter.*

Adverbier som *déjà, encore, ne ... plus, toujours* og *souvent* fungerer også som tidsadverbialer. Men i modsætning til de typer, der er illustreret i (55)-(60), refererer de ikke til noget tidspunkt og kan ikke fungere som svar på *Quand?* Sådanne adverbialer, som vi vil betegne som "lette tidsadverbialer", deler mange egenskaber med de såkaldte "sætningsadverbialer" (ikke mindst hvad angår deres stilling i sætningen). De vil blive behandlet nedenfor efter operatoradverbialerne.

Operatoradverbialerne (også kaldet "årsag og co.")

Operatoradverbialernes fundamentale funktion er ved en årsags-, hensigts- eller lignende relation at udvide propositionen¹¹⁵ ved at relatere det drama, denne referer til, til et andet drama. (Man kan også sige, at der i operatorkonstruktioner etableres en logisk relation mellem to sagforhold). Operatoradverbialerne udtrykker altså nødvendigvis selv en proposition, hvorved de adskiller sig afgørende fra alle andre adverbialer.

Operatoradverbialerne udtrykkes typisk ved hjælp af ledsætninger (evt. ved hjælp af størrelser der kan betragtes som forkortede ledsætninger). Følgende typer er almindelige:

Årsagsadverbialer ('fordi', 'på grund af')

(61) a. *Michel rentre à la maison parce qu'il pleut.*

b. *Michel rentre à la maison à cause de la pluie.*

c. *Pourquoi est-il rentré?*

(62) *Comme le verre était très petit, il en demanda un deuxième.*

(63) *Puisque vous êtes satisfait de votre emploi, je ne vois pas pourquoi je vous proposerais une nouvelle situation.*

Det bemærkes, at der ofte indtolkes en årsagsrelation mellem hovedsætninger, der er anbragt i forlængelse af hinanden. Det er det, *Oh Danmark* spiller på i følgende sekvens:

(64) DERFOR

... Ved attentatet blev der kastet to håndgranater; men kun den ene sprang. Den anden viste sig at være af russisk fabrikat (TV-Avisen, cit. O.D. 29/9 85)

¹¹⁵ Svarer nogenlunde til "sætning" blot set fra en semantisk synsvinkel. (Semantik er = betydningslære).

I franske teksstykker vil en sådan årsag/baggrund/forklaring typisk være en hovedsætning i imparfait, der er anbragt op ad en eller flere sætninger i passé simple:

(65) *Je relevai la tête, je sentais le danger.*

(66) *Il faisait froid; il rentra dans l'école pour chercher un chandail.*

Hensigtsadverbialer ('for at')

(67) a. *Pierre rentre pour que sa femme ne se fâche pas.*

b. *Pierre rentre pour ne pas contrarier sa femme.*

(68) *Il suit un régime afin de maigrir.*

(69) *Afin qu'on ne vous oublie pas, téléphonez à la fin de la semaine.*

Betingelsesadverbialer ('hvis'm.m.)

(70) *Si vous allez voir mon ami, vous serez bien reçu.*

Foruden *si*, som er den mest almindelige indleder af en betingelsessætning, findes der en række andre indledere¹¹⁶ fx:

(71) *Au cas où j'aurais un empêchement, je téléphonerais.*

(72) *J'accepte l'opinion des autres, pourvu qu'ils respectent les miennes.*

(73) *Je puis vous accompagner, à condition que cela ne vous dérange pas.*

(74) *Nous resterons dimanche chez nous, à moins que le temps ne s'améliore.*

Herudover bemærkes det, at spidsstillede adverbialer - især sådanne, som udtrykker måde/middel/redskab, kan få en bibetydning af betingelse:

¹¹⁶ På dansk finder man ligeledes en hel stribe betingelsesadverbialer, noget der spilles på i følgende passage fra den gamle sang *Pigen fra Fyn*, som slutter med følgende linier: *altså dersom og hvis og i fald og såfremt forudsat, på betingelse af, hun si'r ja.*

(75) *En travaillant, vous réussirez.*

(76) *En partant de bonne heure, nous pouvons être rentrés dans la nuit.*

(77) *Avec ce marteau, tu ne réussiras jamais.*

Indrømmelsesadverbialer

Mange grammatikere har i tidens løb beklaget termen ”indrømmelsesadverbial”, fordi disse adverbialer ikke har noget at gøre med, hvad man i dagligsproget forstår ved en ’indrømmelse’¹¹⁷. Men da nu udtrykket bruges i alle mulige grammatikker, er det alligevel det eneste fornuftige at holde sig til det.

Man kan kalde en indrømmelseskonstruktion en ”på-trods-af-konstruktion, idet den fortæller, at en situation er gældende på trods af en anden, som ifølge talers vurdering burde have forhindret den. Hvis jeg fx har en forventning om, at man normalt bliver hjemme fra arbejdet, når man har feber, kan jeg sige:

(78) *Per gik på arbejde på trods af feberen.
skønt han havde feber.*

Der er forskellige typer af indrømmelseskonstruktioner. Den mest almindelige er nok den type, der er repræsenteret ved (78), og som på fransk udtrykkes ved konjunktioner som *bien que*, *quoique*, *malgré que* (NB: sidstnævnte er F, jf. MFG:109):

(79) *Il est allé au bureau bien qu’il ait la fièvre* (MFG, op. cit.)

Denne type beskriver et faktisk forhold og forbindes med konjunktiv. Konjunktionsudtrykket *même si* (’selv om ... eventuelt’) går i reglen på et fiktivt forhold og forbindes med indikativ¹¹⁸:

(80) *Même si on lui offrait un gros prix, elle ne vendrait pas sa maison* (ib.)

Den type, der er repræsenteret ved (81), kaldes normalt en ”alternativ indrømmelsessætning”:

¹¹⁷ På fransk bruges den samme betegnelse, idet en indrømmelsessætning hedder *une proposition concessive* eller *proposition de concession*.

¹¹⁸ Som MFG gør opmærksom på, (op. cit.), kan *même si* på moderne fransk dog også bruges om et faktisk forhold på samme måde som *bien que*.

(81) *Hvad enten du går derhen eller ej, bliver han sikkert fornærmet.*

Her modsiges den forventning, at ét af de to alternativer i hvert fald burde have hindret, at 'han blev fornærmet'. Men den nævnte person bliver altså fornærmet under alle omstændigheder. Den alternative indrømmelsessætning kan på fransk se ud som (82):

(82) *Il faut que tu le fasses, que tu le veuilles ou non* (MFG:110)

Relative indrømmelseskonstruktioner (også kaldet "ubestemte indrømmelsessætninger", jf. MFG:110) indledes med udtryk som *hvad ... end, hvor ... end, hvem ...end*:

(83) *Hvor han end tager hen, finder han venner.*

dvs. 'han' finder venner alle vegne. Her modsiges den forventning, at hvis man tager alle steder i verden i betragtning, så skal der nok være et eller flere, hvor 'han' ikke finder venner. Man kan udtrykke nogenlunde det samme ved at nævne en hel "liste" af steder:

(84) *Qu'il aille à Londres, à Rome ... où à Tokyo, il se trouve des amis.*

Disse ubestemte indrømmelsessætninger ses i (85)- (87):

(85) *Où qu'il aille, il se trouve des amis.*

(86) *J'ai toujours tort quoi que je dise* (MFG:110)

(87) *Quelles que soient vos raisons, votre attitude me chagrine* (ib.)

Indrømmelsessætninger kan også være "skalære", noget der på dansk kan udtrykkes ved gradsadverbiet *hvor* + ADJEKTIV + *end*:

(88) *Hvor dum han end er, er det alligevel lykkedes for ham at få sin eksamen* (MFG:110)

Denne type kan på fransk konstrueres med forskellige indledere, fx *si, aussi, pour, quelque, tout*, alle fulgt af ADJEKTIV + *que* (jf. MFG:110):

(89) *Si bête qu'il soit, il a quand même réussi à obtenir son diplôme* (ib.)

Endelig kan indrømmelseskonstruktionen se ud som i (90):

(90) *Il viendra – encore qu'il n'en ait rien dit.*

Her markerer *encore que*-sætningen, at den talende – efter nærmere eftertanke – sætter spørgsmålstegn ved, om det nu var rigtigt at fremføre: *Il viendra*. En sådan indrømmelsessætning er altid efterstillet og adskilt ved pause.

I følgende eksempel fra *Oh Danmark* spilles der på modsætningen mellem årsag og indrømmelse

(91) **ELLER MÅSKE NETOP DERFOR**
Til trods for, at hun havde fået fjernet sit ene ben, lykkedes det hende at forsvinde sporløst
 (TV-avisen, O.D. 22/9 85)

Følgeadverbialer

Der kan her være tale om tilstræbt følge (hvorved man også kan sige, at der er tale om en særlig form for hensigtskonstruktion):

(92) *Il faut prévenir les gens à l'avance, de façon à ce qu'ils viennent.*

(93) *Travaillez de façon à réussir!*

(94) *Baisse la radio de sorte qu'on puisse se parler* (MFG:111)

Eller der kan være tale om faktisk følge:

(95) *Les camionneurs avaient barré la route de façon qu'il était impossible de passer la frontière*(MFG:112)

I de følgende (meget almindelige!) konstruktionstyper fungerer følgesætningen ikke som primært sætningsled. I (96) er den en del af gradsadverbialet: *tellement qu'elle est rentrée*. Den er nærmere betegnet underordnet led i det adverbiums syntagma der har *tellement* som kerne. Og i (97) er den en del af subjektsprædikativet, idet den sammen med *tellement/si* er underordnet led i det adjektivsyntagma der har *gentille* som kerne:

(96) *Il pleuvait tellement qu'elle est rentrée.*

(97) *Michèle est tellement/si gentille que tout le monde l'aime.*

Lette tidsadverbialer

I modsætning til de sceniske tidsadverbialer, der er blevet behandlet ovenfor, refererer de lette tidsadverbialer ikke til et bestemt punkt på tidsaksen. De angiver typisk frekvens:

(98) *On se trompe souvent en jugeant sur les apparences.*

(99) *Michel ne fait jamais la vaisselle.*

(100) *Il est constamment malade.*

En særlig form for lette tidsadverbialer er de såkaldte fase-adverbialer: *déjà* ('allerede'), *encore* ('endnu, stadig'), *toujours* (stadig) og *enfin* ('endelig'), der "på forskellig vis udtrykker, hvor vidt en overgang mellem to faser – en positiv og en negativ – af samme sagforhold har fundet sted" (Hansen 2001)¹¹⁹:

(101) *Benoît et Nadine se sont rencontrés il y a six mois, et ils attendent déjà un enfant* (Hansen op. cit.)

(102) *Ça fait trois ans qu'Alexis et Léa essayent d'avoir un bébé, et voilà enfin qu'elle est enceinte* (ib.)

(103) *Max et Sylvie ont divorcé il y a dix ans, mais ils se détestent toujours autant* (ib.)

3.3.4 Sætningsadverbialer

De adverbialer, der er behandlet i 3.3.2 og 3.3.3, denoterer alle fundamentale aspekter ved verbaldramaet, og de kan fungere som svar på spørgsmål indledt med *comment*, *combien*, *quand*, *où* eller *pourquoi*, som netop bruges, når man forhører sig om om 'de nærmere omstændigheder' i forbindelse med en eller anden situation. I skarp modsætning hertil står sætningsadverbialerne så at sige 'udenfor'. De er ikke en del af selve meddelelsen. De *viser* blot noget om talers holdning til det sagte og kan aldrig fungere som svar på delspørgsmål som de ovennævnte, jf. modsætningen mellem (104) og (105):

¹¹⁹ Maj-Britt Mosegaard Hansen: "Aspektualitet, med særligt henblik på fasale partiklers polysemi i moderne fransk". Udgivet materiale, Romansk Institut, Københavns Universitet..

(104) *Michèle a très bien travaillé.*
Comment Michèle a-t-elle travaillé?
 - *Très bien.*

(105) *Michèle a probablement travaillé.*
Comment Michèle a-t-elle travaillé?
 - **Probablement.*

Sådanne sætningsadverbialer kan knytte en kommentar til indholdet, som enten kan være en **sandsynlighedsvurdering** (jf. (105) og (106)) eller kan sige noget om talers **vurdering af det skete** (jf. (107)-(108)):

(106) *Il n'est peut-être pas aussi surpris que toi.*

(107) *Heureusement / malheureusement, le train avait quelques minutes de retard.*

(108) *Curieusement, il n'a donné aucune suite à sa demande.*

En helt speciel undergruppe blandt sætningsadverbialerne er de såkaldte ”**paradigmatiserende adverbialer**”, som på én gang knyttes til en størrelse i sætningen og til sætningen som helhed, og som har fået dette umiddelbart lidt overraskende navn, fordi de altid fremkalder idéen om et paradigme (dvs. en klasse), som den størrelse, de knytter sig til, tilhører. Det lyder måske lidt indviklet; men se engang på eksemplerne: vi har den samme type på dansk. Lad os betragte (109):

(109) *Michel aime Marie.*

Hvis vi indsætter et paradigmatiserende adverbial i denne sætning, kan vi få en konstruktion som (110), hvor ’Ginette’ nu fremstilles som medlem af en klasse af kvinder, som kunne være genstand for ’Michel’s kærlighed:

(110) *Michel aime seulement Ginette.*
 surtout
 aussi
 même

Den klasse, der er tale om, kunne fx være:

- (111) sa femme
 la voisine
 Françoise
 la bonne
 sa belle-soeur

Alt efter hvilket adverbial der er brugt, kan man ud fra (110) slutte forskellige ting vedrørende de øvrige medlemmer af paradigmet. Bruges *seulement*, bliver betydningen:

- (112) 'Michel n'aime pas sa femme, la voisine, Françoise, la bonne, sa belle soeur'.

Bruges *aussi*, bliver betydningen:

- (113) 'Michel aime sa femme, la voisine, Françoise, etc. + Pierre aime Ginette.

Fortsæt selv¹²⁰. Som sagt kender vi det fra dansk.

Endelig kan sætningsadverbialerne som nævnt ovenfor sige noget om selve udsigelsesprocessen:

- (114) *Franchement, il exagère.*

- (115) *Entre nous, as-tu séduit Marie?*

- (116) *Bref, je ne suis pas disposé à vous suivre dans cette voie.*

3.3.5 Konnektoradverbiaker

Konnektoradverbialer bruges til at sætte den sætning, de står i, i relation til konteksten, især den forudgående kontekst:

¹²⁰ Bemærk, hvor onskabsfuldt det bliver over for 'Ginette', hvis man indsætter *même*.

- (117) *Il était ici il y a un instant; il n'est **donc** pas loin.*
- (118) *Ce que vous gagnez d'un côté, vous le perdez de l'autre: **ainsi** l'affaire est sans intérêt.*
- (119) *Il est rustre et brutal; **aussi** tout le monde le fuit.*

Grænsen mellem konnektoradverbier og konjunktioner kan være svær at drage¹²¹. Man kan sige, at mens konnektoradverbierne er "selvstændige" størrelser, der skaber en betydningsmæssig sammenhæng mellem "selvstændige" hovedsætninger og normalt kan stå på forskellige pladser i sætningen, så er konjunktionerne rene redskabsord, der er bundet til bestemte pladser, og som skaber egentlig grammatisk sammenknytning. Således kan konnektoradverbiet i (119) sammenlignes med konjunktionerne i (120) og (121):

- (120) *Tout le monde le fuit **parce qu'il** est rustre et brutal. (Underordning)*
- (121) *Pierre est rustre **et** Jacques est brutal. (Sideordning)*

¹²¹ Konjunktionerne kan ligefrem historisk stamme fra konnektoradverbier, der er blevet "grammatikaliseret" (dvs. de har udviklet sig fra at være selvstændige adverbier til at være grammatiske redskabsord). Men der hersker ikke fuldstændig enighed om, hvordan de to klasser skal afgrænses i forhold til hinanden. (Mao. er man med hensyn til visse af adverbierne ikke enige om, hvorvidt de er "gået over"). Således regnes følgende størrelser i den franske tradition som sideordnende konjunktioner: *mais, ou, est, donc, or, ni, car*. I den danske tradition hører *donc* og *or* ikke med, men regnes for konnektoradverbier.